

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Lovisa Löfstrand

Hedersrelaterat våld och förtryck

Tillgodoses flickors rätt till skydd?

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Titti Mattsson

Termin för examen: HT12

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Introduktion	7
1.2 Syfte och frågeställningar	8
1.3 Metod, material och disposition	9
1.4 Avgränsningar	11
2 ALLMÄNT HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK	12
2.1 Inledning	12
2.2 Definition av begreppet heder	12
2.3 Definition av begreppet hedersrelaterat våld och förtryck	13
2.4 Skillnader mellan hedersvåld och "vanligt" familjevåld	14
2.5 Flickor i hederskulturer	15
2.6 Myndigheters arbete	16
2.7 Barnets rätt till skydd enligt Barnkonventionen	17
2.8 Barnets bästa enligt föräldrabalken	18
3 GÄLLANDE RÄTT	20
3.1 Inledning	20
3.2 Socialnämndens ansvar	20
3.2.1 Generellt ansvar	20
3.2.2 Ansvar för brottsoffer	21
3.2.3 Socialtjänstens utredningsarbete	22
3.2.3.1 Ansökan, anmälan och omedelbart skydd	22
3.2.3.2 Förhandsbedömning	23
3.2.3.3 Utredning	23
3.2.3.4 Problem vid utredningsarbetet i hedersrelaterade ärenden	24
3.2.3.5 Att ta hänsyn till i hedersrelaterade ärenden	25
3.2.3.6 Uppföljning av ärendet	26

3.3	Beredande av vård	26
3.3.1	Vård med stöd av SoL	26
3.3.2	Vård med stöd av LVU	27
3.3.2.1	Omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU	28
3.3.2.2	Vård med stöd av 2 § LVU	29
3.3.2.3	Vård med stöd av 3 § LVU	31
3.3.2.4	Kritik riktad mot LVU i hedersärenden	32
3.3.3	Vårdens art	34
3.4	Europakonventionen	35
4	EMPIRISK STUDIE	36
4.1	Inledning	36
4.2	Intervjuer	36
4.2.1	Inledning	36
4.2.2	Urval och tillvägagångssätt	37
4.2.3	Förståelse för hedersproblematiken	37
4.2.4	Familjearbete/förändringsarbete	38
4.2.5	Läggs ärenden ned?	39
4.2.6	Flickornas hantering av friheten	40
4.2.7	Kan dagens lagstiftning ge flickorna ett tillräckligt starkt skydd?	40
4.2.8	Antalet domar från Göteborg och Malmö	40
4.2.9	Bästa långsiktiga lösning	41
4.3	Domar i hedersrelaterade LVU – mål	41
4.3.1	Inledning	41
4.3.2	Urval, tillvägagångssätt, avgränsning och bortfall av domar	42
4.3.3	Dom 1	44
4.3.4	Dom 2	44
4.3.5	Dom 3	45
4.3.6	Dom 4	46
4.3.7	Dom 5	46
4.3.8	Sammanfattning och analys av studerade domar	47
4.3.8.1	Psykisk eller fysisk misshandel	47
4.3.8.2	Brist i omsorgen	47
4.3.8.3	Otillbörligt utnyttjande	47
4.3.8.4	Socialt nedbrytande beteende	48
4.3.9	Frågor för domstolen att ta ställning till	49
4.3.9.1	Skyddslagstiftning/ barnets bästa	49
4.3.9.2	Bevisning vid ord- mot- ord situation	49
4.3.9.3	Tillbakatagande av uppgifter	50
4.3.9.4	Tas hänsyn till flickans vilja och känslor?	50
4.3.9.5	Vårdnadshavares samtycke till vård	51
4.3.9.6	Används begreppet hedersrelaterat våld?	52
4.3.9.7	Dömer förvaltningsrätterna likt varandra?	52
4.3.9.8	Skiljer sig kammarrättens bedömningar från förvaltningsrättens?	52
4.4	Ett uppmärksammat tillsynsärende	53
5	ANALYS	55
5.1	Inledning	55
5.2	Definition	55
5.3	Gällande rätt	56

5.3.1	Flickors möjligheter till stöd enligt SoL	56
5.3.1.1	Slutsats	57
5.3.2	Flickors möjligheter till stöd enligt LVU	57
5.3.2.1	Slutsats	59
5.4	Empirisk studie	60
5.4.1	Socialnämndens tillämpning	60
5.4.1.1	Slutsats	62
5.4.2	Domstolens tillämpning	62
5.4.2.1	Slutsats	65
5.5	Barns rätt till familj	65
5.5.1	Rätten till familj vid omhändertagande	66
5.5.2	Tillgodoses flickors rätt till familj?	66
5.6	Avslutning	67
5.6.1	Tillgodoses flickors rätt till skydd?	67
5.6.2	Avslutande reflektioner	68
BILAGA A		69
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING		71
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING		75

Summary

This thesis will investigate what happens to girls who are victims of honour-related violence committed by their families to protect the family's honour. The intention of this thesis is to clarify what help is available to these girls. Honour-related crime was first discussed in Swedish society at the beginning of the 1990's. Honour-related violence has its roots in a patriarchal power structure. The violence is based on gender, power, sexuality and its cultural beliefs. In Sweden many young girls are controlled and punished with violence by their families. Violence may occur when a girl has acted in a way which is not in line with the family's values. Girls who grow up in these families do not know if they should behave according to the families' traditional values or Swedish values.

Social services are responsible for ensuring that children are protected, according to Swedish and international laws. Social Services Act, (2001:453), states that social services must make sure that children and teenagers grow up in good and safe conditions. According to the Social Services Act and the Care of Young Persons Act (1990:52), social services have the obligation to help, protect and care for children in need. If the social services suspect that a child is living in conditions where their health or development could be harmed the social services have to investigate whether the child should be taken away from their parents. Therefore the social services have an obligation to protect girls who are victims of honour-related violence. It is very important that social workers understand the phenomenon of honour-related violence in order to make the special considerations that are needed in these cases. If not the situation for the girls can get worse. In 2012 criticisms were made about several social welfare offices in Sweden. These criticisms concerned the ways that the investigations were made into the cases of honour-related violence. Therefore there is a reason to question whether the girls receive the right kind of help from social services and society.

This thesis aims to investigate whether the community and social services give the girls the protection they are entitled to by Swedish law. I conducted interviews with social workers and these have shown that there are a lot of social workers within Sweden who are competent, dedicated to the subject, understand the complexity of the problem and know how to handle these cases. Unfortunately there are also many social workers who do not recognise the signs when a girl is a victim of honour-related violence. This can lead to the social workers closing the case or handling the case incorrectly, which can put the girls in a dangerous and risky situation. This thesis have made some investigations into cases from two different Administrative Courts in Sweden, involving honour-related violence, where the court had to decide whether to take the girl away from her parents and send her to live somewhere else. Nineteen cases were investigated and in all of the cases the court decided that the girls could not live home because of the threat to the girls' health and development. In one of the cases the Administrative Court of Appeal changes the Administrative Court's judgement. The courts seem to be aware of the honour-related problems, they appear to listen to and respect the girls' stories.

It is difficult to generalise about the way in which the girls who are victims of honour-related violence are protected in relation to their rights under Swedish law

because it depends upon many factors. If you only see to the courts' and some of the social services offices' work, then it seems that society has succeeded in protecting the girls. However in many cases the girls do not receive the right help from social services, due to the social service workers lack of knowledge. The current law gives girls who are victims of honour- related violence relatively strong protection but not full protection. In my opinion changes in the law is needed. Therefore this thesis will conclude that social services and society do not succeed in protecting girls who are victims of honour- related violence.

To be able to give the girls a stronger protection special measures must be taken on different levels. In order to strengthen the girls' protection a definition of the phenomenon should be compiled and the staff working with honour- related questions need to be educated about the topic. Furthermore, it is necessary that the social workers handle the cases with precision, changes in the law is needed and it is necessary to follow up the girls situation. Girls who are victims of the violence have the same right as other children to be protected. The society, the social services and the judicial system have the obligation to succeed in protecting girls who are victims of the violence.

Sammanfattning

Detta examensarbete avser att utreda vad det finns för möjligheter till stöd och skydd för flickor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Hedersrelaterat våld och förtryck har sin grund i en patriarkal maktordning. Kön, makt, sexualitet och dess kulturella föreställningar är, grunden i hedersrelaterat våld och förtryck. Varje år utsätts flickor och unga kvinnor i Sverige för hedersrelaterat våld och förtryck. Flickor som lever i familjer som är präglade av en hederskultur har det ofta svårt då flickorna inte vet om de ska förhålla sig till de normer och värderingar som råder i det svenska samhället eller till de normer och värderingar som är råder i flickornas ursprungsland. Flickor som blir utsatta för våldet och förtrycket är en speciellt utsatt grupp med särskilda behov. En utsatt flicka står utan stöd från sina nära och kära då det är hennes närmsta som utför våldet mot henne. Det är oerhört viktigt att samhället, socialtjänsten och rättsväsendet gör allt i sin makt för att skydda dessa flickor.

Socialnämnden har det yttersta samhälleliga ansvaret att se till att barns rätt till skydd tillgodoses. Uppsatsen syftar till att granska och undersöka om samhället och socialnämnden tillgodoser flickor som är utsatta för hedersvåld det skydd de har rätt till. Socialnämnden har enligt socialtjänstlagen (2001:453, SoL) samt lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) en skyldighet att hjälpa, skydda och vårda barn i behov. Socialnämnden har således en skyldighet att skydda flickor som är utsatta för hedersrelaterade brott. Det är viktigt att den aktuella socialsekreteraren har kunskap om företeelsen hedersrelaterat våld och förtryck då särskilda hänsynstaganden måste tas för att inte riskera att situationen blir värre för de utsatta flickorna. Kritik som rör socialtjänstens handläggning i hedersärenden har riktats mot några av Sveriges olika socialnämnder det senaste året. Det finns anledning att befara att flickors rätt till skydd således inte tillgodoses av samhället och socialnämnden.

Uppsatsens empiriska del sammanfattar de intervjuer som gjorts med bland annat socialsekreterare samt redogör för hur Förvaltningsrätten i Malmö samt Förvaltningsrätten i Göteborg dömer i LVU-mål som är hedersrelaterade. Genom intervjuerna har framkommit att det finns många socialarbetare i Sverige som är insatta och engagerade i ämnet. Det finns dock många socialarbetare som inte är insatta i ämnet och kan därför inte se varningssignalerna som tyder på att en flicka blir utsatt för hedersbrott. Detta kan leda till att ärenden läggs ned eller att de handläggs på ett felaktigt sätt vilket kan vara mycket riskfullt för flickorna. Domstolen tycks ha en förståelse för vad som är viktigt att ta hänsyn till i dessa ärenden. I samtliga nitton granskade domar bereder domstolen ut vård med stöd av LVU. Kammarrätten ändrar dock en utav dessa domar då de bedömer att ett vårdbehov inte föreligger.

För att kunna svara på om flickors rätt till skydd tillgodoses är det nödvändigt att se till lagstiftningens utformning, socialnämndens arbete samt domstolens arbete. Enligt min uppfattning finns det en viss möjlighet för samhället att tillgodose flickors rätt till skydd. Om man för det första endast ser till domstolens arbete tycks flickornas yttre skydd tillgodoses. För det andra lyckas vissa socialkontor tillgodose flickorna skydd, ofta på grund av socialsekreterarnas kunskap och engagemang i ämnet. Dessvärre är det dock relativt vanligt att flickor felbehandlas

vid möte med socialtjänsten samt att handläggning inte sköts korrekt. För det tredje finns det enligt min mening ett behov av omarbetning av LVU-lagstiftningen. Som lagstiftningen ser ut idag kan den inte tillgodose flickornas rätt till skydd fullt ut. Slutsatsen blir följaktligen att i dagsläget lyckas samhället generellt sett inte tillgodose flickornas rätt till skydd.

Åtgärder för att stärka flickornas skydd måste därför vidtas på många olika plan. För att stärka flickornas skydd borde sammanfattningsvis en definition av företeelsen sammanställas och mer utbildning borde ges till den personal som arbetar med hedersrelaterade frågor. Vidare är det nödvändigt med en mer noggrann hantering av ärendena under handläggningsarbetet, en viss omarbetning av LVU krävs samt uppföljning av de utsatta flickornas situation är nödvändig för att hjälpa flickorna att finna en inre trygghet. Flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck har samma rätt till familj och rätt till skydd som andra barn och ungdomar. Det är samhällets, socialnämndens och rättsväsendets skyldighet att se till dessa rättigheter tillgodoses.

Förord

Fem års studier i Lund, med ett par avvikelser för utbytesstudier och praktik i Spanien, börjar lida mot sitt slut. Jag känner en otrolig glädje då jag ser tillbaka på min tid i Lund. Åren har varit de mest händelserika, lärorika och roliga åren i mitt liv. Det har varit fantastiskt roligt att få ta del av allt som studentlivet har att erbjuda.

Jag vill passa på att tacka min familj och mina vänner som har stått mig närmast och stöttat mig under min studietid. Jag vill tacka min fina familj för att ni alltid finns där för mig. Ni stöttar och uppmuntrar mig i jobbiga stunder och delar glädje med mig i glada stunder, tack! Jag vill tacka mina fantastiska vänner och speciellt vill jag tacka mina "Lundavänner" för allt roligt vi haft genom åren. Jag är mycket tacksam för all värdefull hjälp och stöttning ni gett mig under utbildningen, jag hade inte klarat dessa år utan er!

Min examensuppsats är nu färdig och det har varit väldigt intressant, utmanande och roligt att arbeta med ett och samma ämne under en termin. Jag är nöjd över att jag valde ämnet hedersrelaterat våld och förtryck då det är viktigt att kunskap om detta ämne sprids. Jag vill rikta ett stort tack till Titti Mattsson. Du har som handledare varit ett stort stöd under uppsatsskrivandets gång. Det har varit givande att diskutera idéer och tankar med dig. Genom ditt genuina intresse och breda kunskaper i juridik bidrar du med mycket inspiration. Tack! Jag vill vidare tacka socialsekreterarna samt Maria Hagberg som ställde upp på intervju.

Nu när jag har avslutat mitt examensarbete är jag mycket stolt över att snart ta juristexamen. Det är både med vemod och tacksamhet jag lämnar studentlivet i Lund. Nu ser jag fram emot nya utmaningar ute i arbetslivet.

Lund, januari 2013

Lovisa Löfstrand

Förkortningar

BrB	Brottsbalk (1962:700)
EKMR	Lagen (1994:1219) om den Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
FB	Föräldrabalk (1949:381)
FN	Förenta Nationerna
GAPF	Glöm aldrig Pela och Fadime
LVU	Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
LPT	Lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård
Prop	Proposition
SoL	Socialtjänstlagen (2001:453)
SOSFS	Socialstyrelsens författningssamling
SoU	Socialutskott
SOU	Statens offentliga utredningar
UD	Utrikesdepartementet

1 Inledning

1.1 Introduktion

”Vi upplever att socialtjänsten i Landskrona inte tog oss och Barin på allvar.”¹ Detta var Newroz Zeynep Ötuncs ord, verksamhetschef på den ideella organisationen ”Tänk om”, efter att en 19-årig ung kvinna mördades i Landskrona i april år 2012. Hennes 17-åriga bror är åtalad för att ha utfört gärningen och vissa misstänker att kvinnan blev utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck av sin familj.² Den unga kvinnan hade under en tid före mordet varit i kontakt med både socialtjänsten i Landskrona och organisationen ”Tänk om”, som arbetar med att ge stöd till ungdomar som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Kritik har riktats mot socialnämndens handläggning i detta ärende och med anledning av mordet på den unga kvinnan beslutade Socialstyrelsen att granska socialnämndens handläggning av ärendet.³

I Sverige lever många familjer som präglas av en stark hederskultur. Integrationen i det svenska samhället blir svår då familjerna vill upprätthålla oskrivna regler om heder och skam.⁴ Barnen och ungdomarna i dessa familjer känner sig klivna då de inte vet om de ska förhålla sig till de värderingar och normer som är utmärkande i föräldrarnas ursprungskultur eller de normer och värderingar som råder i det svenska samhället.⁵

Hedersrelaterat våld och förtryck började på allvar uppmärksammas i Sverige först på 1990-talet, i samband med morderna på bland annat Pela⁶ och Fadime⁷. De senaste decennierna har flera kvinnor blivit misshandlade och dödade med heder som motiv till handlingarna. Den svenska staten har de senaste åren satsat mycket pengar på att försöka motverka hedersrelaterade brott. Svenska myndigheter har vidtagit åtgärder av olika karaktär för att sprida kunskap och information om hedersrelaterat våld. Detta har lett till att samhället och tjänstemän på myndigheter generellt sett idag har mer kunskap och kompetens inom ämnet. Trots stora satsningar är hedersrelaterade brott dock fortfarande ett stort problem i vårt samhälle.⁸

Socialnämnden har det yttersta samhällseliga ansvaret att se till att barns rätt till skydd tillgodoses.⁹ Socialnämnden ska enligt socialtjänstlagen (2001:453, SoL) se

---

¹ Kvinnojouren.se.

² Åklagaren har dock inte rubricerat mordet som ett hedersmord.

³ Se vidare avsnitt 4.4. Dnr 9.1- 23836/2012.

⁴ Åklagarmyndigheten, s.19.

⁵ Bremer, Brendler-Lindqvist, Wrangsjö (2006) s. 24.

⁶ Den 19-åriga Pela ansågs ha vanärat familjen då hon inte uppträdde och levde efter familjens hedersnormer. År 1999 blev hon dödad av två av sina farbröder irakiska Kurdistan. Då det kunde bevisas att mordet planerades i Sverige dömdes farbröderna till livstids fängelse i Sverige. För vidare läsning; Unni Wikan, *En fråga om heder*.

⁷ Fadime blev år 2000 dödad av sin far. Hon hade haft ett förhållande med en svensk man vilket inte godkändes av familjen och släkten. Fadern ansåg att hon genom sitt levnadssätt provocerade och förödmjukade honom. För vidare läsning; Unni Wikan, *En fråga om heder*.

⁸ Schlytter, Linell (2008) s. 10.

⁹ Schlytter, Linell (2008) s. 10.

till att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden.¹⁰ I föräldrabalken (FB) anges att ett barn inte får utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.¹¹ I 5 kap. SoL anges att barn som riskerar att utvecklas ogynnsamt har rätt till det skydd och stöd de behöver.¹² Det hör till socialnämndens uppgifter att verka för att den som blir utsatt för brott får stöd och hjälp.¹³ Enligt Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) har samhället en möjlighet att hjälpa, skydda och vårda barn i behov även i de fall då vårdnadshavarna inte samtycker. Då socialtjänsten anser att ett barn lever under förhållanden där det föreligger en risk att ett barns hälsa och utveckling kan komma till skada, ska socialtjänsten utreda om det finns behov för ett omhändertagande. Socialtjänsten har således en skyldighet att verka för och skydda barn som är utsatta för hedersrelaterade brott. Det är i hedersrelaterade ärenden speciellt viktigt att socialsekreteraren har kunskap om företeelsen då särskilda hänsynstaganden måste tas för att inte riskera att situationen blir värre för de utsatta barnen. Socialsekreteraren måste vara medveten om eventuella konsekvenser som kan följa av socialtjänstens agerande.¹⁴

1.2 Syfte och frågeställningar

Den övergripande avsikten med detta examensarbete är att utreda vad som sker med flickor som blir hotade och utsatta för våld av sina familjer som lever enligt normer och värderingar som styrs av en hederskultur. Syftet är att undersöka och redogöra för i vilken mån samhället och socialtjänsten tillgodoser dessa flickor skydd. Det kommer således, ur ett familjerättsligt/socialrättsligt perspektiv, att utredas och diskuteras vad socialtjänsten och samhället har för ansvar att hjälpa flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. I syftet ligger vidare att redogöra för när och hur den socialrättsliga lagstiftningen aktualiseras i frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck och att redogöra för vad flickorna har för möjlighet till hjälp enligt gällande bestämmelser i exempelvis SoL och LVU. Genom intervjuer med socialsekreterare avser jag att ta reda på hur de som arbetar med de utsatta flickorna ser på sitt ansvar och hur de arbetar för att ge flickorna bästa möjliga, långsiktiga skydd. Jag strävar efter att redogöra för vilken typ av problematik man kan stöta på i ärenden av hederskaraktär och hur man ska bemöta dessa problem. För att få en helhetsbild av hur situationen för flickorna ser ut kommer det även redogöras för hur domstolen dömer i LVU- mål som är hedersrelaterade.

Jag avser att besvara uppsatsens syfte genom att utgå från följande frågeställningar:

1. Vad har flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck för möjligheter till stöd och skydd enligt socialrättslig lagstiftning? Finns det ett behov av omarbetning av lagstiftningen?
2. När, hur och i vilken omfattning aktualiseras socialnämndens ansvar i dessa ärenden?
3. Hur dömer domstolen i LVU-mål som är hedersrelaterade?

---

¹⁰ 5 kap. 1 § SoL.

¹¹ 6 kap. 1 § FB.

¹² 5 kap. 1 § SoL.

¹³ 5 kap. 11 § 1 st. SoL.

¹⁴ Länsstyrelsen Stockholms län, s. 11.

4. I vilken mån tillgodoses flickors rätt till skydd vid hedersrelaterat våld och förtryck?

1.3 Metod, material och disposition

För att besvara uppsatsen syfte och ge svar på nämnda frågeställningar kommer jag att använda mig av olika metoder. Uppsatsen är uppdelad i fyra delar. Den första delen redovisar för vad heder och hedersrelaterat våld och förtryck innebär samt hur det är för flickor att leva i familjer med en hederskontext. Andra delen redogör för gällande rätt. Den tredje delen är en empirisk del som sammanfattar genomförda intervjuer samt redogör för hur Förvaltningsrätten i Göteborg och Förvaltningsrätten i Malmö har dömt i de granskade LVU- domarna. I den fjärde och sista delen förs en sammanfattande diskussion kring det som uppkommit i uppsatsen.

Uppsatsen är skriven utifrån ett barnrättsperspektiv. Detta perspektiv tar fokus på barnets rättsliga ställning och dess möjlighet till rättsskydd. Då jag i denna uppsats valt att avgränsa mig till att endast studera flickors utsatthet fokuserar uppsatsen på flickors rättsliga ställning. Barnrättsperspektivet är ett perspektiv som man alltmer kan se framhävas i lagstiftningen. I proposition 2012/13:10 ”Stärkt skydd för barn och unga” anger regeringen ett antal förslag till ändringar¹⁵ i främst SoL. Förslagen innebär att barnets bästa och barnets egen uppfattning stärks i lagstiftningen och vid tillämpning av lagen. Barnets bästa ska vara avgörande när beslut tas och åtgärder vidtas som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn och unga. Därför ska ett barn, i de fall då det är möjligt, få en chans att framföra sina åsikter i frågan. Om det inte är möjligt ska man i den mån det är möjligt klarlägga barnets inställning på annat sätt.¹⁶

I uppsatsens första del redogörs det för vad heder samt hedersrelaterat våld och förtryck innebär. På grund av bristen på en enhetlig definition av begreppet heder har jag utgått ifrån den norska socialantropologen Unni Wikans teori om vad heder är. Hedersrelaterat våld och förtryck är ett komplicerat då detta begrepp har olika betydelser i olika samhällen och kulturer. I ett försök att närma mig en enhetlig beskrivning på vad hedersrelaterat våld och förtryck innebär har jag tagit hjälp av doktrin, diverse studier på området samt myndigheters uttalanden. Denna del kommer även redogöra för hur flickor i familjer med hederskulturer lever och vad för typ av psykiskt och fysiskt våld och förtryck de utsätts för. Detta skiljer sig naturligtvis mellan olika kulturer och samhällen. Jag har utgått från en studie från 2008 som gjordes för att undersöka hedersrelaterade traditioner i det svenska samhället.¹⁷

Då uppsatsen är skriven ur ett barnrättsperspektiv är det i denna del relevant att redogöra för vissa bestämmelser i FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen, BK). Konventionens artiklar anger att ett barns föräldrar/vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets utveckling och uppfostran. En förälder är skyldig att hjälpa sitt barn att utöva sina rättigheter. En förälder får inte utsätta sitt barn för olagliga ingripanden i privat- och familjelivet

---

¹⁵ Dessa ändringar trädde i kraft 1 januari 2013.

¹⁶ 11 kap. 10 § SoL och 36 § LVU.

¹⁷ Schlytter, Linell (2008) s. 10.

och får inte heller utsätta sitt barn för olagliga angrepp på dess heder.¹⁸ Inskränkningar görs på dessa rättigheter då man utsätter ett barn för hedersrelaterat våld och förtryck.

Uppsatsens andra del introducerar gällande rätt. För att besvara uppsatsens frågeställningar studeras rätten utifrån ett rättsdogmatiskt perspektiv. Den rättsdogmatiska disciplinen har till uppgift att tolka och systematisera gällande rätt.¹⁹ Här studeras följaktligen befintlig lagstiftning, förarbeten, praxis och doktrin som finns på området. Det kommer redogöras för vilka lagar som är tillämpliga på området. Då uppsatsens fokuserar på att redogöra för vad socialtjänsten har för ansvar att tillgodose barns rätt till skydd i hedersrelaterade frågor läggs fokus på SoL och LVU. Uppsatsen avser att undersöka om, när och hur socialtjänstens ansvar aktualiseras i dessa frågor. Utöver det material som räknas tillhöra de traditionella rättskällorna, kommer olika handböcker från myndigheter användas.

I uppsatsens tredje del används en empirisk metod. Definitionen på ordet *empirisk* lyder enligt Nationalencyklopedin ”Empirisk, grundad på erfarenheten. En verksamhet sägs vara empirisk när den inte är underbyggd av teoretiska överväganden utan endast bygger på erfarenhet.”²⁰ Metoden är praktisk då den består i att utreda hur situationen i denna fråga egentligen ser ut. För att svara på detta har ett antal socialsekreterare intervjuats för att undersöka hur de ser på sitt ansvar och hur de handlägger ärenden som är hedersrelaterade. För att få en tydligare bild av socialtjänstens arbete i ärendena hade jag gärna tagit del av socialtjänstens utredningar men detta har inte varit möjligt då dessa handlingar är sekretessbelagda. Vidare kommer förvaltningsdomstolarnas rättstillämpning i frågan att undersökas. LVU-mål från Förvaltningsrätten i Malmö och LVU-mål från Förvaltningsrätten i Göteborg som är kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck har studerats, analyserats och jämförts för att undersöka hur förvaltningsdomstolarna dömer i dessa fall. Domarna har noggrant granskats och sedan sammanställts för att försöka svara på hur domstolarna dömer i LVU-mål som är hedersrelaterade. Vidare information om hur jag har gått tillväga vid den empiriska delen redogörs för under respektive kapitel.²¹

I den fjärde och sista delen kommer uppsatsens olika delar att analyseras och diskuteras. Här kommer mina egna tankar och åsikter kring bland annat lagstiftningens utformning, socialnämndens arbete och domstolens arbete framföras och diskuteras. Jag anser att det i denna analys är relevant att ta upp och diskutera begreppet ”rätten till familj” då denna rättighet ställs på sin spets när vårdnadshavare och syskon utövar våld i heders namn mot en annan familjemedlem. Det är även relevant för vidare forskning i ämnet. Titti Mattsson, professor i offentlig rätt vid Lunds universitet, har skrivit en bok på detta ämne²² som kommer att ligga till grund för diskussionen i denna fråga.

Jag anser att det är viktigt att påpeka att det finns vissa svårigheter med att ta itu med ett problem såsom hedersrelaterat våld och förtryck. Företeelsen har olika betydelser i olika kulturer, samhällen och religioner. Graden av våldet och

---

¹⁸ FN:s konvention om barnets rättigheter art. 4, 5, 7, 16.

¹⁹ Peczenik (1995) s. 33.

²⁰ Nationalencyklopedin (ne.se).

²¹ Se nedan avsnitt 4.2.2 och 4.3.2.

²² Mattsson, (2010), *Rätten till familj, inom barn- och ungdomsvården*.

förtrycket varierar stort. Svårigheten med att ta itu med ett sådant problem ligger främst i att det är ett laddat och känsligt ämne. Det är dock mycket viktigt att sprida kunskap om förekomsten för att försöka motverka denna typ av våld och förtryck och för att hjälpa flickor som är utsatta för våldet och förtrycket.

1.4 Avgränsningar

Hedersrelaterat våld och förtryck kan belysas både från ett straffrättsligt och familjerättsligt perspektiv. Jag har tidigare under juristutbildningen på fördjupningsnivå skrivit en uppsats om hedersrelaterat våld och förtryck med en straffrättslig utgångspunkt. Då undersökte jag hur det svenska rättssystemet hanterar hedersrelaterat våld och förtryck. Jag undersökte även vilka åtgärder som vidtas från myndigheternas sida för att bekämpa våldet. Den här uppsatsen kommer därför helt bortse från det straffrättsliga perspektivet och utgångspunkten kommer vara att undersöka den familjerättsliga/socialrättsliga problematiken kring hedersrelaterade brott. Andra frågor som ofta förknippas med heder är tvångsäktenskap och könsstympning av kvinnor men dessa frågor redogörs inte för i uppsatsen.

Hedersrelaterat våld och förtryck kan skapa missförhållanden för många i en familj, både pojkar, flickor, äldre kvinnor och HBT-personer²³. Det förekommer att pojkar och män blir utsatta för hedersrelaterat våld, exempelvis på grund av homosexuell läggning. De kan även bli utsatta för hedersrelaterat förtryck då de tvingas utöva våld mot sina systrar eller andra kvinnliga släktingar. Jag har i denna uppsats valt, dels på grund av uppsatsens storlek och på grund av att det redan finns andra studier om pojkars och mäns utsatthet i hedersrelaterad kontext²⁴, att endast fokusera på flickor²⁵ som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Jag har avgränsat mig till att endast studera domstolens domar i LVU-mål och bortser i uppsatsen från att studera domstolens beslut gällande vård med stöd av SoL. Detta för att det i hedersrelaterade ärenden är ovanligt att vårdnadshavare samtycker till vård. Alternativt lämnar de ett icke trovärdigt samtycke. Därför aktualiseras ofta tvångsvård och det är därför mer intressant att studera hur domstolen dömer i dessa fall.

---

²³ Homosexuella, bisexuella och transsexuella.

²⁴ Bland annat Lindgren, Socialt arbete med inriktning mot kulturmöten och integration, Om pojkars situation i hederskulturer, C-uppsats, Socialhögskolan, Lunds universitet, HT 2005.

²⁵ I uppsatsen har jag valt att genomgående använda ordet flicka. Det finns andra ord som hade kunnat användas, exempelvis tjej eller unga kvinna, men jag anser att det är mest lämpligt att använda mig av ordet flicka.

2 Allmänt hedersrelaterat våld och förtryck

2.1 Inledning

Detta kapitel syftar till att introducera läsaren till begreppet heder samt företeelsen hedersrelaterat våld och förtryck. I inledningskapitlet förklaras att det är komplicerat att redogöra för vad hedersrelaterat våld och förtryck är då begreppen saknar en enhetlig definition. I kapitlet redogörs för hur doktrin och diverse studier på området beskriver företeelsen samt olika myndigheters definitioner på företeelsen. En beskrivning på skillnaderna mellan hedersvåld och ”vanligt” familjevåld görs för att uppmärksamma att det är viktigt att se på hedersvåld som en ”egen” företeelse. För att introducera läsaren till ämnet ytterligare görs en redogörelse för hur ett antal flickor som lever i familjer med hederskulturer beskriver sina situationer. Kapitlet beskriver vidare hur Sveriges myndigheter arbetar för att motverka våldet. I detta kapitel är det vidare relevant att beskriva vad barn har för rätt till skydd enligt BK samt vad principen barnets bästa enligt FB innebär.

2.2 Definition av begreppet heder

Begreppet heder är omdebatterat och det är svårt att ge en allmän bild av begreppet. Enligt Unni Wikan, professor i socialantropologi vid universitetet i Oslo, är heder ett komplicerat begrepp. I de flesta samhällen associerar man begreppet heder med något positivt. Man förknippar ofta heder med gärningar som är ädla, storsinta och hjältemodiga. Heder handlar om att ha självrespekt och social respekt. Hur man går till väga för att vinna den respekten varierar och styrs av historien och kulturen i det samhälle man kommer ifrån.²⁶

Man kan hänföra begreppet heder till makt eller smärta. Makten har den/de som fastställer vilka normer som ska gälla. Hedern har sitt pris då det oftast är någon som får utstå smärta för att någon annan ska uppnå heder. Wikan anser att begreppet heder är könsrelaterat. I många samhällen är den allmänna uppfattningen att ”män har heder” och ”kvinnor har skam”. I vissa samhällen anses kvinnor till och med vara utan heder. Männens heder är dock inte knutet till sitt eget beteende utan vilar på kvinnornas beteende och uppförande. I samhällen där männens heder beror på kvinnorna är hedern knuten till kvinnornas sexualitet och kyskhet.²⁷ Kvinnorna bär ansvaret att uppehålla männens, familjens och släktens heder.²⁸

Wikan menar att heder handlar om värde, både i individens egna ögon men framför allt i andras ögon. Frågan om heder/vanheder är en fråga om kollektivets syn, hur andra ser på individen och vad denne har för rykte. Det som är betydelsefullt är hur samhället, eller den så kallade ”hedersgruppen” ser på de

---

²⁶ Wikan (2009) s 9 f.

²⁷ Wikan (2009) s. 9.

²⁸ Amnesty.se.

handlingar och gärningar man begår.²⁹ Wikan uttrycker att ”Hedern ligger inte i gärningen eller handlingen, i fakta eller realiteterna, utan i den *bild* av saken som förmedlas i offentligheten”.³⁰

I de samhällen som starkt präglas av en hederskultur är existensen av en hederskodex det som är karaktäristiskt för hedersbegreppet. Det innebär att hedern bygger på olika värdeföreställningar. Vilka normer och regler som råder för att uppnå heder varierar kulturellt och historiskt. Exempelvis handlar det om samhällen där männen ständigt vakar och kontrollerar kvinnorna och deras sexualitet.³¹ Om en kvinna bryter mot de rådande kulturella normer som gäller i en släkt förlorar männen och familjen sin heder.³² I dessa samhällen använder man sig av våld och är beredd att döda för att få tillbaka sin respekt och heder.³³

2.3 Definition av begreppet hedersrelaterat våld och förtryck

Enligt Mahmoudi härstammar de hedersrelaterade traditionerna om våld och förtryck från uråldriga samhällen där det saknades lagar och regleringar om vad som var rätt och fel. Bristen på ett juridiskt fungerande system ledde till att familjerna skapade egna lagar och sätt att straffa kvinnor som exempelvis hade förlorat oskulden före äktenskapet. Trots att förutsättningarna ser annorlunda ut i dagens samhälle lever dessa traditioner fortfarande vidare i vissa samhällen.³⁴ I länder och samhällen där hedersrelaterat våld förekommer och accepteras är den allmänna uppfattningen att denna typ av gärningar är en angelägenhet för familjen och ej för staten. Enligt dessa länders lagstiftning slipper individen som begår det hedersrelaterade brottet därför straff eller straffas endast milt.³⁵

Att hedersrelaterat våld har sin grund i en patriarkal maktordning är det flesta eniga om.³⁶ Kön, makt, sexualitet och dess kulturella föreställningar är, precis som vid mäns våld mot kvinnor generellt, grunden i hedersrelaterat våld och förtryck.³⁷ Både nationellt och internationellt saknas det dock en enhetlig definition av begreppet hedersrelaterat våld och förtryck. Svenska myndigheter har anammat begreppet genom att forma egna olika definitioner.³⁸ Socialstyrelsen och länsstyrelsen har beskrivit hedersrelaterat våld och förtryck som något som är ”planerat, kollektivt sanktionerat och beslutat, i vissa fall kollektivt utövat, och motiverat av föreställningar om en familjs/släkts heder och sociala överlevnad”.³⁹

Familjer som styrs av hedersnormer som leder till ett förtryck av flickor brukar liknas vid en pyramid. Högst upp i pyramiden finnes fadern i familjen. Han har makten över familjen och är familjens representant och överhuvud. I pyramiden innefattas inte endast familjen utan hela slakten. Männen befinner sig högst upp

---

²⁹ Wikan (2009) s. 12.

³⁰ Wikan (2009) s. 17.

³¹ Wikan (2009) s. 10.

³² Wikan (2004) s. 57.

³³ Wikan (2009) s. 10.

³⁴ Åklagarmyndigheten, s. 13 f.

³⁵ Mahmoudi, s. 243.

³⁶ Nationellt centrum för kvinnofrid (www.nck.uu.se).

³⁷ Regeringens skr. 2007/08:39, s. 12 f.

³⁸ Åklagarmyndigheten, s. 6.

³⁹ Socialstyrelsen (2011) s. 35.

och kvinnorna längst ner. Kvinnorna och flickorna måste underordna sig männens krav på dem och flickorna förväntas göra vad pojkarna ber dem att göra. Pojkarna har andra privilegier, de får leva ett friare liv och har fler rättigheter än flickorna.⁴⁰

Bakom hedersbrotten ligger ett kollektivt tryck. Hedersrelaterat våld är starkt knutet till kollektivet. Att hedersrelaterat våld och förtryck har en kollektiv karaktär innebär att våldet och förtrycket ofta utövas av flera personer, både av kvinnor och män mot båda könen.⁴¹ Ofta begås gärningarna på uppdrag av familjens eller släktens begäran och ses som en god gärning. Om mannen inte begår gärningen riskerar denne själv att blir utstött och nedflyttad till den nedre delen av pyramiden och riskerar även själv att bli misshandlad eller dödad.⁴²

I hederskulturer anses att det är en faders skyldighet att fullständigt kontrollera sina döttrar så länge de är ogifta, för att skydda familjens heder. Då flickorna gifter sig går ansvaret över på maken.⁴³ Den kontroll männen utövar över familjens kvinnor anses i stor utsträckning vara knuten till kvinnornas sexualitet.⁴⁴ Kvinnors oskuld och kyskhet står i fokus och kontrollen av kvinnors sexualitet är den centrala. Kvinnornas beteende är avgörande för familjens rykte. Hur kvinnorna begränsas och kontrolleras varierar men ofta handlar det om begränsningar i hennes egna val vad gäller kläder, umgänge, sysselsättning, utbildning, partner och giftermål. I vissa fall leder kontrollen till hot om våld eller våld och i de värsta fall till dödande.⁴⁵

2.4 Skillnader mellan hedersvåld och ”vanligt” familjevåld

I doktrin och studier⁴⁶ hänförs ofta hedersrelaterat våld och förtryck till kategorierna relationsvåld, övergrepp mot barn samt grova våldsbrott.⁴⁷ Åklagarmyndighetens handbok om hedersvåld redogör för skillnader mellan ”vanligt” familjevåld och hedersvåld. De största skillnaderna ligger i att vanligt familjevåld är oftast individbaserat och utförs endast av en gärningsman. Våldet är vanligtvis oplanerat och gärningsmannen blir ofta ångerfull efter utförda gärningar. Gärningsmannens utövande av våld mot familjemedlemmen blir även fördömt av närstående, som inte känner någon lojalitet med gärningsmannen. Vid hedersvåld är våldet ofta kollektivbaserat. Närstående visar stor lojalitet för den som utfört gärningarna och gärningsmannen känner sig stolt efter utförda handlingar. Vidare är våldet vanligtvis planerat.⁴⁸

Viss doktrin anser att det är viktigt att inte se på företeelsen hedersrelaterat våld och förtryck som ”mäns våld mot kvinnor”. Hedersrelaterat våld och förtryck handlar ofta om vuxna som utövar våld mot sina barn. Om man ser på våldet som ”mäns våld mot kvinnor” finns det en risk att förekomsten av barnmisshandel

---

⁴⁰ Åklagarmyndigheten, s. 14.

⁴¹ Regeringens skr. 2007/08:39, s. 12 f.

⁴² Bremer, Brendler-Lindqvist, Wrangsjö (2006) s. 31.

⁴³ Mahmoudi, s. 242.

⁴⁴ Bremer, Brendler-Lindqvist, Wrangsjö, (2006) s. 24 ff.

⁴⁵ Regeringens skr. 2007/08:39, s. 12 f.

⁴⁶ Exempelvis rapport från BRÅ, 2010:18.

⁴⁷ Åklagarmyndigheten, s. 2.

⁴⁸ Åklagarmyndigheten, s. 12.

osynliggörs. Istället måste det hedersrelaterade våldet och förtrycket ses som en ”egen” företeelse på grund av att det måste vidtas speciella försiktighetsåtgärder i dessa ärenden.⁴⁹

2.5 Flickor i hederskulturer

I Sverige lever många familjer som är starkt präglade av hederskulturer. Familjernas traditionella familjesyn och identitet kolliderar med den svenska familjesynen. Integrationsprocessen i dessa familjer blir problematisk då familjerna försöker upprätthålla oskrivna regler och normer om heder.⁵⁰ Barnen kan få det svårt, då de inte vet om de ska följa värderingar och normer enligt föräldrarnas ursprungskultur eller de normer och värderingar som råder i det svenska samhället.⁵¹

I vissa fall har föräldrarna svårt att hitta jobb och försörjer familjen med hjälp av bidrag. För en fader i ett patriarkaliskt familjesystem är det svårt att acceptera att han inte kan försörja sin familj. För barnen är integrationen i det nya landet enklare då de har lättare att lära sig ett nytt språk och lättare att skapa kontakter via skolan. Barnen hjälper ofta sina föräldrar med att tolka då föräldrarna behöver ha kontakt med det svenska samhället.⁵²

Fadern kan uppleva att hans makt avtar och att han tappar rollen som familjens överhuvud. En man som lever efter traditioner enligt det patriarkala systemet vill vinna tillbaka sin makt på annat sätt och gör det genom att kontrollera sin hustru och döttrar. Ofta kontrolleras flickorna strängare än i hemlandet då fadern inte känner att han har kontroll över situationen. Då döttrarna i och med integrationen har insett att de borde ha rätt till ett liv med mildare hierarki och mer rättvisa/jämlika relationer ökar fädernas behov av att kontrollera flickorna.⁵³

Astrid Schlytter⁵⁴ och Hanna Linell⁵⁵ har i en studie från 2008 undersökt och beskrivit situationen för en grupp flickor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. I studien har författarna delvis använt sig av domar och utredningar från socialtjänsten.⁵⁶ De har i studien undersökt på vilket sätt flickorna blir kontrollerade och begränsade att leva ett ” normalt ” liv. Många av flickorna uppger att de upplever att kontrollen började när de var i tio- elvaårsåldern. Vid den åldern uppfattade familjen att flickorna började visa intresse för killar.⁵⁷ I skolan har majoriteten av flickorna begränsningar. Det handlar exempelvis om att de inte får vara med på fritidsaktiviteter som anordnas av skolan, de missar obligatoriska lektioner i skolan då det anses att sysslorna i hemmet går före och de får inte bära samma typ av kläder som sina skolkamrater. Vad det gäller fritiden uppger alla flickor som deltog i studien att de inte har någon fritid alls. I hemmet gäller bland annat att de inte får ta med sig kompisar hem, inte tala i telefon eller

---

⁴⁹ Hagberg, s. 173, intervju med Hagberg 2012- 11- 13.

⁵⁰ Åklagarmyndigheten, s.19.

⁵¹ Bremer, Brendler-Lindqvist, Wrangsjö (2006) s. 24.

⁵² Länsstyrelsen i Skåne län, s. 12.

⁵³ Länsstyrelsen i Skåne län, s. 11 f.

⁵⁴ Universitetslektor i rättsvetenskap vid institutionen för socialt arbete, Stockholm universitet.

⁵⁵ Doktorand vid institutionen för socialt arbete, Stockholm universitet.

⁵⁶ Schlytter, Linell (2008) s. 11.

⁵⁷ Schlytter, Linell (2008) s. 46.

använda dator utan bevakning, ta hand om sina småsyskon, lyda sina bröder och hjälpa till med hushållssysslor.⁵⁸

I studien undersöktes även vad för typ av våld flickorna utsätts för. Det handlar både om fysisk och psykisk misshandel. Den fysiska misshandeln utövas oftast av pappan, men det förekommer även att mamman, syskon och andra släktingar misshandlar flickorna. Flickorna uppger även att de upprepande gånger har blivit utsatta för psykisk misshandel. De blir nedvärderade, hånas och förlöjligas. Flickorna blir utsatta för kränkande och sexuella handlingar. Exempelvis påtvingade oskuldetskontroller, de blir inlåsta på rummet eller tvingas krypa på alla fyra. Då flickorna inte betar sig som familjen önskar och bryter mot regler blir de i många fall hotade. Det handlar om olika typer av hot; hot om att bli misshandlad eller dödad förekommer i många fall, de blir även hotade med att bli övergivna av familjen. Några av flickorna i studien har även blivit skickade till föräldrarnas hemland.⁵⁹

Föräldrarna som har uttalat sig i studien anser att det är familjens plikt att ta hand om flickan tills hon är gift. Hon kan nämligen inte ta hand om sig själv eller fatta egna beslut. De anser att det svenska samhället är hotande och farligt. De vill inte att flickorna ska bli ”försvenskade” då detta inte är ett bra föredöme för yngre syskon. Flickorna är således kontrollerade och styrda av hedersnormer och regler både i skolan, på fritiden och i hemmet. De normer och värderingar som det svenska samhället och skolan står för är inte aktuella att följa. Detta leder till att det skapas en konflikt mellan flickorna och föräldrarna men även mellan det svenska samhället och föräldrarna.⁶⁰

En flicka som blir utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck befinner sig i en sårbar och speciellt utsatt situation. Det är den närmsta närstående kretsen som utför våldet och förtrycket mot henne och de representerar även trygghet och omsorg som hon inte får någon annanstans. Då flickan ofta kontrolleras hårt saknar hon ett socialt nätverk i övrigt där hon kan finna trygghet. Flickan är beroende och känslomässigt bunden till den/de som utövar våldet och förtrycket mot henne. Fallet kan vara att den som utövar förtrycket egentligen vill stå på hennes sida men vågar inte på grund av rädsla eller gruppträck.⁶¹

2.6 Myndigheters arbete

Våld i hederns namn, som är en del av det patriarkala våldet och förtrycket, är enligt olika rapporter, ett globalt problem som länge gömmts undan på grund av skam och rädsla inför att anmäla då man är rädd för att bli bestraffad. Världen över görs försök att bekämpa våldet genom olika åtgärder. På internationell nivå koncentrerar man sig ofta på utformningen av regelverk och på nationell nivå ligger fokus på handlingsplaner och lagstiftning.⁶²

Samhället, myndigheter och regeringen i Sverige arbetar kontinuerligt med att bekämpa hedersrelaterat våld. År 2003 inleddes den första stora satsningen mot

---

⁵⁸ Schlytter, Linell (2008) s. 45f.

⁵⁹ Schlytter, Linell (2008) s. 47 ff.

⁶⁰ Schlytter, Linell (2008) s. 46.

⁶¹ Socialstyrelsen (2011) s. 35.

⁶² Regeringskansliet (2006) s. 16.

hedersrelaterat våld. Under perioden 2003- 2007 avsattes 200 miljoner kronor för arbetet mot hedersrelaterat våld. Den största delen av medlen gick till länsstyrelserna. Pengarna skulle delvis läggas på utbildning om hedersrelaterat våld samt utöka möjligheterna för skyddat boende till flickorna. Socialstyrelsen fick i uppdrag att kartlägga förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige. Även Rikspolisstyrelsen, Ungdomsstyrelsen, Domstolsverket med flera fick olika uppdrag för att motverka det hedersrelaterade våldet.⁶³ År 2007 tog regeringen nya initiativ till kartläggning, utredning och forskning om mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. Kunskapen kring problematiken har ökat och detta leder till att man kan utveckla det förebyggande arbetet mot hedersrelaterat våld.⁶⁴ Regeringen redogjorde för sina förslag i en skrivelse från 2007 där de beslutade att satsa drygt 800 miljoner kronor för hela mandatperioden för att genomföra handlingsplanen. 56 åtgärder inom sex insatsområden presenterades i syfte att motverka våldet; ökat skydd och stöd till våldsutsatta, utveckling av insatser riktade till våldsutövare, stärkt förebyggande arbete, stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet, ökad samverkan och ökade kunskaper.⁶⁵

2.7 Barnets rätt till skydd enligt Barnkonventionen

Då uppsatsen handlar om barnets rätt och skrivs ur ett barnrättsperspektiv är det viktigt att redogöra för vissa av BKs bestämmelser. BK är ett måldokument och alla FN:s medlemsländer är skyldiga att följa dess bestämmelser. BK antogs av FN:s generalförsamling år 1989. Sverige ratificerade konventionen år 1990. BK är en viktig konvention som reglerar barns grundläggande rättigheter. I svensk rätt är konventionen inte inkorporerad men svenska lagstiftare och domare ska följa och beakta konventionens artiklar och principer.⁶⁶ I BK:s preambel anges att familjen anses vara den grundläggande enheten i samhället. Konventionen inleds följande:

”Konventionsstaterna /./ är övertygade om att familjen, såsom den grundläggande enheten i samhället och den naturliga miljön för alla dess medlemmars och särskilt för barnens utveckling och välfärd, bör ges nödvändigt skydd och bistånd så att den till fullo kan ta på sig sitt ansvar i samhället.”

Konventionens preambel berättar även att målen med familjeenheten är att få växa upp i en familj där lycka, kärlek och förståelse präglar omgivningen.⁶⁷ I konventionen finns fyra grundläggande principer. Art. 2 reglerar förbud mot diskriminering, art. 3 anger att barnets bästa ska vara i främsta rummet, art. 6 anger att ett barn har rätt att överleva, leva och utvecklas samt art. 12 som anger att ett barn har rätt att få komma till tals. Dessa artiklar ska vara vägledande vid tolkningen av konventionens övriga artiklar.⁶⁸ Artiklar som utöver dessa är relevanta i hedersrelaterade ärenden är art. 16, som reglerar att ett barns rätt till privatliv ska respekteras. Ett barn får inte utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv eller sitt hem. Ett barn får inte heller

⁶³ Integrations- och jämställdhetsdepartementet, (2007).

⁶⁴ Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2010).

⁶⁵ Regeringens skr. 2007/08:39.

⁶⁶ Mattsson (2010) s. 49.

⁶⁷ Mattsson (2010) s. 64 f.

⁶⁸ Regeringens skr. 2003/04:47, s. 3.

utsätts för olagliga angrepp på sin heder och sitt samvete. Lagen ska skydda ett barn från denna typ av angrepp.⁶⁹

Det primära ansvaret för ett barn har familjen. Då familjen är i behov av skydd är det offentliga, det vill säga staten, skyldig att hjälpa familjen.⁷⁰ Konventionsstaterna är skyldiga att vidta åtgärder av olika karaktär, så som administrativa, sociala och lagstiftningsåtgärder, för att skydda barn mot fysiskt eller psykiskt våld, övergrepp, vanvård eller utnyttjande av förälder eller annan som har hand om barnet.⁷¹ BK kräver vidare att en stat omhändertar ett barn om det är nödvändigt för att uppfylla bestämmelser kring barnets bästa.⁷²

2.8 Barnets bästa enligt föräldrabalken

Ett barn har enligt 6 kap. 1 § FB rätt till omvårdnad, trygghet och en god uppfostran. Ett barn ska även behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Barnets vårdnadshavare har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och har till ansvar att se till att behoven enligt 1 § tillgodoses. Vidare är en vårdnadshavare skyldig att se till att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till ålder, utveckling och övriga omständigheter. Ett barn har rätt att få tillfredsställande försörjning och utbildning.⁷³

FB anger en ram för vad som är en god fostran och omvårdnad. En vårdnadshavare har ett visst utrymme att utforma denna fostran och omvårdnaden så länge utformningen stämmer överens med föräldrabalkens utgångspunkter. Detta innebär att en förälder har rätt att bestämma och ställa upp regler kring vilka barnet får umgås med, hur barnet klär sig och hur det uppför sig. Reglerna får dock inte vara så begränsande att det kan leda till att barnet inte utvecklas till en självständig individ. Barnets behov ska alltid vara avgörande vid uppfostringen och föräldrarna är skyldiga att ta hänsyn till barnets åsikter.⁷⁴

Då principerna om uppfostran och omvårdnad åsidosätts kan den faktiska vårdnaden av barnet tas ifrån vårdnadshavaren med stöd av LVU, vilket kan ske under en kortare eller längre period. Vård av barn enligt LVU innebär en suspension av föräldrarnas rätt att uppfostra barnet men för att detta ska kunna ske krävs att det föreligger en påtaglig risk att barnets hälsa eller utveckling skadas.⁷⁵

I den svenska rätten gäller enligt 6 kap. FB ett antal grundläggande principer som alltid utgår från barnets bästa. Vid ett beslut om vårdnad, boende och umgänge ska barnets bästa enligt 6 kap. 2 a § FB alltid vara avgörande. Vid ett sådant beslut ska barnets vilja med hänsyn till barnets mognad och ålder beaktas. Man kan genom förarbetenas kommentarer som diskuterar barnets vilja förstå att det råder tveksamheter kring huruvida man kan se ett barn som en självständig individ. Det betonas att barnets vilja är betydelsefull men vad för betydelse ett barns vilja har vid ett beslut beror på om den överensstämmer med de vuxnas bedömning av

---

⁶⁹ Art. 16 BK.

⁷⁰ Mattsson (2010) s. 64.

⁷¹ Art. 19 BK.

⁷² Thunved, s. 359 f.

⁷³ 6 kap. 2 § FB.

⁷⁴ Mål nr 1388-12.

⁷⁵ Se nedan avsnitt. 3. Mål nr 1388-12.

barnets behov. Två perspektiv blir här framträdande. Det första är aktörsperspektivet där man utgår från att ett barn kan uttrycka sin egen vilja precis på samma sätt som vuxna. Det andra är skyddsperspektivet som innebär att hur barnets uppgifter tolkas är beroende av hur de vuxna tolkar och uppfattar uppgifterna. Detta innebär att det i slutändan är de vuxna som avgör vilken vikt som ska tillmätas ett barns viljeyttring.⁷⁶

---

⁷⁶ Ryrstedt, s. 313.

3 Gällande rätt

3.1 Inledning

Detta kapitel kommer att redogöra för de lagar som blir tillämpliga då en flicka utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Genom att redogöra för vad som gäller enligt SoL och LVU avser jag att besvara vad flickorna har för möjligheter till hjälp enligt den socialrättsliga lagstiftningen. Detta kapitel kommer även att beskriva vad för problem socialtjänsten kan komma att stöta på under sitt arbete som rör flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld samt redogöra för vad för typ av speciella hänsynstaganden som måste göras under socialtjänstens utredningsarbete.

3.2 Socialnämndens ansvar

3.2.1 Generellt ansvar

Då det i socialtjänstlagen eller annan författning skrivs ”socialnämnd” syftar man på de nämnder som i varje kommun ansvarar för att fullgöra uppgifterna enligt socialtjänstlagen. Namnet på denna nämnd kan alltså variera från kommun till kommun.⁷⁷ Hur dess förvaltning socialtjänsten är uppbyggd och hur arbetet sköts är upp till varje kommun att bestämma. Varje kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område och ska se till att enskilda individer får det stöd och den hjälp som de behöver.⁷⁸

Socialtjänstlagens första kapitel anger att samhällets socialtjänst har till uppgift och som mål att på demokratins och solidaritetens grund främja människans ekonomiska och sociala trygghet. Socialtjänsten ska även främja människans jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Det är viktigt att socialtjänstens verksamhet bygger på respekt för människornas självbestämmande och integritet.⁷⁹

Sveriges kommuner har det yttersta ansvaret för ett barns välbärd och det är kommunernas socialnämnd och socialtjänsten som svarar för att ett barn får det stöd och den hjälp som det behöver.⁸⁰ Socialnämndens vidare ansvarsområden och uppgifter regleras i 3 kap. SoL. Till uppgifterna hör bland annat att informera om kommunens socialtjänst, svara för omsorg och service, stöd och vård samt ekonomiskt stödja familjer och enskilda som behöver det. Socialnämnden har även till uppgift att samarbeta med andra samhällsorgan, organisationer, föreningar och enskilda för att främja goda miljöer i kommunen.⁸¹

---

⁷⁷ 2 kap. 4 § SoL.

⁷⁸ 2 kap. 1 § SoL.

⁷⁹ 1 kap. 1 § SoL.

⁸⁰ 2 kap. 1 § SoL.

⁸¹ 3 kap. 1 § SoL.

3.2.2 Ansvar för brottsoffer

Socialtjänsten har i första hand det yttersta samhällsliga ansvaret att se till att barns rätt till skydd tillgodoses.⁸² Socialnämnden ska enligt socialtjänstlagen verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden. Vidare ska socialtjänsten i nära samarbete med barnets familj främja en allsidig personlighetsutveckling och social utveckling hos barn och ungdom.⁸³

I lagens femte kapitel finns särskilda bestämmelser för olika grupper i samhället. Paragrafer som är speciellt viktiga för denna uppsats är 1-3 §§ SoL som betonar socialnämndens ansvar för barn, unga och föräldrar. I nämnda paragrafer anges att barn som riskerar att utvecklas ogynnsamt har rätt till det skydd och stöd de behöver.⁸⁴ I 4 kap. 1 § SoL anges att alla som utsätts för våld eller kränkningar av olika slag har, i fall då de inte kan tillgodose sina behov själva, rätt till stöd och hjälp.

I FB anges att ett barn inte får utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.⁸⁵ Då någon utsätts för brott är socialnämnden ansvarig att verka för att den och dennes närstående får stöd och hjälp, detta enligt 5 kap. 11 § SoL. Denna bestämmelse är tillämplig på alla brottsoffer, oavsett ålder och kön, således även barn som blir utsatta för våld. Det kan vara en situation då barnets förälder misshandlar henne/honom eller blir utsatt för trakasserier.⁸⁶ I andra stycket samma paragraf regleras socialnämndens ansvar för kvinnor som har utsatts för våld eller andra övergrepp av närstående.⁸⁷ Det är viktigt att påpeka att bestämmelsen betonar att socialnämnden *särskilt ska beakta* att dessa kvinnor kan vara i behov av stöd och hjälp.

Här behövs rekvisiten ”våld eller andra övergrepp”, ”kvinnor” och ”närstående” definieras. I regeringens proposition Kvinnofrid framkommer att begreppet ”våld eller andra övergrepp” avser samma typ av våld som bestämmelsen om kvinnofridsbrott i brottsbalken (4 kap. 4a § brottsbalken, BrB) avser, dvs. systematisk misshandel och andra övergrepp.⁸⁸

I svensk lagstiftning saknas en definition av ordet ”kvinna”. Av tidigare förarbeten till 5 kap. 11 § SoL framgår att begreppet ”kvinna” inte är avgränsat ner i ålder. Hedersrelaterat våld och förtryck utförs både på kvinnor under och över 18 år. Då en flicka blir utsatt för hedersrelaterade brott betraktas flickan enligt regeringen som en kvinna. Bestämmelsen omfattar alltså även kvinnor under 18 år.⁸⁹

Vilka som omfattas av begreppet ”närstående” avgörs genom att göra en bedömning i varje enskilt fall utifrån familje- och levnadsförhållanden. Det ska föreligga en nära och förtroendefull relation mellan den som begått brottet och offret. Vilka som normalt sett omfattas av begreppet ”närstående” är enligt

---

⁸² Schlytter, Linell (2008) s. 10.

⁸³ 5 kap. 1 § SoL.

⁸⁴ 5 kap. 1 § SoL.

⁸⁵ 6 kap. 1 § FB.

⁸⁶ Socialstyrelsen (2011) s. 29.

⁸⁷ 5 kap. 11 § 2 st. SoL.

⁸⁸ Prop. 2006/07:38 s. 31.

⁸⁹ Prop. 2006/07:38 s. 31.

förarbetena exempelvis makar, sambor, pojk- eller flickvänner (som en person har ett varaktigt förhållande med), föräldrar, fosterföräldrar, syskon, mor- och farföräldrar, mostrar, eller annan person som kvinnan har en nära relation med.⁹⁰

Enligt förarbeten samt enligt en skrivelse från regeringen uppräknas grupper som anses vara speciellt utsatta och särskilt sårbara i frågan om våld mot kvinnor av närstående. En av dessa grupper är barn och ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.⁹¹ Det beror på att dessa ofta befinner sig i en speciellt utsatt situation. Situationen blir hotfull då de inte kan vända sig till sin egen familj för stöd och skydd. I många fall blir utgången att flickorna måste lämna sin familj och söka skydd någon annanstans. Dessa situationer är svårlösta och man måste hantera dem på rätt sätt. Därför är det viktigt att personalen på socialtjänsten som arbetar med dessa frågor är särskilt insatta i ämnet, har kunskap om flickornas speciella behov och att de arbetar efter utvecklade metoder och arbetsformer.⁹²

3.2.3 Socialtjänstens utredningsarbete

Socialstyrelsen utgav i augusti 2006 allmänna råd om ”handläggning och dokumentation av ärenden som rör barn och unga”⁹³. Till den tillkom senare en handbok från Socialstyrelsen under namnet ”Barn och unga i socialtjänsten, utreda, planera och följa upp i beslutade insatser (2006)”. Tre år senare utgav Socialstyrelsen allmänna råd om ”Socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor samt barn som bevittnat våld”⁹⁴ som senare kompletterades med handboken ”Våld” år 2011.⁹⁵ Dessa allmänna råd och handböcker ger råd och stöd till socialnämnden och dess anställda hur de ska gå tillväga i ärenden som rör barn och unga som är utsatta för våld.

3.2.3.1 Ansökan, anmälan och omedelbart skydd

En ansökan om bistånd enligt SoL kan göras av olika personer. Den kan exempelvis inkomma från en vårdnadshavare som vill ha en kontaktfamilj till barnet eller från barnet själv som vill få hjälp med att nytt boende då denne känner sig otrygg i sitt hem. Barn som har fyllt 15 år har rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt SoL.⁹⁶ En anmälan om att ett barn far illa, exempelvis från barnets skola, kan göras både i skriftlig och muntlig form.⁹⁷

Enligt 14 kap. 1 § SoL är ett antal myndigheter och yrkesverksamma skyldiga att vid misstanke om att ett barn far illa omedelbart anmäla detta till socialnämnden. Anmälningsskyldiga myndigheter är myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom, andra myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänsten och kriminalvården. Vidare har de som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet och fullgör uppgifter som berör barn och unga eller inom annan sådan verksamhet inom

---

⁹⁰ Prop. 2006/07:38 s. 46.

⁹¹ Prop. 2006/07:38 s. 16 samt regeringens skr. 2007/08:39.

⁹² Prop. 2006/07:38 s. 18.

⁹³ SOSFS 2006:12.

⁹⁴ SOSFS 2009:22.

⁹⁵ Socialstyrelsen (2011).

⁹⁶ 11 kap. 10 § SoL.

⁹⁷ Socialstyrelsen (2006) s. 30 f.

hälso- och sjukvården eller på socialtjänstens område också en anmälningsskyldighet.⁹⁸

Sedan lagändringen av SoL 1 januari 2013 anger den nya paragrafen 14 kap. 1a § SoL att socialnämnden bör erbjuda barnet, vårdnadshavaren och den som gjort anmälan enligt 1 § samma kapitel ett möte om det med hänsyn till barnets bästa är lämpligt. I propositionen anger regeringen att ett sådant möte inte bör äga rum vid situationer då man misstänker att barnet utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck, våld, övergrepp eller något annat brott av närstående eller annan anledning som skulle innebära att mötet är olämpligt.⁹⁹

Det första som socialnämnden ska utreda då en anmälan inkommer är huruvida barnet är i behov av omedelbart skydd. Denna skyddsbedömning ska göras samma dag eller senast dagen efter en anmälan kommer in. Bedömning om ett barn är i behov av skydd ska även motiveras och dokumenteras.¹⁰⁰ Om ett barn är i behov av akut skydd kan ett omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU blir aktuellt.

3.2.3.2 Förhandsbedömning

I det inledande skedet, efter att en anmälan om att ett barn far illa har inkommit, ska socialtjänsten göra en förhandsbedömning.¹⁰¹ En förhandsbedömning ska avgöra om en utredning ska inledas eller inte. I och med lagändringen den 1 januari 2013 infördes en tidsangivelse som anger när en sådan förhandsbedömning ska vara avslutad. 11 kap. 1a § SoL anger att om det inte finns synnerliga skäl ska ett beslut om att inleda eller inte inleda en utredning fattas inom fjorton dagar efter det att anmälan har kommit in. Regeringen anger i propositionen till lagändringen att en tidsgräns för förhandsbedömningen ska finnas för att göra utredningen mer effektiv och metodisk. Socialtjänsten blir även tvungen att arbeta fram bättre metodik och bättre rutiner. Vidare framförs att rekommendationerna kring tidsangivelsen, som fanns innan den nya lagstiftningen, var inte tillräckliga. Fjorton dagar är en övre gräns, men tiden kan förlängas om det finns särskilda skäl som talar för detta. Att socialnämnden utan dröjsmål ska inleda en utredning gäller oavsett vem som har lämnat in anmälan.¹⁰²

3.2.3.3 Utredning

Då socialnämnden genom en ansökan, anmälan eller på annat sätt har fått kännedom om att ett barn far illa i hemmet alternativt riskerar att fara illa ska socialnämnden utan dröjsmål inleda en utredning.¹⁰³ Då ärendet gäller en person som är under 18 år har socialnämnden ett långtgående ansvar, då är socialnämnden skyldig att inleda utredningen oavsett barnets eller vårdnadshavarens inställning.¹⁰⁴ I 11 kap. 2 § SoL anges hur en utredning ska bedrivas. Det handlar bland annat om socialnämndens underrättelseskyldighet¹⁰⁵,

---

⁹⁸ 14 kap. 1 § SoL.

⁹⁹ Prop 2012/13:10 s. 50.

¹⁰⁰ 11 kap. 1a § SoL.

¹⁰¹ 11 kap. 1a § SoL.

¹⁰² Prop. 2012/13:10 s. 57 f.

¹⁰³ 11 kap. 1 § 1 st. SoL.

¹⁰⁴ Socialstyrelsen (2006) s. 25.

¹⁰⁵ Se vidare avsnitt 3.2.3.3.

att utredningen ska bedrivas skyndsamt med en tidsbegränsning på fyra månader, att socialnämnden har en rätt att konsultera sakkunnig, etc.¹⁰⁶

Då ett ärende som gäller ett ingripande för att hjälpa och skydda ett barn inleds, ska socialnämnden omgående, om inte särskilda skäl talar emot, underrätta den som berörs av utredningen att den har inletts.¹⁰⁷ Syftet med att underrätta berörda personer om en utredning är bland annat att öka förtroende för socialtjänstens arbete. Om barnet är över 15 år ska även barnet underrättas eftersom det får föra sin egen talan i målet. Vad ett barn har för inställning i frågor som rör honom eller henne är viktigt att klarlägga. Därför ska ett barn, i de fall då det är möjligt, få en chans att framföra sina åsikter i frågan. Om det inte är möjligt ska man i den mån det är möjligt klarlägga barnets inställning på annat sätt.¹⁰⁸ Regeringen framför i propositionen 2012/2013:10 att underrättning inte ska ske om särskilda skäl talar emot underrättelsen. Denna fråga har diskuterats av Socialstyrelsen och organisationer och kan bli aktuell i fall där unga flickor söker hjälp hos socialtjänsten på grund av att de är utsatta för hedersrelaterat våld i hemmet. I dessa fall finns det en risk att information om utredningen till föräldrarna kan leda till att föräldrarna tvingar sina barn att omedelbart flytta utomlands för att där ingå äktenskap. Därför kan socialtjänsten i dessa fall behöva utreda ärendet mer noggrant genom att tala en extra gång med barnet i fråga, tala med andra personer i barnets omgivning samt eventuellt genomföra insatser för att skydda barnet innan man informerar vårdnadshavarna. En bedömning görs i varje enskilt fall då barnets mognad och barnets rätt till integritet vägs mot vårdnadshavarnas ansvar och rätt till insyn och delaktighet. Det är viktigt att utsatta barn kan vända sig till socialtjänsten utan rädsla att deras föräldrar genast blir informerade om det.¹⁰⁹

3.2.3.4 Problem vid utredningsarbetet i hedersrelaterade ärenden

I Schlytters och Linells rapport ”Hedersrelaterade traditioner i en svensk kontext, en studie av omhändertagna flickor” har undersökts vad socialtjänsten har för förståelse av hedersrelaterat våld och förtryck. I de arton ärenden som Schlytter och Linell har kategoriserat som hedersrelaterade har socialtjänsten stött på olika problem. I de flesta fall har anmälan inkommit från flickornas skola på begäran av flickorna. Saker som har försvårat socialtjänstens utredningsarbete har varit socialtjänstens samarbetsproblem med föräldrarna då de inte har velat komma på möten, de har uppträtt aggressivt och har inte svarat på socialtjänstens frågor. En annan svårighet för socialtjänsten har varit att hitta folk i flickans närhet som har kunnat styrka hennes uppgifter. Då hedersrelaterat våld och förtryck ofta har en karaktär av kollektivt tryck har inte flickans övriga familj och släkt velat uttala sig. Några av flickorna i studien har placerats i skyddat boende och i andra fall har socialtjänsten placerat flickan hos släkt eller vänner till familjen, även i fall då flickan har uttryckt att de inte vill detta. Detta har också försvårat utredningen då flickan hotas, skuldbeläggs och pressas av släkten, som även ofta har uppmanat flickan att ta tillbaka uppgifterna hon har lämnat. Socialtjänsten hantering av de fall där flickan har tagit tillbaka eller förminskat uppgifter som hon tidigare har lämnat skiljer sig från fall till fall. I vissa ärenden har socialtjänsten ansett att de uppgifter som har lämnats tidigare har varit trovärdiga och att ärendet har därför

---

¹⁰⁶ 11 kap. 2 § SoL.

¹⁰⁷ 11 kap. 2 § 3 st. SoL.

¹⁰⁸ 11 kap. 10 § SoL, 36 § LVU.

¹⁰⁹ Prop. 2012/13:10 s. 61 ff.

inte kunnat avslutas. I andra fall har ärendena avslutats på grund av att flickan har hävdat att situation i hemmet har förbättras. När flickorna har tagit tillbaka sina tidigare lämnade uppgifter har socialtjänstens arbete försvårats nämnvärt och i hedersrelaterade ärenden förekommer detta ofta. Ytterligare problem som socialtjänsten har stött på har varit situationer där ord står mot ord. Det är vanligt att flickan berättar en utsaga och vårdnadshavarna och andra familjemedlemmar en annan. Vårdnadshavarna har ofta hävdat att flickan exempelvis ljuger, är manipulativ, har livlig fantasi, skolkar och är ute sent på kvällarna.¹¹⁰

3.2.3.5 Att ta hänsyn till i hedersrelaterade ärenden

Som nämnts under kapitel två vidtar den svenska staten och dess myndigheter kontinuerligt åtgärder för att sprida kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck. Det är mycket viktigt att tjänstemän som arbetar med hedersrelaterade ärenden har speciell kunskap om företeelsen. Detta på grund av att särskilda hänsynstaganden måste tas i hedersrelaterade ärenden. Socialtjänsten måste vara medveten om de problem de kan komma att stöta på under utredningsarbetets gång.¹¹¹

I ärenden som rör barn har man alltid som mål att relationen mellan föräldrarna och barnet ska fungera. Det är viktigt att socialtjänsten på ett tidigt stadium inser när ett ärende är hedersrelaterat då speciella försiktighetsåtgärder måste vidtas. Socialtjänsten måste då bedöma vilka insatser som kan bli aktuella för att ge den utsatta så långtgående skydd som möjligt.¹¹² Då en flicka blir utsatt för våld, hot och kontroll av sina föräldrar eller andra familjemedlemmar och vill på grund av rädsla inte att en utredning ska inledas kan socialnämnden först träffa flickan för några inledande samtal utan att informera vårdnadshavaren om detta. Dock är det viktigt att socialnämnden har en plan på vilka åtgärder som ska vidtas om flickan blir i behov av akut skydd. Omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU kan exempelvis bli aktuellt.¹¹³ Socialtjänsten bör vidare uppmärksamma syskonens situation då även syskonen kan vara utsatta för samma typ av våld och förtryck. Även de kan vara i behov av stöd och hjälp.¹¹⁴

Eftersom det är vanligt att flickan tar tillbaka sina uppgifter senare under utredningen är det viktigt att socialtjänsten direkt får flickan att lämna en tydlig beskrivning om hennes situation. Flickans inställning ska senare inte vara avgörande för om utredningen ska drivas vidare, utan avgörande ska vara om flickans uppgifter till en början är trovärdiga. Den kollektiva aspekten måste lyftas fram i hedersrelaterade fall, då det ofta är flera personer som är förövare. Flickan borde inte placeras hos släktingar då det finns en risk att flickan i denna miljö hotas och pressas. Vidare har socialtjänsten en skyldighet att skydda flickan på bästa möjliga sätt.¹¹⁵ I Schlytters och Linells studie har framkommit att i de fall de har granskat brister socialtjänstens handläggning på de punkter som har nämnts i detta avsnitt.¹¹⁶

---

¹¹⁰ Schlytter, Linell (2008) s. 66 ff.

¹¹¹ Schlytter, Linell (2008) s. 71 ff.

¹¹² Socialstyrelsen (2011), s. 72.

¹¹³ 2002/03:SoU15, s. 62, Se vidare om omedelbart omhändertagande under avsnitt 3.3.2.1.

¹¹⁴ Schlytter, Linell (2008) s. 71 ff.

¹¹⁵ Schlytter, Linell (2008) s. 90.

¹¹⁶ Schlytter, Linell (2008) s. 71 ff.

3.2.3.6 Uppföljning av ärendet

Då socialnämnden avslutar en utredning på grund av att samtycke till vård enligt SoL saknas eller då rekvisiten för vård enligt LVU inte är uppfyllda är det viktigt att socialnämnden följer upp ärendet om man anser att det finns en misstanke om att barnet kan komma att utvecklas ogynnsamt.¹¹⁷ Socialnämnden får enligt 11 kap. 4a § SoL i dessa fall besluta om att följa upp ett barns situation gällande barnets behov av stöd eller skydd trots att man avslutar utredningen utan beslut om insats. Samma sak gäller efter det att en placering av den unge har upphört.¹¹⁸ Uppföljningen av ett barns situation enligt 11 kap. 4a och b §§ SoL ska enligt 11 kap. 4c § SoL avslutas senast två månader efter det att utredningen om ett barns behov av vård eller en placering har avslutats. Alternativt sker detta då socialnämnden beslutar att inleda utredning enligt 11 kap. 1 § 1 st. SoL, detta ska då ske innan de två månaderna har löpt ut.

Socialnämnden kan även komma överens med vårdnadshavaren om att vårdnadshavaren och barn ska upprätthålla kontakten med en anställd från socialnämnden. Socialnämnden har dock inte rätt att ta kontakt med familjen mot dess vilja. Det är även viktigt att socialnämnden behåller fortsatt kontakt med andra verksamheter i kommunen samt andra samhällsorgan för att kunna kontrollera hur barnet mår.¹¹⁹

3.3 Beredande av vård

Socialtjänsten ansvarar för att ge stöd och vård åt barn som far illa. I socialtjänstens ansvar hör till att vid behov bereda placering åt barnet i ett familjehem eller i ett hem för vård och boende, vilket kan ske med stöd av SoL eller LVU.¹²⁰

3.3.1 Vård med stöd av SoL

Då socialtjänsten i en utredning har kommit fram till att ett barn är i behov av stöd och skydd ska socialtjänsten ansöka om att få bereda barnet vård. Den 1 januari 2013 gjordes lagändringar i SoL och efter lagändringen gäller att vid beslut som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska barnets bästa vara avgörande.¹²¹ Det som utmärker vård med stöd av SoL är att eventuella insatser ska vara frivilliga och får inte beslutas utan föräldrarnas eller den enskildes samtycke.¹²² Är barnet under 15 år för barnets vårdnadshavare dess talan.¹²³ Detta enligt bestämmelser i föräldrabalken.¹²⁴ I 11 kap. 10 § 3 st. SoL anges att ett barn över 15 år har rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt SoL. Då barnet är 15 år men ännu inte myndig kommer både vårdnadshavare och barnet höras i målet. Ett barn under 15 år kan höras då man anser det har nytta för utredningen, så länge barnet inte tar skada av det.¹²⁵ År 2010 trädde en annan lagändring i kraft

---

¹¹⁷ Socialstyrelsen (2006), s. 40.

¹¹⁸ 11 kap. 4b § SoL.

¹¹⁹ Socialstyrelsen (2006), s. 40.

¹²⁰ Mattsson (2010), s. 81.

¹²¹ 1 kap. 2 § SoL.

¹²² Mattsson (2010), s. 81.

¹²³ Thunved, s. 280 f. Observera undantagsbestämmelse i 36 § LVU.

¹²⁴ 6 kap. FB.

¹²⁵ Thunved, s. 280.

och då genomfördes ändringar i 11 kap. 10 § SoL. Där anges att socialtjänsten har möjlighet att i vissa utredningar höra barnet utan vårdnadshavarens godkännande. I fall då man anser att barnet själv kan råda över frågan ska inte barnets möjlighet att föra talan negligeras. Socialtjänsten är följaktligen inte i alla fall beroende av vårdnadshavarens samtycke.¹²⁶

En placering utanför hemmet sker i enlighet med 4 kap. 1 § SoL. Socialnämnden ska bistå med försörjningsstöd till den som inte själv kan tillgodose sina behov.¹²⁷ Socialnämnden ska verka för att den som är i behov av vård ska tas emot i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende.¹²⁸ I fall där flickor är utsatta för hedersrelaterat våld handlar det oftast om försörjningsstöd i form av placering i exempelvis ett familjehem. Vården kan också innebära att barnet får växla mellan två boenden, t.ex. ett familjehem och sitt ”vanliga” hem.¹²⁹

I ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck blir sällan vård med stöd av SoL aktuellt. Då vård med stöd av LVU oftare tillämpas i hedersrelaterade ärenden kommer uppsatsen att lägga större vikt vid dessa bestämmelser.

3.3.2 Vård med stöd av LVU

LVU fungerar som en kompletterande lag till SoL och innehåller bestämmelser om vad som gäller då ett barn är i behov av vård, då frihetsprincipen i SoL inte räcker till.¹³⁰ När ett frivilligt samtycke för vård av barn inte kan uppnås av barnet eller föräldern och då rekvisiten för vård med stöd av SoL inte är uppfyllda har socialtjänsten en möjlighet att ge barnet stöd och hjälp enligt bestämmelserna i LVU.¹³¹ Dessa bestämmelser är till för att socialnämnden ska kunna garantera barn det skydd de har rätt till enligt svensk lag.¹³²

Det har i förarbeten till LVU framkommit att det är möjligt att bereda vård enligt LVU trots att samtycke till vård med stöd av SoL föreligger. Socialutskottet anförde att detta bland annat kan beslutas då man misstänker att vårdnadshavaren kommer att återkalla sitt samtycke, eller då vården blir beroende av samtycke av en viss person och att detta samtycke kan innebära risk för någon annans personliga säkerhet. Som exempel på detta anges då en vårdnadshavare misstänks för att ha misshandlat sitt barn.¹³³ Högsta förvaltningsdomstolen¹³⁴ har vidare i ett antal domar fastställt att det är möjligt att bereda vård enligt LVU trots att ett samtycke enligt SoL föreligger. Som exempel kan nämnas ett fall där en pappa, som var dömd för sexuella övergrepp på sin dotter, gav samtycke till vård. Domstolen ansåg inte att detta samtycke var trovärdigt och ansåg att flickan var i behov av vård som innebar skydd mot pappan. Vård med stöd av LVU dömdes

---

¹²⁶ Thunved, s. 280 f.

¹²⁷ 4 kap. 1 § SoL.

¹²⁸ 6 kap. 1 § SoL. Se mer nedan under rubriken ”Vårdens art”, 3.3.3.

¹²⁹ Mattsson (2010) s. 82.

¹³⁰ Thunved, s. 360.

¹³¹ 1 § 2 st. LVU.

¹³² Mattsson (2010) s. 87.

¹³³ SoU 1979/80:44 s. 99 f.

¹³⁴ Då domen avkunnades hette den nuvarande Högsta förvaltningsdomstolen Regeringsrätten. 1 januari 2011 bytte domstolen namn till Högsta förvaltningsdomstolen. Hädanefter kommer denna domstol benämnas Högsta förvaltningsdomstolen, även i då det hänvisas till domar som avgjordes i den dåvarande Regeringsrätten.

därför istället ut.¹³⁵ I ett annat mål från Högsta förvaltningsdomstolen var rätten enig med Förvaltningsrätten i Uppsala gällande föräldrarnas givna samtycke till frivillig vård. Det uttrycktes att för att behövlig vård ska kunna ges genom frivillig vård måste det ”föreligga någon form insikt hos föräldrarna om den problematik som har föranlett vård”.¹³⁶ I fall då föräldrarna nekar till vad som framkommit i utredningen borde ett sådant samtycke således inte garantera att behövlig vård kan uppfyllas genom frivillig väg.¹³⁷

Då en ansökan rör vård med stöd av LVU brister det i barnets hemförhållanden. Föräldrarna har åsidosatt sina skyldigheter och samtycke eller giltigt samtycke till vård föreligger sällan. Om flickan är över 15 år gäller enligt 36 § LVU att hon har rätt att föra sin egen talan. Syftet med denna bestämmelse är att flickan inte ska företrädas av sin vårdnadshavare i mål där det finns motstridiga intressen mellan dem. Då flickan är under 15 år gäller därför att flickan har rätt till ett offentligt biträde som istället företräder henne.¹³⁸ Flickan medverkar således inte alltid under den muntliga förhandlingen, men en person¹³⁹ som företräder barnet ska alltid vara närvarande för att uppge vad flickan har sagt.¹⁴⁰ I mål gällande ett omedelbart omhändertagande ska enligt 39 § första och andra styckena LVU ett offentligt biträde förordnas.

3.3.2.1 Omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU

Då beslut tas enligt LVU ska principen om barnets bästa vara avgörande.¹⁴¹ I 6 § LVU regleras i vilka fall socialnämnden får besluta att ett barn under 20 år omedelbart ska omhändertas. Det är i fall då man inte kan avvakta med beslut från rätten eftersom det finns en risk att barnets hälsa skadas eller att utredningen allvarligt försvåras, om inte barnet omhändertas. I dessa fall får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat, besluta om ett omhändertagande. Om socialnämnden beslutar att omedelbart omhänderta ett barn, ska detta beslut underordnas förvaltningsrätten inom en vecka från det datum att socialnämnden fattade beslutet. Förvaltningsrätten ska pröva beslutet så fort som möjligt, dock inom en vecka från att beslutet inkom till rätten. Detta gäller dock inte om det finns synnerliga hinder.¹⁴²

Då socialtjänsten omhändertar ett barn begränsas barnets vårdnadshavares utövande av vårdnadsansvar. Föräldrarna kvarstår dock som vårdnadshavare men förlorar rätten att bestämma över barnets boende och vardagsliv.¹⁴³

---

¹³⁵ RÅ 1983 2:87, se även RÅ 1982 2:74.

¹³⁶ HFD 2011 ref. 6.

¹³⁷ HFD 2011 ref. 6.

¹³⁸ Prop. 1994/95:224, s. 45 f. HFD 2011 ref. 78.

¹³⁹ Ett offentligt biträde, en ställföreträdare eller en företrädare från socialnämnden.

¹⁴⁰ Mattsson (2002) s. 400.

¹⁴¹ 1 § 5 st. LVU. Angående detta stycke adderades det till paragrafen för att anpassa lagen till bestämmelserna i BK, art.3. En exakt definition på barnets bästa går inte att göra och anges ej heller i varken SoL eller FB. Se dock vidare 6 kap. 2 § FB, 1 kap. 2 § SoL, 1 § LVU, (Thunved, s. 364).

¹⁴² 7 § LVU.

¹⁴³ Mattsson (2010) s. 88 f.

3.3.2.2 Vård med stöd av 2 § LVU

”Vård skall beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.”¹⁴⁴

För att man ska kunna bereda barn vård enligt 2 § LVU krävs att vissa rekvisit är uppfyllda.¹⁴⁵ Det mest grundläggande kravet på ett beslut om vård enligt LVU är att det ska föreligga ett missförhållande i hemmet. De fall då det föreligger ett missförhållande i hemmet går under namnet ”miljöfallen”. Vård i ”miljöfallen” ska beredas barn som är under 18 år.¹⁴⁶ Vård som har beslutats i enlighet med 2 § LVU ska enligt 21 § LVU upphöra senast när den unge har fyllt 18 år.

För att ett barn ska beredas vård enligt LVU ska det finnas en påtaglig risk att barnets hälsa eller utveckling skadas. Det ska sålunda inte vara fråga om en obetydlig, oklar eller avlägsen risk för den unge, utan det ska vara fråga om en klar och konkret risk att den unges hälsa och utveckling skadas. I ordet hälsa innefattas både psykisk och fysisk hälsa och då man talar om utveckling syftas på barnets sociala utveckling.¹⁴⁷ Begreppet ”En påtaglig risk att ett barns hälsa eller utveckling skadas” behandlas i ett LVU-mål från Högsta förvaltningsdomstolen från 2012. I det fallet blev en 14-årig pojke som redan bereddes familjehemsvård genom frivillig placering, omhändertagen enligt LVU på grund av att det förelåg en påtaglig risk att pojkens hälsa och utveckling skulle skadas om familjehemsvården upphörde. I fallet framkom att det fanns en allvarlig konflikt mellan pojken och hans föräldrar. Pojken uppgav under huvudförhandlingen att han var rädd för sina föräldrar på grund av deras användning av psykiskt och fysiskt våld. Han blev även utsatt för psykiskt lidande genom systematiska kränkningar, nedvärdering och hot. Han uttryckte att han inte ville flytta tillbaka till sina föräldrar. Mot denna angivna bakgrund fann därför domstolen att ett avbrytande av familjehemsvården skulle utgöra en påtaglig risk för att hans hälsa och utveckling skadas, därför beslutade domstolen att han skulle beredas vård med stöd av LVU.¹⁴⁸

Enligt 2 § LVU föreligger ett missförhållande då ett barn misshandlas. I begreppet ”*misshandel*” innefattas både psykisk och fysisk misshandel. Även ringa fall av misshandel kan riskera att den unges hälsa eller utveckling hindras.¹⁴⁹ Begreppet fysisk misshandel syftar på samma straffrättsliga begreppsbestämningar som anges i bland annat 3 kap. 5 § och 6 § BrB. Dessa begreppsbestämningar utgör den yttre ramen kring LVU:s misshandelsrekvisit. Exempel på när någon blir utsatt för fysisk misshandel är då personen tillfogas kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätts i vanmakt. Det finns dock inget krav på att diskutera vad utövaren hade för avsikt med våldet.¹⁵⁰

Det är svårt att definiera psykisk misshandel och därför är det svårt att bedöma när och om psykisk misshandel förekommer. Vid psykisk misshandel kan ett barns

---

¹⁴⁴ 2 § LVU.

¹⁴⁵ Mattsson (2010) s. 87.

¹⁴⁶ 2 § LVU.

¹⁴⁷ Prop. 1989/90:28 s. 107.

¹⁴⁸ HFD 6725-11.

¹⁴⁹ Prop. 1989/90:28 s. 107.

¹⁵⁰ Se Clevesköld, Lars, LVU (12 juni 2003, Karnov) Kommentaren till 2 § LVU.

utveckling av dess självbild hindras.¹⁵¹ I regeringens proposition från år 1990 beskrivs att då ett barn utsätts för psykiskt lidande genom systematiska hot, kränkningar, nedvärdering eller terrorisering utsätts det för psykisk misshandel.¹⁵² I regeringens proposition ”Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.” från år 2003 framkommer att barn som bevittnar våld mot annan familjemedlem samt barn som växer upp under hot från sin familj också anses utsättas för psykisk misshandel. Ett barn som växer upp i en familj med starka patriarkala värderingar anses utsättas för psykisk misshandel då det hotas av andra familjemedlemmar.¹⁵³

Då omständigheter föreligger som kan betyda att det finns risk att ett barns hälsa och utveckling skadas ska barnet beredas vård. Dock gäller detta inte då man gör den bedömningen att vårdnadshavare exempelvis inte menat allvar med hoten. I dessa fall måste det även finnas annan bevisning som visar på att barnet inte lider risk för skada. I en dom från Högsta förvaltningsdomstolen behandlades huruvida en 2-årig pojke skulle bli omhändertagen enligt LVU eller inte på grund av att pojkens mamma hade uttalat ett dödshot mot honom. Hon hade vid flera tillfällen och till olika personer uttalat att hon ville döda sin son. Hon slog även sin son och tydliga tecken visade på sonens undernäring. Mamman framförde i fallet att hoten inte var allvarligt menade. Domstolen gjorde bedömningen att mammans uppgifter inte kunde vara av sådan stor vikt att man helt kunde bortse från hoten. Annan bevisning i ärendet visade nämligen på att sonen löpte stor risk att skada sin hälsa och utveckling om han kvarstod under mammans omsorg. Denna typ av hot ansågs därför falla under rekvisitet psykisk misshandel. Domstolen ansåg inte att mamman kunde tillgodose sonens behov och omsorg. En oenig domstol beslutade därför att vård enligt LVU skulle beredas pojken.¹⁵⁴

Med begreppet ”*otillbörligt utnyttjande*” menas bland annat ett barn utnyttjas sexuellt av någon av föräldrarna. Barnet anses också utnyttjas otillbörligt då det blir tvingat utföra kroppsarbete som är av en mycket ansträngande karaktär som riskerar att ett barns hälsa och utveckling skadas.¹⁵⁵

Då ett barn utsätts för vanvård anses ”*brist i omsorgen*” föreligga. Med vanvård menas att barnets rutiner kring hygien, kläder och mat missköts. Att ett barn inte får lämplig sjukvård vid behov faller också under begreppet ”*brist i omsorgen*”. Ytterligare omständigheter som faller under begreppet är då ett barn inte växer upp under känslomässigt trygga förhållanden på grund av föräldrarnas missbruk eller psykiska problem eller på grund av konflikter mellan föräldrarna. Att överlåta ansvar för sitt barn på en annan person som inte kan tillgodose barns rätt till trygg uppväxt är även en situation som omfattas av brister i omsorgen.¹⁵⁶

Med ”*hemmet*” avses barnets familjehem men syftar också på annat hem där barnet vistas stadigvarande. Rekvisitet ”*annat förhållande i hemmet*” hänförs även till förhållanden som inte främst beror på vårdnadshavaren utan något annat, t.ex. en vårdnadshavares sambos beteende mot barnet.

---

¹⁵¹ Prop. 2002/03:53 s. 82.

¹⁵² Prop. 1989/90:28 s. 63 ff.

¹⁵³ Prop. 2002/03:53 s. 82.

¹⁵⁴ Ett regeringsråd var skiljaktigt och framförde att en omständighet att ett en vårdnadshavare har hotat sitt barn är inte tillräckligt för att besluta om vård enligt LVU. Det ska finnas en konkret risk att hotet ska kunna förverkligas. RÅ 2008 ref. 55.

¹⁵⁵ Prop. 1989/90:28 s. 107.

¹⁵⁶ Prop. 1989/90:28 s. 107 f. Här hänvisas till ett tidigare nämnt fall där samtliga förhållanden faller under rekvisitet ”*brist i omsorgen*” (RÅ 2008 ref. 55).

I regeringens proposition från år 1990 framkommer att alla barn har samma grundläggande behov, oavsett ursprung. Hur dessa behov tillgodoses kan variera från familj till familj och från kultur till kultur. I propositionen betonas att ett förhållande där ett barns hemmiljö präglas av andra normer och värderingar än de som råder i det svenska samhället, i ett religiöst och kulturellt hänseende, inte kan berättiga ett omhändertagande. För att ett barn ska kunna omhändertas krävs att det lever under förhållanden som innebär/kan innebära en risk för barnets hälsa och utveckling.¹⁵⁷ Det nyss nämnda fastställdes i en dom från Kammarrätten i Göteborg. Kammarrätten framförde att värderingar kring heder och patriarkal struktur som råder i en familj kan skada flickorna i fråga och det kunde därför finnas anledning för socialnämnden att bistå med insatser för att uträtta förändringar: ”Dessa omständigheter kan dock inte ensamt vara motiv för tvångsvård och det anses inte föreligga påtaglig risk för flickornas hälsa eller utveckling varför kammarrätten avslår socialnämndens ansökan om vård enligt LVU.”¹⁵⁸

Då föräldrar eller andra familjemedlemmar utsätter sitt barn för hedersrelaterat våld och förtryck tillgodoses inte ett barns psykiska och fysiska behov och barnet kan omhändertas enligt LVU. Hot om att skickas till ursprungslandet för tvångsgifte kan falla under 2 § LVU under rekvisitet ”annat förhållande i hemmet”. Andra saker som kan hindra en flicka i hennes utveckling och därmed vara en grund för vård enligt 2 § LVU är då en flicka begränsas i sitt levnadssätt. Det kan handla om begränsningar såsom att hon inte får åka med på klassresor, inte själv bestämma över sitt klädval och inte får idrotta. Brister i den psykiska omvårdnaden innefattar även misshandel, både fysisk och psykisk sådan.¹⁵⁹

3.3.2.3 Vård med stöd av 3 § LVU

”Vård skall också beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

Vård skall också beslutas om den som dömts till sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken vid verkställighetens slut bedöms vara i uppenbart behov av fortsatt vård för att inte löpa sådan risk som avses i första stycket.”¹⁶⁰

För att bereda vård enligt 3 § LVU krävs att vissa rekvisit är uppfyllda. ”Beteendefallen” är de fall då barnet behöver vård på grund av att det själv ”utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende”.¹⁶¹

För att användning av beroendeframkallande medel ska betraktas som ett ”missbruk” krävs att konsumtionen ska ha uppnått viss intensitet och varaktighet. Vidare krävs att användningen ska ha orsakat eller kan orsaka skadlig inverkan på

---

¹⁵⁷ Prop. 1989/90 s. 58f.

¹⁵⁸ Mål nr 84-11.

¹⁵⁹ Schlytter, (2004) s. 66.

¹⁶⁰ 3 § LVU.

¹⁶¹ 3 § LVU.

den unge. För att handlingar ska räknas som ”*brottslig verksamhet*” förutsätts att det föreligger ett visst intensitets-, varaktighets-, kontinuitets- och aktualitetskrav. De upprepade brotten ska inte heller vara av ovidkommande natur.¹⁶²

Med ”*socialt nedbrytande beteende*” menas att beteendet ”avviker från samhällets grundläggande normer”. Det kan vara fall då ett barn begår ett antal allvarliga brott men det går inte att binda dessa brott till en brottslig verksamhet. Exempel på den typen av brott är enstaka allvarliga brott såsom prostitution, uppträdande på ”sexklubb” eller vistande i missbruksmiljö.¹⁶³ I en dom från Högsta förvaltningsdomstolen framkom att begreppet kan avse situationer som inte räknas upp i förarbetena. Detta fall gällde en femtonårig pojke som hade begått ett antal brott och gjort sig skyldig till brottslighet. Pojken uppträdde ofta aggressivt och hade svårt att behärska sig. Han vistades ofta i asociala och destruktiva miljöer. Detta beteende visade på ett ”socialt nedbrytande beteende” och pojken bereddes vård enligt 3 § LVU.¹⁶⁴ I ett annat fall från Högsta förvaltningsdomstolen prövades om ett symptom på ett psykiskt funktionshinder kunde falla under begreppet socialt nedbrytande beteende. Domstolen gjorde bedömningen att den typen av symptom inte kunde hänföras till socialt nedbrytande beteende.¹⁶⁵

Vård i ”beteendefallen” ska beredas barn under 18 år men kan även beredas barn över 18 och upp till 20 år. Det gäller i fall där man anser att vård enligt LVU är lämpligare än någon annan typ av vård på grund av den unges behov och personliga förhållanden.¹⁶⁶ Vård som har beslutats enligt 3 § LVU ska enligt 21 § LVU upphöra senast då den unge fyller 21 år.

3.3.2.4 Kritik riktad mot LVU i hedersärenden

I ärenden med hederskaraktär står ofta ord mot ord och det är därför komplicerat att bevisa vilka förhållanden som föreligger. Socialtjänsten är skyldig att reda ut vilka omständigheter som föreligger för att avgöra om flickan är i behov av vård eller inte. Schlytter framför att socialtjänsten ofta beslutar att omhänderta flickan på grund av flickans eget beteende, detta eftersom det kan vara lättare att dokumentera flickans eget beteende än vårdnadshavarnas beteende.¹⁶⁷ I de domar som denna uppsats har granskat har socialnämnden endast ansökt om vård enligt 3 § LVU i några fallen.

Schlytter riktar kritik mot 3 § LVU och speciellt mot rekvisitet ”socialt nedbrytande beteende”. Hon framför att enligt förarbeten hänförs ”beteende” till personens uppförande eller uppträdande och inte till personens levnadssätt. Detta resulterar i att inåtvända självdestruktiva beteenden inte omfattas av rekvisitet. Hon exemplifierar detta med en dom från förvaltningsrätten¹⁶⁸ där socialnämnden ansökte om beredande av vård med stöd av 3 § LVU på grund av flickans självmordsförsök. Domstolen bedömde dock att flickans beteende inte kunde rubriceras som ett socialt nedbrytande beteende. Schlytter framför att

¹⁶² Se Clevesköld, Lars, LVU (12 juni 2003, Karnov) Kommentaren till 3 § LVU.

¹⁶³ Prop. 1989/90:28 s. 109.

¹⁶⁴ RÅ 2000 ref. 33.

¹⁶⁵ RÅ 2010 ref. 24.

¹⁶⁶ 1 § 2 och 3 st. LVU.

¹⁶⁷ Schlytter (2004) s. 69.

¹⁶⁸ Före 15 februari 2010 gick förvaltningsrätten under namnet länsrätten.

självedstruktivt beteende så som självmordsförsök och anorexi inte omfattas av paragrafen. Däremot omfattas sexuell självdestruktivitet av rekvisitet då det kan anses jämföras med prostitution och uppträdande på sexklubb. Enligt Schlytter följer denna gränsdragning ett könsmönster då det vanliga är att flickor agerar självdestruktivt och pojkar är utagerande. Som skäl brukar i lagstiftningssammanhang framföras att självdestruktivitet är ett uttryck för en psykisk störning och det är en fråga för psykiatrin som har den kompetens som krävs. Enligt Schlytter brister detta resonemang då konsekvensen blir att pojkar har lättare att få vård med stöd av LVU än flickor.¹⁶⁹ Schlytter anser dock att det finns rättsliga möjligheter till skydd för flickor som kränks eller misshandlas med stöd av 2 § LVU.¹⁷⁰

I enlighet med lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT) finns en möjlighet att tvångsomhänderta personer med allvarlig psykisk störning.¹⁷¹ Gränsdragningen mellan LPT och LVU har bland annat diskuterats av Barnpsykiatrikommittén i SOU 1998:31 och LVU-utredningen SOU 2000:77. I juni 2012 tillsattes en utredning av regeringen som ska göra en översyn av bestämmelserna i LVU. Utredningen ska analysera om det finns ett behov av förändringar och förtydliganden av lagen. Syftet med utredningen är att ytterligare stärka barnrättsperspektivet och rättssäkerheten för barn som bereds tvångsvård med stöd av LVU. I kommittédirektiv 2012:79 anges att en övergripande översyn av bestämmelserna om tvångsvård av barn även ska göras. Direktivet anger bland annat att gränsdragningen mellan LVU och LPT ska ses över.¹⁷² I en dom från Högsta förvaltningsdomstolen slogs det fast att ett beteende som tyder på ett symptom av en psykisk störning inte kan anses som sådant beteende som avses med socialt nedbrytande beteende i 3 § LVU.¹⁷³ Ett barn som endast lider av en psykisk störning kan alltså inte beredas vård med stöd av 3 § LVU.¹⁷⁴ I nämnda direktiv framförs att det kan vara komplicerat att bedöma vad som ska betraktas som ett socialt nedbrytande beteende som faller utanför psykiatrin. Ett annat problem är att beteendet varken uppfyller villkoren för att beredas vård med stöd av LVU eller LPT, men att vårdbehovet fortfarande är stort. Utredningen ska på grund av detta granska hur gränsdragningen mellan LPT och LVU fungerar i praktiken, det för att tydliggöra hur ansvarsfördelningen i dessa fall måste vidtas.¹⁷⁵

Kritik gällande risken som föreligger att myndiga flickors rätt till skydd inte tillgodoses av lagen har riktats mot LVU. Elisabeth Massi Fritz, en advokat specialiserad på hedersbrott, samt Veronica Alfvegren, jurist specialiserad i socialrätt, uttrycker att domstolarna ställs inför stora utmaningar då flickor över 18 år utsätts för hedersförtryck och hedersvåld i hemmet. Om flickan har ett sådant beteende som avses med ”socialt nedbrytande beteende” kan hon få hjälp enligt 3 § LVU. Dock är det i praxis inte utrett hur domstolen ser på den risk som flickor som lever i en familj med en hederskontext utsätts för. Därför finns ett behov av praxis som klarlägger detta rättsläget. Fritz och Alfvegren anser att ”Det är en direkt nödvändighet att med stöd av LVU lagens bestämmelser kunna stärka

---

¹⁶⁹ Schlytter (2004) s. 70 f.

¹⁷⁰ Schlytter (2004) s. 73.

¹⁷¹ 3 § LPT.

¹⁷² Kommittédirektiv 2012:79.

¹⁷³ RÅ 2010 ref. 24.

¹⁷⁴ Om inte den psykiska störningen leder till att något utav de andra villkoren i 3 § LVU uppfylls.

¹⁷⁵ Kommittédirektiv 2012:79.

dessa utsatta flickors rättssäkerhet. Vår förhoppning är att ny praxis på området banar väg för detta.¹⁷⁶

3.3.3 Vårdens art

Vad för typ av vård som ska ges ett omhändertaget barn regleras i 11-20 §§ LVU. Det är socialnämndens ansvar att bestämma vad för typ av vård som är lämplig i det enskilda fallet. De olika boendeformerna liknar de som finns vid frivillig vård enligt SoL.¹⁷⁷ Vårdens utformning såsom vårdens längd, utformning och underhåll, varierar stort och det vanliga är att barnet blir placerad i ett familjehem eller ett hem för vård eller boende.¹⁷⁸ Ett hem för vård eller boende tar emot enskilda för att bereda denna vård eller behandling i förening med ett boende. Ett familjehem är ett hem, som på uppdrag av socialnämnden tar hand om ett barn och ger det stadigvarande vård och fostran.¹⁷⁹ Barnets bästa ska alltid vara den avgörande principen vid valet av vård.¹⁸⁰ Vid vård med stöd av SoL är det vanligt att de biologiska föräldrarna får fortsätta träffa sitt barn under bestämda former.¹⁸¹ 14 § LVU anger att socialnämnden ansvarar för att den unges behov av umgänge med föräldrar och vårdnadshavare så långt möjligt tillgodoses. Samma paragraf anger att socialnämnden får avgöra hur umgängesrätten ska se ut.¹⁸² Som exempel anger LVU att då detta anses nödvändigt är det godtagbart med umgängesinskränkningar. Socialnämnden får även besluta att barnets vistelseort inte ska röjas för barnets vårdnadshavare och därmed hålla barnets vistelseort hemlig.¹⁸³

Socialnämnden ska verka för att det omhändertagna barnet får återförenas med sin familj så tidigt som möjligt. Återföreningsprincipen gäller vid vård enligt LVU och SoL.¹⁸⁴ I fall där den unge har beretts vård enligt 2 § LVU har socialnämnden en skyldighet att minst en gång var sjätte månad, betänka om vård enligt LVU fortfarande är nödvändig och därmed även fundera över hur vården bör inriktas och utformas. I fall där den unge har beretts vård enligt 3 § LVU måste socialnämnden inom sex månader från dagen för verkställigheten av vårdbeslutet ta ställning till om vården ska upphöra eller inte. Frågan prövas på detta sätt fortlöpande inom sex månader från senaste prövning.¹⁸⁵

Socialnämnden har enligt tidigare bestämmelse i 13 § LVU haft en skyldighet att noga följa vården av den som får vård med stöd av lagen. 1 januari 2013 tillades vissa bestämmelser i lagen. Bland annat infördes en ny bestämmelse i LVU som reglerar på vilket sätt socialnämnden ska följa vården av den som får vård med stöd av LVU. Lagrummet anger att socialnämnden ska göra regelbundna personliga besök där den unge har placerats, ha enskilda samtal med den unge, samtal med den/dem som tar hand om den unge på den nya placeringen samt samtal med den unges vårdnadshavare. Det är viktigt att socialnämnden uppmärksammar den unges hälsa och utveckling i vidare bedömning. Den unges

¹⁷⁶ Fritz och Alfvégren, www.advokatfritz.com.

¹⁷⁷ Mattsson (2010) s. 88 f.

¹⁷⁸ Mattsson (2010) s. 82.

¹⁷⁹ Mattsson (2002) s. 64 f.

¹⁸⁰ Mattsson (2010) s. 80.

¹⁸¹ Mattsson (2010) s. 82.

¹⁸² Mattsson (2002) s. 66.

¹⁸³ 14 § p. 2 LVU och 26 kap. 2 § Offentlighets- och sekretesslag (2009:400).

¹⁸⁴ Mattsson (2002) s. 66.

¹⁸⁵ 13 § LVU.

sociala beteende, skolgång och relationer till anhöriga och andra närstående ska också uppmärksammas och kontrolleras. Detta regleras idag i det nya lagrummet 13a § LVU.

3.4 Europakonventionen

Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR) är sedan 1995 inkorporerad i svensk lag.¹⁸⁶ Då en stat har inkorporerat en konvention är staten skyldig att respektera, skydda och tillgodose de rättigheter som konventionen reglerar. Att staten är skyldig att respektera, skydda och tillgodose dessa rättigheter innebär även att Sveriges kommuner och landsting är skyldiga att göra detsamma. Tjänstemän på myndigheter har ett stort ansvar att se till att de använder sig av ett rättighetsperspektiv i den dagliga verksamheten. Det är därför viktigt att tjänstemännen har kunskap om de mänskliga rättigheterna som råder.¹⁸⁷

EKMR innehåller ett antal bestämmelser som är relevanta för denna uppsats. Bland annat föreskriver konventionen i art. 2 att alla har rätt till liv. Art. 3 reglerar förbud mot tortyr, art. 4 slaveri och art. 5 anger att alla har rätt till frihet och säkerhet. I art. 14 finns en bestämmelse gällande förbud mot diskriminering. Vidare behandlar art. 8 rätten till skydd för privat- och familjeliv, hem och korrespondens. Att man ska respektera rätten till familjeliv betyder att man ska respektera rättsliga relationer familjeindividerna emellan. Detta ska i sin tur respekteras av staterna.¹⁸⁸ I vissa fall kan det komma att bli nödvändigt att inskränka den rätten. Vid ett vidtagande av åtgärder ska ett antal villkor vara uppfyllda enligt konventionen. Ingreppet ska vara lagligt, något av de intressena som räknas upp i art. 8.2 i konventionen ska tillgodoses (exempelvis barnets fri- och rättigheter) och att ingreppet ska vara nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. Enligt konventionen är det alltså tillåtet att omhänderta ett barn så länge nämnda förutsättningar är uppfyllda. Då insatser som exempelvis omhändertagande av barn ska vidtas av domstol eller socialnämnd har dessa aktörer en skyldighet att följa konventionens krav på respekt och skydd för familjeliv.¹⁸⁹

Genom praxis från Europadomstolen är det märkbart att synen på familjebegreppet i Europa har utvidgats och förändrats. I domen som går under namnet *Marckx mot Belgium* yttrade domstolen; ”the Convention must be interpreted in the light of present-day conditions”.¹⁹⁰ Domstolen tillåter följaktligen att rättspraxis genom åren förändras vilket leder till att även art. 8 användningsområde och familjebegreppet utvidgas. I nyss nämnda dom samt domar som avkunnats av Europadomstolen efter denne har det fastslagits att begreppet rätten till familjeliv omfattas även statens skyldighet att ingripa då man misstänker att en individs rätt till familjeliv inte tillvaratas. Det kan exempelvis röra fall där vårdnadshavare inte lyckas tillgodose sitt barn den typ av omsorg det har rätt till.¹⁹¹

---

¹⁸⁶ Lagen (1994:1219) om den Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

¹⁸⁷ Spång, s. 5 ff.

¹⁸⁸ Mattsson (2010) s. 50.

¹⁸⁹ Thunved, s. 359 f.

¹⁹⁰ Mattsson (2010) s. 51. Se vidare *Marckx mot Belgien* s. 348, 45 §.

¹⁹¹ Mattsson (2010) s. 51.

4 Empirisk studie

4.1 Inledning

För att kunna besvara uppsatsens syfte och samtliga frågeställningar är det inte tillräckligt att använda sig av den rättsdogmatiska metoden som redogör för gällande rätt utan det är nödvändigt att använda sig av ytterligare en metod. Som uppsatsens metodkapitel redogjort för är det empiriska kapitlet praktiskt då det består i att utreda hur socialnämnden och domstolen arbetar i praktiken och hur de använder sig av lagstiftningen på området. Det är av stor vikt att använda sig av en empirisk metod då det är den enda metod som kan ge svar på mina frågeställningar fullt ut.

Den empiriska studiens första del, som består av en sammanställning av genomförda intervjuer, avser att besvara när, hur och i vilken omfattning socialnämndens ansvar i hedersrelaterade ärenden aktualiseras. För att svara på detta har Maria Hagberg samt ett antal socialsekreterare intervjuats för att undersöka hur de ser på sitt ansvar och hur de handlägger ärenden som är hedersrelaterade. Hagberg har en lång erfarenhet av kvalificerat socialt arbete med barn och unga och var bland annat år 2004- 2006 projektledare för Länsstyrelseprojektet ”Skyddat boende vid hedersrelaterat våld”.¹⁹²

I den empiriska studiens andra del granskas, studeras och analyseras domar från Förvaltningsrätten i Malmö och från Förvaltningsrätten i Göteborg i LVU-mål som är hedersrelaterade. Denna del avser att besvara hur domstolen dömer i dessa ärenden. Med hjälp av den empiriska studien och den rättsdogmatiska metoden som används i uppsatsens tredje kapitel ämnar jag att sedan kunna besvara uppsatsens fjärde och sista frågeställning som lyder: I vilken mån tillgodoses flickors rätt till skydd vid hedersrelaterat våld och förtryck?

4.2 Intervjuer

4.2.1 Inledning

I denna del presenteras vad som har framkommit under de intervjuer som har genomförts. Efter en beskrivning av urval och tillvägagångssätt följer en sammanfattning av vad de intervjuade personerna har framfört om deras arbete med hedersrelaterat våld.

---

¹⁹² Hon har tidigare arbetat som socialsekreterare i Helsingborg och Höganäs och därefter haft olika uppdrag i projekt och frågor gällande hedersrelaterat våld och förtryck. Innan det arbetade Hagberg som utbildare och handledare i Socialstyrelseprojektet Barns Behov i Centrum (BBiC), som skedde i internationellt samarbete med England. Idag arbetar hon som utvecklingsledare i kvinnofridsfrågor, hedersrelaterat våld och förtryck på Länsstyrelsen i Örebro. Hagberg är även författare och samhällsdebattör och gav 2009 ut boken ”Vid 20 börjar den ruttna. Om hedersvåld och modiga kvinnor”.

4.2.2 Urval och tillvägagångssätt

Socialtjänstens utredningar är sekretessbelagda och därför har jag inte haft någon möjlighet att få tillgång till dessa. Då uppsatsen eftersträvar att få en helhetsbild av handläggningen kring hedersrelaterade ärenden ansåg jag att det var lämpligt att tala med socialsekreterare. Det är dessa som möter och har mest kontakt med flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld. För att hitta socialsekreterare som kunde svara på mina frågor mailade jag ett antal socialnämnder som varit den sökande parten i de domar som har studerats. Jag bad om att få kontakt med socialsekreterare som har handlagt ärenden med en hederskontext. Därmed fick jag kontakt med ett antal socialsekreterare. Två utav socialsekreterarna kom jag i kontakt med genom en vän. Intervjuerna har antingen skett via telefon eller vid ett möte. Jag förberedde intervjuerna med att ställa upp genomtänkta frågor som är kopplade till mina frågeställningar.¹⁹³ Några av socialsekreterarna fick frågorna skickade till sig i förväg. Jag intervjuade totalt fem socialsekreterare som arbetar på olika socialkontor i Skåne och Göteborgsområdet. Jag har valt att inte ange namn på de socialsekreterare som har intervjuats. Socialsekreterarna kommer istället att gå under namnen socialsekreterare A, B, C, samt D. Samtliga intervjuade personer har dock fått kunskap om i vilket sammanhang informationen de uppgett kommer att återberättas. Utöver detta har Maria Hagberg intervjuats. Hagberg har tagit del av det skrivna materialet och hon har godkänt och har kunskap om i vilket sammanhang hennes namn och informationen anges.

4.2.3 Förståelse för hedersproblematiken

Hagberg benämner hedersrelaterat våld och förtryck som ett ”nytt socialt problem” trots att det egentligen inte är ett nytt problem. Hon menar att det därför kommer ta ett tag innan man accepterar och inser vika generella insatser men även specifika insatser som behövs. ”Hedersrelaterat våld och förtryck har inte med etnicitet att göra. Det är inte heller ett invandrarproblem utan det handlar om religion och tradition och det är fortfarande väldigt kontroversiellt att prata om det i Sverige. /../ Vi är världens mest sekulära land, sägs det, men vi kan inte kritisera religion och tradition när den utövas förtryckande.”

Hagberg framför att förståelsen för hedersproblematiken varierar. Det finns personer som är engagerade och har kunskap i frågan men de flesta myndigheter har fortfarande stora kunskapsbrister. Vad det gäller socialsekreterarnas arbete anser hon att socialsekreterarna i vissa fall glömmer bort att använda lagstiftningen. Hagberg uttrycker: ”SoL går utmärkt bra att använda om man tolkar den så som den är skriven.” Vidare kritiserar Hagberg att man har dragit er på utbildning inom socialtjänsten vilket drabbar handläggarna. Det är viktigt att de får handledning och kontinuerlig utbildning.

Sverige har enligt Hagberg stora problem med myndighetsrasism och kulturrelativism, där man ursäktar övergrepp som begås i kulturens namn och detta är enligt henne helt oacceptabelt. Hon säger ”kunskapsbristerna har sin förklaring i att både politiker fegar och universiteten har tagit en ideologisk ställning i denna fråga, på många ställen, vilket gör det oerhört svårt att komma vidare.” Hagberg som handleder socialsekreterare och ger dem konsultationshjälp

---

¹⁹³ Se Bilaga 1.

i hedersrelaterade ärenden uttalar att det är mycket viktigt att socialarbetarna har bra chefer och ledning som backar upp deras arbete. Om ledningen har inställning att hedersrelaterat våld och förtryck är samma sak som annat våld mot kvinnor finns en risk att fel insatser sätts in i hedersärendena. Socialsekreterarna kritiserar att kunskap om vad hedersrelaterat våld och förtryck innebär ofta saknas hos cheferna. I övrigt uppger socialsekreterarna att det finns en förståelse för vad hedersrelaterat våld och förtryck innebär på de socialkontor de jobbar. Förståelsen finns dock inte överallt.

För att kunna uppmärksamma företeelsen på ett tidigare stadie framför socialsekreterarna att ett större samarbete krävs mellan myndigheterna som arbetar med utsatta barn och ungdomar. En utav socialsekreterarna uppger att hon har bra erfarenheter av samverkan mellan socialtjänst, skola och sjukvård. Hon säger att det finns en flexibilitet hos myndigheterna och viljan att hjälpa utsatta flickor är stor. Dock kan samverkan alltid bli bättre. Kritik riktas även mot samarbetet med Utrikesdepartementet (UD). Detta samarbete skulle behöva förbättras för att kunna få hem flickor som har skickats till hemlandet för bortgifte, då detta idag nästan är omöjligt. Hagberg upplever att UD inte ger dessa flickor, som oftast är svenska medborgare, samma skydd som andra svenska medborgare. Hon berättar vidare att hon upplever att UD inte har tillräcklig kunskap kring problematiken. Kritik riktas även mot att man inte talar om hedersrelaterat våld och förtryck på grundutbildningarna på universiteten.¹⁹⁴

4.2.4 Familjearbete/förändringsarbete

Socialsekreterarna A och B har i tio års tid arbetat med frågor kring hedersrelaterat våld och förtryck. De har för tredje året i rad mottagit medel från länsstyrelsen för att arbeta på ett projekt gällande hedersproblematiken. Projektet syftar på att förändra attityden hos föräldrarna i familjer som präglas av en hederskontext. De anser att den bästa långsiktiga lösningen för flickan är inte i alla fall att lyfta flickan från sin familj och placera denna hos en ny familj. Detta är dock inte aktuellt i de allvarligaste fallen då det föreligger en konkret fara för flickan att vara kvar i familjen, så som vid hot om bortgifte eller hot om att bli dödad. Socialsekreterarna A och B:s övergripande mål med arbetet kring hedersrelaterat våld och förtryck är att flickorna ska få större möjligheter att bestämma över sitt privatliv. De arbetar efter ledorden; delaktighet, familjeperspektiv samt långsiktiga och hållbara lösningar. Det är viktigt att ta hänsyn till familjeperspektivet då det krävs för att nå långsiktiga varaktiga lösningar. Socialtjänsten får utgå från att föräldrarna vill det bästa för sina barn. Man måste ha i åtanke att föräldrarna kränks om de stängs ute från sina barns liv. I familjearbetet använder de sig av ett transkulturellt arbetssätt som innebär att socialsekreterare måste släppa sina egna värderingar och normer för att försöka se saker från familjens perspektiv och därefter bedöma om det kommer bli möjligt att ändra attityden hos föräldrarna.

Socialsekreterarna A och B har upplevt att andra socialkontor är tveksamma till deras sätt att arbeta. Arbetet kan missuppfattas och vissa tror att föräldrarnas och släktens beteende mot flickan stöds. De anser att detta är fel uppfattning då de endast arbetar utifrån denna metod i de fall man anser att det finns en möjlighet att

---

¹⁹⁴ På utbildningar såsom på polishögskolan, juristprogrammet, utbildningar inom socialarbete samt lärarutbildningen, etc.

förbättra och förändra flickans situation i det egna hemmet.¹⁹⁵ Socialsekreterare A uttrycker att de inte gör detta för att förklara beteendet utan de gör det för att det är nödvändigt att förstå för att kunna förändra. Förändringsarbetet kan ta flera år och det är viktigt att man inte låter flickan återvända hem förrän det är helt säkert att hennes hälsa och utveckling inte kommer att skadas i hemmet.

Socialsekreterare C är kritisk till familjearbetet och anser att det kan bli farligt för flickan. Enligt henne är hedern så pass rotat i släkterna att det är svårt att förändra synen. Hon påpekar att det finns en risk att socialarbetarna dras in i föräldrarnas spel. Däremot menar hon att det är mycket viktigt att jobba för att flickan ska ha fortsatt kontakt och någorlunda relation till föräldrarna. Socialsekreterare D anser att för att arbeta utifrån ett familjearbete måste man göra en ordentlig risk- och säkerhetsbedömning. Hon ser att i de familjer det verkar finnas en möjlighet att attitydförändra är det värt att pröva om det är möjligt. Angående familjearbete uttrycker Hagberg att det är viktigt att man prövar olika arbetsmetoder men vaksamhet och medvetenhet om riskerna måste kvarstå. Hagberg anser att det är vanligt att familjerna som lever utefter en hederskultur diskrimineras. Oavsett vad familjen har för bakgrund har alla familjer rätt till stöd och hjälp. Socialtjänsten misslyckas i många fall att tillgodose familjerna den hjälp de har rätt till då hjälpen inte erbjuds dem. Socialtjänsten anser ofta att problemet är löst så fort man placerar flickorna i ett familjehem. Istället måste mer fokus läggas på att fortsätta ha kontakt med det placerade barnet. Eftersom det är vanligt att flickorna återvänder till sina hem är det även viktigt att man fortsätter arbeta med familjen.

4.2.5 Läggs ärenden ned?

Socialsekreterarna framför att det inte är ovanligt att flickorna tar tillbaka uppgifter de tidigare har lämnat. Det är vanligt att flickorna vill tillbaka hem då de trots omständigheterna känner sig mer trygga hemma än i ett familjehem. Uppgifter tas vidare tillbaka på grund av påtryckningar från familjen alternativt på grund av att de får dåligt samvete över vad de berättat om sin familj. Socialsekreterarna fick frågan om det är vanligt att ärenden läggs ned på grund av att flickan uppger att hon inte längre är i behov av vård eller då bevisningen inte är tillräckligt stark. Socialsekreterare C säger ”Jag släpper inte ett LVU-mål bara för att flickan säger att hon har ljugit, för att en flicka ljuger inte om en sådan sak.” De framför således att ärenden inte läggs ned på deras socialkontor. Det framförs att om man är engagerad och har kunskap i ämnet vet man vad som kännetecknar att något är fel och då vet man hur man ska gå tillväga i ärendet. Socialsekreterarna A och B framför dock att det är vanligt att socialarbetare är rädda och undviker att arbeta med dessa frågor. De anser att fler socialsekreterare måste våga utmana och måste känna sig trygga i sin yrkesroll.

Hagberg anser överlag att det är många ärenden som läggs ned hos socialtjänsten. Det är vanligt att socialsekreterarna inte lyckas identifiera ärendena och misslyckas därmed att koppla dessa till en hedersproblematik, oftast på grund av okunskap i frågan. Det är vanligt att ärendet bedöms som ett vanligt familjeproblem och därmed sätts fel insatser in. Hagberg menar att det är viktigt att det görs en ordentlig analys om risksignalerna i ärendena: ”Så många ärenden

---

¹⁹⁵ Utvärdering som gjorts har visat på att arbetet har gett resultat. De har följt upp cirka 10 familjer för att undersöka hur föräldrarna och flickan upplever situationen idag.

hade inte lagts ned i så pass stor utsträckning om socialarbetarna hade tolkat SoL, utifrån varje barns rättigheter.”

4.2.6 Flickornas hantering av friheten

Anledningen till att vissa socialförvaltningar arbetar utifrån ett familjearbete är för att de under åren har erfårit att den inre tryggheten inte infinner sig hos flickor som blir tvångsomhändertagna. Flickornas yttre skyddas med stöd av lag men på det känslomässiga planet mår flickorna ofta sämre än innan. Socialsekreterarna A och B berättar att flickorna har längtat efter mer frihet och att de har en föreställning om att svenska flickor inte lever med några begränsningar alls. Skyddet av flickorna leder dock till andra typer av begränsningar, såsom skyddad identitet vilket begränsar deras frihet. I andra fall lever de inte med skyddad identitet och har plötsligt möjligheten att göra vad de vill. Socialsekreterarna uppger att en placering på skyddat boende kan leda till att flickan börjar agera destruktivt. De har svårt att hantera friheten. De agerar gränslöst vilket exempelvis kan resultera i kriminalitet. ”Är det att skydda? Att placera och sedan låta dem göra vad de vill?” säger socialsekreterare A. Det är vanligt att flickorna börjar längta hem och söker sig därför tillbaka hem till sin familj vilket kan innebära en risk för dem. Socialsekreterarna C berättar att det är svårt för familjehemmen att förstå sig på flickornas problematik helt fullt ut. Det borde därför finnas familjehem som är specialiserade på denna problematik. Flickan måste få hjälp med att bearbeta vad de har varit med om och därför borde mer hjälp av BUP tas. Socialsekreterarna D framför att det krävs mycket arbete för att flickorna ska finna en grundtrygghet i den nya placeringen. Vid en placering står de plötsligt helt själva, utan familj och vänner. Därför är det mycket viktigt att stötta, vägleda och hjälpa flickorna till nya kontakter.

4.2.7 Kan dagens lagstiftning ge flickorna ett tillräckligt starkt skydd?

Samtliga socialsekreterare anser att LVU fungerar bra som skyddslag och täcker behoven. Om en flicka behöver vård med stöd av LVU anser de att flickan får det. Socialsekreterarna D tillägger dock att arbete med lagen alltid måste ske för att sträva efter en ytterligare förbättring. Fakta och underlag för beslut att få vård enligt LVU är inte ett problem utan problematiken uppkommer enligt Socialsekreterarna A och B senare. Socialsekreterarna A säger att ”Ett yttre skydd tillgodoses genom att placera dom på ett annat ställe, de blir skyddade rent fysiskt, men hur skapar man den inre tryggheten? /../ Man kan rent lagmässigt skydda flickorna genom att placera dem men många flickor känner sig ensamma och längtar efter sin familj och återvänder därför hem. Det finns inga lagar som förklarar den känslan.”

Hagberg uttrycker att ”Om handläggningen sköts rätt, om man tolkar lagstiftningen, som är baserad på BK, som den är skriven så kan man mycket väl använda den idag, om man ser på vilka indikatorer som visar på att barnet far illa.”

4.2.8 Antalet domar från Göteborg och Malmö

En intressant fråga att diskutera är varför antalet domar från Göteborg och Malmö skiljer sig stort. Socialsekreterarna uppger att de inte har något bra svar på detta.

De framför dock sammanfattningsvis att eventuellt kan det bero på att Skånes socialtjänster försöker lösa problemen med andra metoder, genom exempelvis familjearbete. Det är sannolikt att socialtjänsterna i Förvaltningsrätten i Göteborgs upptagningsområde ansöker om vård snabbare eller att socialtjänsterna i Skåne är mer restriktiva med att ansöka om vård i Skåne enligt LVU. Alternativt bor fler invånare procentuellt på det område som täcker Förvaltningsrätten i Göteborg.

Hagberg uttalar att hon har ett bra svar på denna fråga. Hagberg berättar om en studie som jämförde olika regioners arbete i frågan. Studien visade på att Västra Götaland hade arbetat upp en metod om hur man skulle hantera dessa frågor. Göteborgsregionens olika socialkontor låg före i arbetet när det handlade om tvångsomhändertagande på grund av flickornas risk att mista livet. I de andra regionerna var arbetet kring dessa frågor inte lika utvecklat. Att Göteborgsregionen hade kommit så långt med arbetet berodde enligt Hagberg på personerna som drev frågorna.

4.2.9 Bästa långsiktiga lösning

Hagberg har förstått att ett stort problem vad det gäller flickornas rätt till skydd är att insatser från socialtjänsten ofta är kortsiktiga. Då hon arbetade med det skyddade boendet upptäckte hon att socialtjänsten i vissa fall tror att problematiken är löst efter ett halvår. Hagberg berättar att en placering inte garanterar flickorna skydd då förtrycket kan vara livet ut. Det är därför viktigt att flickan har en kontaktperson som hon känner förtroende för. Det finns en hel del frivillighetsorganisationer som stöder flickorna men det är inte tillräckligt. En bra lösning är en kombination av frivillighetsinsatser och myndighetsansvar. Hagberg menar att dagens eftervård då en flickas placering upphör eller då en flicka flyttar hem är under all kritik. Man måste ge ett långvarigt och flerårigt stöd till flickorna då det handlar om att bygga upp det inre skyddet. Många flickor har fått svåra skador från sin uppväxt vilket kan leda till ett självskadebeteende, psykiskt dåligt mående, självmordsförsök samt missbruksproblem.

Avslutningsvis framför Hagberg följande: ”Vi har en bra lag, den ska tillämpas och utvecklas. Socialtjänsten behöver uppbackning och utbildning ska in på högskolan och utbildningarna. Man ska inte göra ideologi av detta utan man ska se till att alla unga människor ska behandlas lika utifrån lagen och basera det på mänskliga rättigheter och de konventioner vi har skrivit under och andra internationella överenskommelser. Annars diskriminerar man och det är rasistiskt.”

4.3 Domar i hedersrelaterade LVU – mål

4.3.1 Inledning

I detta kapitel kommer inledningsvis, efter en kort presentation om urvalsprocessen av domarna, fem av de nitton domar som för uppsatsens har studerats sammanfattas. Jag har valt att sammanfatta fem av domarna för att läsaren ska få en uppfattning om hur domstolen resonerar vid mål av hedersrelaterad karaktär och vad denna typ av mål grundar sig på. I många av de nitton studerade domarna har fallen liknande omständigheter. Domarna som sammanfattas har valts ut på grund av att omständigheterna i dessa mål skiljer sig

från fall till fall och ger därmed en inblick i den problematik i mål om hedersrelaterat våld som domstolen kan stöta på. Domarna visar exempelvis på hur domstolen dömer i fall där ord står mot ord, då flickan tar tillbaka tidigare lämnade uppgifter samt då flickan motsätter sig vård.

Efter redogörelsen av dessa fem domar följer en sammanfattning och analys av samtliga nitton domar. Denna sammanfattning kommer att behandla centrala och gemensamma frågor som rör ämnet och domarna. Det kommer att beskrivas hur domstolen har dömt och vilka rekvisit som varit mest framträdande i domarna. Det kommer att redogöras för vilka problem domstolen har stött på. I många fall är exempelvis bevisningen bristfällig. Domstolen måste i dessa fall ta ställning till om uppgifter från flickan kan ingå som bevismedel. Andra problem domstolen kan stöta på är hur de ska döma då en ord- mot ord-situation föreligger. En bedömning måste göras av trovärdigheten i flickans och vårdnadshavarnas utsaga. Då flickan tagit tillbaka eller förminskat tidigare lämnade uppgifter måste domstolen avgöra om det är av betydelse att flickan inte längre står bakom vad hon tidigare har sagt.

4.3.2 Urval, tillvägagångssätt, avgränsning och bortfall av domar

Domarna som har granskats till uppsatsens empiriska del är LVU- mål med en hederskontext från Förvaltningsrätten i Malmö och Förvaltningsrätten i Göteborg från år 2012.¹⁹⁶ Domarna rör frågan om beredande av vård enligt 1 och 2 §§ LVU, 1 och 3 §§ LVU, samt en kombination av 1, 2 och 3 §§ LVU. Då uppsatsen är avgränsad till att endast undersöka flickors utsatthet i hedersrelaterade ärenden har jag endast studerat LVU-mål rörande flickor. Vad gäller flickornas ålder har jag inte avgränsat mig till någon speciell ålder. Dock gäller samtliga domar flickor mellan 13- 17 år.

På plats på Förvaltningsrätten i Malmö och Förvaltningsrätten i Göteborg begärde jag ut en lista på LVU-domar från 2012. På respektive domstol fick jag en lista med över 400 LVU-mål. Under beskrivningen ”saken” på listan över LVU-målen anges, ”omedelbart omhändertagande”, ”överklagade” samt ”beredande av vård enligt LVU”. Jag har begränsat mig till att studera domar där saken gäller beredande av vård på grund av att dessa fall reglerar vård enligt 2 § och/eller 3 § LVU. Beslut om omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU har inte studerats.

Dessa listor har noggrant studerats för att kunna sortera ut de fall som rör flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. I uppsatsens andra kapitel anges att det saknas en enhetlig definition på vad hedersrelaterat våld och förtryck är. Avsaknaden av en definition orsakar metodologiska problem när man studerar dessa mål på grund av att det är komplicerat att skilja ut dem. För att sortera ut mål med en hederskontext har jag därför utgått från sådana omständigheter som talar för att en flicka är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck som ställs upp i andra kapitlet. Då domarna sällan uttrycker att det är fråga om hedersrelaterat våld har jag för detta urval sökt efter ett antal omständigheter som kännetecknar hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁹⁷

---

¹⁹⁶ Januari – september 2012.

¹⁹⁷ Se vidare avsnitt 2.4.

- Begränsningar i flickans privatliv
- Föräldrars eller syskons kontroll över flickan
- Dödshot samt hot om misshandel
- Flickan är utsatt för psykisk och fysisk misshandel
- Flickan är förbjuden att umgås med pojkar
- Hot om att bli bortgift samt hot om att föra tillbaka flicka till hemlandet
- Flickan blir smutskastad av familjen
- Uttryckligen att ärendet är hedersrelaterat
- Hot och våld av övrig släkt

Då detta urval var klart återstod fyra domar från Förvaltningsrätten i Malmö och femton domar från Förvaltningsrätten i Göteborg som jag anser faller under begreppet hedersrelaterat våld och förtryck.

För att finna de domar jag använder mig av i min empiriska undersökning har jag gjort en del avgränsningar. Jag har helt avgränsat mig till LVU-mål då det är vård med stöd av LVU som främst är aktuellt i hedersrelaterade ärenden. Studien har inkluderat vård enligt både 2 och 3 §§ LVU. Vård på grund av brist i omsorgen enligt 2 § LVU är i hedersrelaterade ärenden mer förekommande än vård enligt 3 § som reglerar vård av barn på grund av barnets skadliga och utåtagerande beteende. Jag har valt att inte endast avgränsa mig till 2 § LVU då det förekommer att barn som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende. Ytterligare en anledning till att jag valt att inkludera vård enligt 3 § är på grund av att en del barn bereds vård enligt både 2 § och 3 § LVU.

Urvalet av domar har geografiskt begränsats till domar från Förvaltningsrätten i Malmö och Förvaltningsrätten i Göteborg. Jag har valt att studien ska innefatta domar från två domstolar för att kunna jämföra olikheter och likheter i domstolarnas sätt att döma. Jag valde domstolarna i Malmö och Göteborg dels på grund av praktiska skäl men även eftersom båda dessa storstäder har ett stort upptagningsområde sett till antalet invånare.

Ett antal av förvaltningsrätternas domar har överklagats till Kamrarrätten i Göteborg. Då alla domar från förvaltningsrätten är från 2012 förkommer att en del av de överklagade domarna ännu inte har avslutats. Kamrarrättens domar i de överklagade domarna från förvaltningsrätten har således endast studerats då domarna är avslutade.

Det kan finnas en risk att domar med en hedersproblematik har fallit bort vid sökandet och urvalet av domarna. Bortfall av domar av hederskaraktär kan förekomma i domar där domarna inte uttrycker att det är frågan om heder på det sätt att det blir tydligt. Jag vill därutöver även reservera mig för att jag, trots noggrant letande, kan ha missat något fall som är av hedersrelaterad karaktär.

Jag har valt att inte ange namn på personerna som förekommer i domarna. Flickorna benämns istället A, B, C, D och E. Då domarna är offentliga handlingar har jag dock valt att ange målnummer på samtliga domar. Eftersom jag endast sammanfattar domarna anser jag att det är viktigt att läsaren vid intresse ska få en möjlighet att kunna läsa hela domarna själva.

4.3.3 Dom 1

Förvaltningsrätten i Göteborg: I utredningen framkom att i detta fall utsattes en 14-årig flicka A, med ursprung i Irak, för både psykisk och fysisk misshandel i hemmet. Flickan utnyttjades otillbörligt genom att flickan tvingades vara hemma från skolan för att hjälpa föräldrarna med att tolka vid kontakt med myndigheter. Socialnämnden ansökte om vård 1 och 2 §§ LVU. Familjens umgängeskrets var mycket begränsad vilket gjorde det svårt för familjen att integrera sig i det svenska samhället. Flickan levde ett dubbelliv då hon inte viste vilka normer hon skulle leva efter. Enligt flickans lämnade uppgifter, som det saknades anledning att betvivla, till både polis, socialtjänst, lärare och kuratorer, förelåg en påtaglig risk att hennes hälsa och utveckling skadades. A:s föräldrar motsatte sig ansökan och hävdade att de missförhållanden som framkom var påhittade av flickan. De ansåg dock att ett visst vårdbehov fanns men att vård kunde beredas på frivillig väg. Dock uppgav A:s mamma att det fanns en risk att familjens seder och bruk kunde komma att kollidera med en påtänkt vårdplan. Föräldrarna bestred grunden för ansökan och därför ansåg förvaltningsrätten att samtycket inte kunde tas på allvar. Det var därför nödvändigt att bereda vård med stöd av LVU.¹⁹⁸

Kammarrätten i Göteborg: A:s mamma yrkade på att kammarrätten skulle avslå den sociala myndighetens ansökan om vård enligt LVU. Hon vitsordade att ett visst vårdbehov förelåg men att dessa insatser kunde ske på frivillig väg. Socialnämnden yrkade på att kammarrätten skulle fastställa förvaltningsrättens dom. A:s ställföreträdare och offentligt biträde framförde att överklagandet ska avslås.

Flickan uppgav till flera myndigheter och personer samma uppgifter om sin hemsituation och alla gånger uppfattades hon vara mycket trovärdig. Hon uppgav att hon inte ville bo hemma längre och det faktum att hon kände sig rädd för att komma hem var oroväckande. Kammarrätten framförde att inte fanns någon anledning att ifrågasätta de uppgifter som flickan hade lämnat. Det förelåg brist i omsorgen som kunde innebära och leda till att A:s utveckling och hälsa skadades. Vården skulle därför ske utanför hemmet och med stöd av LVU. Kammarrätten avslag överklagandet av förvaltningsrättens dom.¹⁹⁹

4.3.4 Dom 2

Förvaltningsrätten i Göteborg: Individnämnden ansökte om att flickan B skulle beredas vård enligt 1, 2, 3 §§ LVU då hon på ett trovärdigt sätt berättade om den typen av våld och förtryck hon utsattes för. Hon utsattes för våld, blev hårt kontrollerad samt hotades till tvångsgifte och till döden. Därför fanns det en stor risk att B:s hälsa och utveckling skadades om hon stannade kvar i hemmet. Trots att B:s vårdnadshavare motsatte sig dessa uppgifter och trots att ord stod mot ord, ansåg förvaltningsrätten att B:s utsagor var sammanhängande och det fanns ingen anledning att betvivla dessa omständigheter. Hon utsatte sig för stora risker då hon avvek från boendet. Hon hade exempelvis hittats på en vältrafikerad led där hon gick emot trafiken, hon bedömdes därför suicidal. I frågan om B skulle beredas vård även med stöd av 3 § LVU ansåg förvaltningsrätten att omständigheter att avvika från skyddat boende kunde skada B:s hälsa och

---

¹⁹⁸ Mål nr 1388-12.

¹⁹⁹ Mål nr 3243-12.

utveckling och därför skulle hon beredas vård även enligt denna paragraf. Normalt sätt ansågs inte sådana omständigheter vara hänförliga till 3 § men i detta fall fanns en påtaglig risk att detta beteende skadade hennes utveckling och hälsa.²⁰⁰

Kammarrätten i Göteborg: B:s vårdnadshavare överklagade förvaltningsrättens dom och yrkade på att ansökan om vård enligt LVU skulle avslås. B yrkade på att vård enligt 3 § LVU skulle avslås. Individnämnden uppgav att den hederskontext som råder i familjen ledde till att B blir utsatt för våld, förtryck, hot och kränkningar. Kammarrätten ansåg att B hade hållit fast vid sin utsaga oberoende vem hon hade pratat med vilket tydde på att hennes historia var trovärdig. Det var i målet styrkt att hon hade blivit utsatt för misshandel vilket ledde till att hennes hälsa och utveckling skadades, därför skulle hon beredas vård enligt 2 § LVU. Kammarrätten ansåg att B utsatte sin hälsa och utveckling för skada genom ett socialt nedbrytande beteende enligt 3 § LVU. På de boenden hon hade placerats på använde hon våld mot personal, följde inte uppställda regler och visade på ett självskadebeteende. Hon gjorde motstånd mot polisen då hon omplacerades med hjälp av polisens insatser. Detta beteende omfattades enligt kammarrätten av socialt nedbrytande beteende som avsågs i 3 § LVU och hon bereddades därför vård även med stöd av 3 § LVU.²⁰¹

4.3.5 Dom 3

Förvaltningsrätten i Göteborg: Socialnämnden ansökte om vård av en 17-årig flicka, C, då det förelåg brister i omsorgen om henne. Socialnämnden ansåg att det fanns en påtaglig risk för att C dödades eller giftes bort mot sin vilja om hon återvände hem. Hennes beteende kunde liknas med ett socialt nedbrytande beteende då hon planerade att återvända hem, vilket innebar en risk för henne. Flickan hade i inledningsskedet lämnat uppgifter som tydde på att hon blev utsatt för hot och kränkande behandling. Dessa uppgifter hade hon tagit tillbaka och bestred ansökan om vård vilket hennes vårdnadshavare även gjorde. Socialtjänsten, polis och skyddsombud ansåg att det fanns en risk att C utsattes för våld och kränkande behandling och därför bedömde domstolen att det förelåg en konkret och klar risk för C att återvända till sitt hem. Flickan hade för avsikt att återvända hem och hon insåg inte riskerna med detta, vilket kunde likställas med ett socialt nedbrytande beteende. Hon bereddades därför vård enligt 2 och 3 §§ LVU.²⁰²

Kammarrätten i Göteborg: Först i kammarrätten uppgav C att hon från början kontaktade socialtjänsten för att få skydd mot sin före detta pojkvän. Pojkvännen dödades i samband med att flickans pappa sökte upp pojkvännen, precis efter att pappan fått reda på att C hade blivit omhändertagen med stöd av LVU. Kammarrätten uttalade att det var flickans relation med pojkvännen som utlöste den hotfulla situationen för flickan. Hon hade i efterhand inte kunnat förklara varför hon till en början berättade om hot från sin familj. Därför bedömde kammarrätten att de uppgifter hon först lämnade till socialtjänsten överensstämde med vad som hade skett i verkligheten. Det var nödvändigt att ta hotet som riktades mot flickan på allvar och därför bedömde domstolen, trots att flickan

---

²⁰⁰ Mål nr 7720-12. En nämndeman är i fallet skiljaktig. Han anser inte att B visar på sådant beteende som kan hänföras till socialt nedbrytande beteende och ska därför inte beredas vård även med stöd av 3 § LVU.

²⁰¹ Mål nr 6590-12.

²⁰² Mål nr 3556-12.

motsade sig detta, att vård enligt 3 § LVU skulle beredas flickan då det förelåg en risk att hennes hälsa och utveckling skadades.²⁰³

4.3.6 Dom 4

Förvaltningsrätten i Göteborg: Den 14-åriga flickan D från Kurdistan utsattes enligt socialnämnden för våld av sin äldre bror och moder i hemmet. Det framkom att hon även utsattes för kränkningar, isolering och bevakning. Hon var inte tillåten att medverka vid normala samhällsaktiviteter. Flickans vårdnadshavare motsatte sig vård och framförde att det aldrig funnits ett hederstänk i familjen utan menade att familjen lever enligt svenska normer. Flickans uppgifter bedömdes vara de mest trovärdiga och förvaltningsrätten ansåg att det förelåg en risk att flickans hälsa och utveckling skadades om hon bodde med sina vårdnadshavare. Nämndens ansökan skulle därmed bifallas.²⁰⁴

Kammarrätten i Göteborg: D:s vårdnadshavare överklagade förvaltningsrättens beslut och framförde att flickan inte hade misshandlats eller utsatts för kränkande behandling i hemmet. Socialnämnden ville att överklagandet skulle avslås då det finns stora risker att hon misshandlades i hemmet. Hennes utsaga hade varit densamma i fyra månader. Flickan tog tillbaka tidigare lämnade uppgifter och uppgav att uppgifter om misshandel och kränkande behandling var osanna. Hon uppgav att hon har ljugit på grund av att hon var orolig över att familjen skulle flytta tillbaka till Kurdistan och därför vände hon sig till kuratorn på sin skola för att berätta att hon blivit slagen, hotad och kränkt av familjen. Hon ansåg att överklagandet skulle bifallas då hon ville hem igen. Domstolen framförde att flickan visserligen hade vidhållit sina uppgifter under en period men efter placering i jourhemmet hade hon ändrat dessa. Domstolen ansåg att flickan hade uppnått en ålder som gör att man inte kunde bortse från hennes egna synpunkter och önskemål. Då det inte fanns några bevis på att flickan hade blivit utsatt för våld och kränkande behandling kunde socialnämndens utredning inte längre ligga till grund för ett beslut om vård enligt LVU. Kammarrätten avsåg därför socialnämndens ansökan om att bereda flickan vård enligt 2 § LVU. Överklagandena bifölls därmed.²⁰⁵

4.3.7 Dom 5

Förvaltningsrätten i Malmö: Socialnämnden ansökte om att E skulle beredas vård med stöd av 1 och 2 §§ LVU. Detta på grund av att E, 17 år från Turkiet, hade anmält sin mamma och styvpappa för att ha misshandlat henne. Hon hade berättat för socialnämnden att hon var rädd för sina föräldrar och att hon inte ville bo hemma. E bestred sedan bifall till ansökan och uppgav att alla uppgifter hon tidigare hade lämnat inte var sanna. Tillsammans med en kompis sa E att hon kunde ljuga om sin situation för att kunna få umgås med sin pojkvän eftersom hennes föräldrar inte accepterade detta. Det framgick av målets utredning att E hade anmält sina föräldrar för misshandel. Hon uppgav att hennes föräldrar kontrollerade henne och var stränga mot henne. Riskbedömningar gjordes och man ansåg att det fanns en hotbild mot E. Förvaltningsrätten ansåg att man inte kan bortse från tidigare lämnade uppgifter som handlade om hot och våld då LVU

²⁰³ Mål nr 4901-12 Flickan beredd vård enligt 2 § LVU. Förutsättningar för att bereda henne vård enligt 3 § fanns inte. (Se vidare avsnitt 4.3.8.4.).

²⁰⁴ Mål nr 6104- 11.

²⁰⁵ Mål nr 1471- 12.

fungerar som skyddslagstiftning. I detta fall kunde förvaltningsrätten inte utesluta tvångsvård bara för att den unga hade tagit tillbaka sina tidigare lämnade uppgifter. Omständigheterna som framkom i målet ansåg förvaltningsrätten vara så allvarliga att det fanns en risk att E:s hälsa och utveckling kunde komma att skadas och därför var hon i behov av vård enligt 2 § LVU.²⁰⁶

4.3.8 Sammanfattning och analys av studerade domar

I detta avsnitt kommer redogöras för vilka villkor som är uppfyllda enligt 2 och 3 §§ LVU i domarna samt hur domstolens argument och diskussioner kring villkoren och rekvisiten går.

4.3.8.1 Psykisk eller fysisk misshandel

I samtliga domar som har granskats bereder domstolen vård på grund av att flickans hälsa och utveckling skadas eftersom hon blir utsatt för fysisk och psykisk misshandel. Hedersbrotten utgörs ofta av våld och fysisk misshandel. Psykisk misshandel inbegriper exempelvis kontroll av flickan, mordhot och kränkande tillmälen.²⁰⁷ I flera utav domarna framgick att flickan hade blivit utsatt för både psykisk och fysisk misshandel. I en utav dessa ansåg domstolen därför att flickans mamma inte hade förmåga att som vårdnadshavare uppfylla flickans grundläggande behov av trygghet och omsorg. Sådana brister i omsorgen som kan leda till att flickans hälsa och utveckling skadas ansågs föreligga och därför utdömdes vård med stöd av LVU.²⁰⁸ I de flesta fall hänvisar domstolen endast till att psykisk och fysisk misshandel föreligger men i andra fall påpekar således domstolen att brist i omsorgen blir en följd av misshandeln.

4.3.8.2 Brist i omsorgen

Rekvisitet brist i omsorgen tar sig uttryck i olika former i förvaltningsrättens domar. I ett fall gör domstolen bedömningen att vårdnadshavarna har brustit i omsorgen då de har vägrat att samarbeta med socialtjänsten. Detta visar på att de inte är intresserade av att komma till rätta med svårigheterna. I detta fall förelåg brist i omsorgen men även psykisk och fysisk misshandel som riskerar att flickans hälsa och utveckling skadas.²⁰⁹ I ett annat fall bereddes flickan vård på grund av att det förelåg brist i omsorgen om flickan. Hennes mamma kunde inte förmå att skydda flickan från broderns övergrepp.²¹⁰ Det som förekommer mest i de studerade domarna är att domstolen dömer ut vård med stöd av 2 § LVU och anger att två rekvisit är uppfyllda, ”brister i omsorgen” samt ”psykisk och/eller fysisk misshandel” och att dessa omständigheter kan leda till att flickans hälsa och utveckling skadas.²¹¹

4.3.8.3 Otillbörligt utnyttjande

I de domar som har granskats har rekvisitet ”otillbörligt utnyttjande” endast uppkommit i en dom. Förvaltningsrätten ansåg att flickans vårdnadshavare hade

---

²⁰⁶ Mål nr 7168-12.

²⁰⁷ Mål nr 6948-12.

²⁰⁸ Mål nr 7498-12.

²⁰⁹ Mål nr 7718-12.

²¹⁰ Mål nr 6951-12.

²¹¹ Mål nr 7985-12.

utnyttjat henne otillbörligt genom att låta henne vara hemma från skolan för att hjälpa föräldrarna med att tolka i deras kontakter med myndigheter. Detta ledde till att hennes utbildning blev lidande. Domstolen bedömde att flickan skulle beredas vård med stöd av LVU men inte endast på grund av det otillbörliga utnyttjandet utan även på grund av att flickan blev utsatt för psykisk och fysisk misshandel av föräldrarna.²¹² Domen överklagades och kammarrätten bedömde att flickan skulle beredas vård enligt LVU. Kammarrätten tog dock inte upp otillbörligt utnyttjande som en omständighet utan menade på att omständigheterna i fallet tydde på att det förelåg brist i omsorgen.²¹³

4.3.8.4 Socialt nedbrytande beteende

I domarna där vård enligt 3 § LVU är aktuellt förs diskussioner kring vad som omfattas av rekvisitetet ”socialt nedbrytande beteende”. Att en flicka bär utmanade kläder kan inte som en egen omständighet falla under socialt nedbrytande beteende. Däremot kan sådant beteende tillsammans med en omständighet som att röja sin vistelseort, kontakta sin familj samt uttrycka att hon vill återvända hem anses falla under socialt nedbrytande beteende. Detta på grund av att det i det aktuella fallet var fastställt att hennes hemmiljö ansågs som en miljö som var direkt farlig för henne bland annat på grund av att det fanns en risk att flickan blev bortgift om hon återvände hem. Dessa omständigheter tydde på att hon genom sitt handlande hade utvecklat ett riskbeteende genom att utsätta sig för situationer som är direkt farliga för henne. Hon ansågs ha sådant socialt nedbrytande beteende som avses i 3 § LVU.²¹⁴

Kammarrätten i Göteborg fastställde att en flicka som var placerad på ett hem skulle anses ha sådant socialt nedbrytande beteende som avses i 3 § LVU på grund av olika omständigheter. Hon ansågs utsätta sig själv för allvarlig fara genom att hon var oförmögen att följa uppställda regler, hon hade ett självskadebeteende, hon var ofta drivande när det uppstod olika incidenter samt att hon hade vid ett tillfälle gjort våldsamt motstånd mot polis.²¹⁵

I en dom från Förvaltningsrätten i Göteborg ansåg domstolen att en flicka betedde sig på ett sådant sätt som avses med socialt nedbrytande beteende. Hon var placerad på ett hem men uttryckte tydligt att hon hade för avsikt att återvända till sitt föräldrahem, trots att detta kunde innebära fara för henne. Det visade på att hon inte hade insikt i vilka konsekvenser detta beteende kunde få. Förvaltningsrätten ansåg att detta beteende avvek från samhällets grundläggande normer och ansåg att flickan skulle beredas vård enligt 3 § LVU.²¹⁶ Domen överklagades och kammarrätten ansåg att en inställning som visar på att hon vill flytta inte är tillräckligt för att kunna hänföras till sådant socialt nedbrytande som avses i 3 § LVU. Det förelåg endast ett eventuellt förverkligande av denna inställning och inte något avvikande beteende i övrigt och detta beteende kunde därför inte omfattas av 3 § LVU.²¹⁷

---

²¹² Mål nr 1388-12.

²¹³ Mål nr 3243-12.

²¹⁴ Mål nr 9630-12.

²¹⁵ Mål nr 6590-12.

²¹⁶ Vård dömdes även ut med stöd av 1 och 2 §§ LVU, mål nr 3556-12.

²¹⁷ Mål nr 4901-12.

4.3.9 Frågor för domstolen att ta ställning till

4.3.9.1 Skyddslagstiftning/ barnets bästa

Domarna som har studerats är ofta relativt utförliga men i vissa fall är förvaltningsrättens domskäl ganska kortfattade. I de fall där domskälen är av en längre karaktär redogör domstolen för vad som generellt gäller om principen om barnets bästa. Domstolen nämner att LVU verkar som en skyddslagstiftning och syftet med lagen är att samhället ska kunna fullgöra sin skyldighet att tillgodose barns och ungdomars behov av skydd, vård och behandling.²¹⁸ Det ska alltid beaktas att LVU finns för att skydda barn mot allvarliga missförhållanden i hemmiljön.²¹⁹ Vidare redogör domstolen ofta för vad som gäller enligt 6 kap. FB. I svensk rätt finns ett antal grundläggande principer som utgår från barnets bästa.²²⁰

4.3.9.2 Bevisning vid ord- mot- ord situation

Domstolen har till uppgift att bedöma och värdera de uppgifter som framkommer i målet. Rätten ska avgöra om beviskravet är uppfyllt. Då en domstol bedömer bevisen är utgångsläget fri bevisvärdering.²²¹ I proposition 1989/90:28 anges att ”en lag, som är avsedd att utgöra ett skydd för barn och ungdomar, aldrig får bygga på förutsättningen att den unge skall ha varit utsatt för en redan konstaterad skada för att lagen ska vara tillämplig”.²²² Därför ska man således kunna bereda ett barn vård trots att en skada inte är bevisad eller då den inte har skett.

I LVU-mål gällande hedersrelaterade ärenden saknas ofta bevisning vilket gör det komplicerat för domstolen att göra en bedömning om tvångsvård ska beredas eller inte. Domstolen uttrycker att då man gör ingripanden enligt LVU- lagstiftningen är det den unges behov av skydd som är det primära. Därför kan man inte ställa kravet på bevisning rörande påstådda missförhållanden lika högt som vid en annan motsvarande situation när man ska fälla någon till ansvar för brottslig verksamhet. I en dom från Förvaltningsrätten i Göteborg saknades bevisning såsom läkarintyg om kroppskador som bevisade att flickan hade blivit misshandlad och hotad som hon hade uppgett. Dock ansåg domstolen att andra omständigheter visade på att det fanns en påtaglig risk för att flickans hälsa eller utveckling skulle kunna komma till skada.²²³

I fall där ord står mot ord blir bedömningen svår för domstolen. Domstolen måste bedöma vems utsaga som är mest trovärdig.²²⁴ Vanligt är att flickan berättar en historia som innefattar våld, hot om våld, kontroll och andra missförhållande i hemmet. Ofta förnekar vårdnadshavarna dessa uppgifter. Omständigheter som diskuteras av domstolen är om flickan har vidhållit samma utsaga hela tiden, om den är trovärdig, om det finns en rimlig förklaring till varför flickan skulle hitta på en historia samt om det finns andra omständigheter som talar för att den ena utsagan är mer trovärdig än den andra.

²¹⁸ Mål nr 7718-12 samt mål nr 6805-12.

²¹⁹ Mål nr 15386-11.

²²⁰ Mål nr 7718-12 , mål nr 1388-12 samt mål nr 6805-12.

²²¹ Mattsson (2002) s. 311 f.

²²² Prop. 1989/90:28 s. 61.

²²³ Mål nr 15386-11.

²²⁴ Mål nr 7985-12.

I en dom från Malmö förvaltningsrätt stod flickans ord mot föräldrarnas ord och i detta fall diskuterades samtliga ovannämnda omständigheter. Domstolen ansåg att flickan hade vidhållit sin beskrivning av sin situation som innefattar hot, våld och kontroll av fadern. Hon bedömdes vara trovärdig då hon uppgivit samma utsaga till samtliga personer som varit inblandade i utredningen, såsom socialsekreterare och offentligt biträde. En annan omständighet som talade för att hennes uppgifter stämde var att hon visat på stark rädsla för att lämna jourhemmet och återvända hem. Domstolen framförde att föräldrarna, som förnekat alla omständigheter som flickan lämnat, inte kom med någon förklaring till varför flickan skulle hitta på denna historia. Ytterligare en omständighet som stödde flickans uppgifter var att fadern avvikit, troligtvis för att han var rädd för att bli lagförd. Flickans utsaga bedömdes vara den korrekta och därför bereddes hon vård enligt LVU.²²⁵

I samtliga fall som har studerats, där ord står mot ord, har domstolarna ansett att flickan har lämnat en korrekt beskrivning av vad som har skett och därför har flickornas berättelser legat till grund för om ett vårdbehov enligt LVU har förelegat, förutom de fall där flickan tagit tillbaka tidigare lämnade uppgifter.

4.3.9.3 Tillbakatagande av uppgifter

Det är vanligt att flickorna tar tillbaka eller förminskar uppgifter som de tidigare under utredningen har uppgett. I en dom från Malmö förvaltningsrätt bereddes en 17-årig flicka från Afghanistan tvångsvård trots att både vårdnadshavaren och flickan själv motsatte sig vården. Under utredningen hos socialnämnden samt under utredningen vid det omedelbara omhändertagandet uppgav flickan att hon lever med sin mamma och sina syskon och dessa utsätter henne för hot, våld och kränkningar. Under huvudförhandlingen motsatte sig dock flickan och modern vård enligt LVU. Flickan hade fram till omhändertagandet vidhållit sina uppgifter och därefter, i samband med att hon träffat sin bror, tagit tillbaka alla tidigare lämnade uppgifter. Förvaltningsrätten bedömde att flickans först lämnade uppgifter var sammanhängande och trovärdiga. Det fanns inte någon anledning att betvivla dessa uppgifter. Det fanns inget som tydde på att flickan överdrivit eller hittat på uppgifterna och därför bedömde förvaltningsrätten att det fanns ett vårdbehov.²²⁶

I ett annat fall tog flickan tillbaka tidigare lämnade uppgifter men förvaltningsrätten ansåg att då LVU verkar som skyddslagstiftning kunde domstolen inte bortse från uppgifterna som lämnats tidigare. Flickans första utsaga fick dessutom stöd av olika händelser som ägt rum under den aktuella perioden. De uppgifter som först framkommit bedömdes så allvarliga att det fanns en risk att flickans hälsa och utveckling skadades och därför bereddes flickan vård enligt 2 § LVU.²²⁷

4.3.9.4 Tas hänsyn till flickans vilja och känslor?

I de flesta domar som har varit föremål för uppsatsens empiriska del uttrycker flickorna en vilja om hur hon vill lösa sin situation. Ofta uttrycker flickorna att de

---

²²⁵ Mål nr 6065-12.

²²⁶ Mål nr 12236-11. Domen överklagades till kammarrätten, som senare avskrev målet då flickan hade hunnit fylla 18 år. (Mål nr 1137-12).

²²⁷ Mål nr 7168-12.

är rädda och att de inte vill återvända hem till sina föräldrar. Ibland uttrycks dock att de vill stanna hemma och inte beredas vård enligt LVU. I en dom från Förvaltningsrätten i Göteborg hade domstolen svårt att klargöra om flickans utsaga var tillförlitlig då föräldrarna påstod att hon ljög och övriga omständigheter som kunde stödja hennes utsaga saknades. Det var dock klarlagt att det förekom konflikter, motsättningar och relationsstörningar mellan flickan och föräldrarna. Flickan hade tydligt informerat om att hon inte ville bo hos varken sin fader eller moder. Därför ansåg domstolen att det skulle riskera flickans hälsa och utveckling, att tvinga henne återvända till sina föräldrar mot hennes vilja, trots att det inte var klarlagt vad missförhållandena berodde på.²²⁸

I ett annat fall uttryckte flickan att hon ville hem till sin familj. Hon menade på att om det fanns en risk för henne att flytta hem hade hon inte velat det. Därför ansåg hon att det inte fanns något vårdbehov. Kammarrätten bortsåg i detta fall från flickans vilja och känslor. Anledningen till detta var för att flickan inledningsvis hade berättat en historia som visade på att det fanns en risk att hennes hälsa och utveckling skadades. Dessa uppgifter tog flickan i stora delar tillbaka. Trots flickans tillbakatagande ansåg domstolen att andra omständigheter talade för att det fanns en risk för flickan att bo hemma med sina föräldrar.²²⁹

Ovan har redogjorts för ”dom 3” och i detta fall gör domstolen bedömningen att man inte kan bortse från flickans tidigare lämnade uppgifter och bortser därmed från flickans vilja och känslor. I ”dom 4” däremot anser domstolen att man inte kan bortse från flickans vilja och känslor, och bortser därmed istället från vad hon tidigare uppgett. Kammarrätten framför att flickan är så pass gammal att man måste ha hänsyn till vad hon själv vill. I ”dom 3” är flickan dock 17 år och i det fallet tar domstolen inte hänsyn till hennes egen vilja.²³⁰

4.3.9.5 Vårdnadshavares samtycke till vård

Då vårdnadshavarna samtycker till vård måste domstolen göra en bedömning om samtycket kan anses ge en tillförlitlig grund för ett genomförande av vård på frivillig väg. Domstolen kan anse att vård med stöd av LVU är nödvändigt trots att ett samtycke från vårdnadshavaren föreligger. Att en vårdnadshavare har givit ett samtyckt till vård enligt SoL hindrar inte domstolen att bereda vård enligt LVU.²³¹

Då samtycke ges måste domstolen göra en bedömning om samtycket kan anses tillförlitligt. En mamma som under utredningens gång tar tillbaka och ändrar lämnade uppgifter samt ändrar inställning till att ta emot hjälp kan inte anses tillförlitlig då hon samtycker till vård.²³² Samma sak gäller när en fader har lämnat samtycke till vård av barnen men förnekar samtidigt att han har utövat våld mot dem och anger att missförhållanden inte föreligger i hans familj. Ett samtycke i sådant fall kan inte heller anses tillförlitligt.²³³

---

²²⁸ Mål nr 2105-12. Domen överklagades till kammarrätten som avlog överklagan och biföll förvaltningsrättens dom (Mål nr 3717-12).

²²⁹ Mål nr 4901-12.

²³⁰ Se vidare avsnitt 5.4.2.

²³¹ Se vidare avsnitt 3.3.2.

²³² Mål nr 6805-12.

²³³ Mål nr 6805-12.

I några fall, exempelvis i en dom från Förvaltningsrätten i Göteborg samtyckte flickans mamma till vårdplanen och sade sig inte ha för avsikt att ingripa i vården.²³⁴ I fallet dömde domstolen ut vård enligt LVU trots att ett samtycke till vård enligt SoL förelåg. Detta på grund av att man ansåg att behövlig vård för flickan inte kunde garanteras med stöd av SoL. Flickans mamma hade visserligen under huvudförhandling visat att hon till viss del insett vad hon och hennes make hade utsatt flickan för men domstolen ansåg det nödvändigt att ta med i bedömningen att misshandeln och de kränkande handlingarna mot flickan var av mycket allvarlig karaktär. På grund av detta ifrågasatte domstolen om man kunde anförtro mamman det ansvar som vården skulle innebära. Dessutom hade flickan tydligt uttryckt att hon inte vill ha någon kontakt med sin moder.²³⁵

4.3.9.6 Används begreppet hedersrelaterat våld?

I samtliga studerade fall framkommer att flickan är utsatt för någon typ av kontroll, våld, eller hot. Det är därför intressant att undersöka hur domstolen förhåller sig till dessa omständigheter och om dessa omständigheter förs till företeelsen hedersrelaterat våld och förtryck. I Förvaltningsrätten i Göteborgs domar uttrycker socialnämnden eller vårdföretaget Gryning Vård AB i vissa fall att flickan blir utsatt för hedersrelaterat våld eller begrepp eller att familjen är präglad av en hederskontext.²³⁶ Ett exempel på socialnämndens utsaga i en av domarna: ”Ärendet är hedersrelaterat och kännetecknas av att familjen inte vill tappa ansiktet utåt inför släkten”. Mindre förekommande är emellertid att domstolen använder sig av begreppet hedersrelaterat våld och förtryck i bedömningen. Domstolen tar upp att det är utrett att flickan är utsatt för exempelvis hot och kontroll men domstolen definierar sällan våldet och förtrycket som hedersrelaterat våld eller förtryck. I en dom uttrycker domstolen däremot att ”Någon klart uttalad hederskultur i familjen har inte framkommit, i vart fall inte av någon nämnvärd grad”.²³⁷ I de fyra domar som har studerats från Förvaltningsrätten i Malmö använder sig varken domstolen eller socialnämnden sig av begreppet hedersrelaterat våld och förtryck.

4.3.9.7 Dömer förvaltningsrätterna likt varandra?

Utöver det nyss nämnda dömer Förvaltningsrätten i Göteborg och Förvaltningsrätten i Malmö likartat. I samtliga fall beslutar domstolarna att flickorna ska beredas vård, antingen enligt 2 § LVU eller 3 § LVU eller en kombination av båda paragraferna. En skillnad som är värd att nämna är att domstolens bedömningar är generellt sätt lite mer utförliga i domskälen i domarna från Förvaltningsrätten i Göteborg.

4.3.9.8 Skiljer sig kammarrättens bedömningar från förvaltningsrättens?

Utav de nitton domar jag har studerat, varav femton domar från Förvaltningsrätten i Göteborg och fyra från Förvaltningsrätten i Malmö har nio stycken överklagats till kammarrätten. Det är i de flesta fall vårdnadshavarna som har överklagat

---

²³⁴ Mål nr 7498-12.

²³⁵ Mål nr 7498-12.

²³⁶ Exempelvis: mål nr 3243-12, mål nr 9630-12, mål nr 6948-12, mål nr 15386-11.

²³⁷ Mål nr 16402-11.

domarna och i något fall vårdnadshavarna samt flickan själv. På grund av att alla domar från förvaltningsrätten är meddelade år 2012 är i skrivandets stund tre utav de överklagade domarna ännu inte avslutade i kammarrätten. Därför har endast sex stycken kammarrättsdomar studerats. En utav domarna avskriver kammarrätten då flickan under tiden hade blivit myndig.²³⁸ I tre domar avslår kammarrätten överklagandet och bifaller förvaltningsrättens dom.²³⁹ I en annan dom bifaller kammarrätten förvaltningsrättens dom till viss del. Förvaltningsrätten bedömde att flickan skulle beredas vård enligt både 2 och 3 §§ LVU men kammarrätten gjorde bedömningen att flickans beteende inte kunde hänföras till 3 § LVU och bedömde därför att vård endast kunde beredas med stöd av 2 § LVU.²⁴⁰ I det sista fallet biföll kammarrätten överklagandena och avslåg socialnämndens ansökan att flickan skulle beredas vård enligt 1 och 2 §§ LVU.²⁴¹

4.4 Ett uppmärksammat tillsynsärende

I april 2012 dödades en 19-årig kvinna i Landskrona. Kvinnans bror är åtalad för mordet och vissa misstänker att mordet var av hedersrelaterad karaktär, åklagaren benämner dock inte brottet som ett hedersbrott. Innan kvinnan blev mördad hade hon varit i kontakt med socialtjänsten i Landskrona. På grund av att flickan hade sökt stöd och skydd hos socialtjänsten innan hon blev mördad har detta ärende uppmärksammat.

Socialstyrelsen har enligt 13 kap 1 § SoL tillsyn över socialtjänsten och dess verksamhet.²⁴² Med anledning av mordet på kvinnan beslutade Socialstyrelsen att granska socialnämndens handläggning av ärendet som rörde kvinnan. Nedan följer en kort sammanfattning på vad Socialstyrelsen tog upp i tillsynsärendet. Jag anser det vara relevant att redogöra för detta tillsynsärende i min empiriska del av uppsatsen på grund av att det kan hjälpa mig att svara på delar av uppsatsens syfte. Det gäller följaktligen dels frågan om när, hur och i vilken omfattning socialnämndens ansvar aktualiseras i dessa ärenden samt frågan om i vilken mån flickors rätt till skydd vid hedersrelaterat våld och förtryck tillgodoses. Kommentarer och diskussioner kring tillsynsärendet kommer att föras i analyskapitlet.²⁴³

Socialstyrelsen fann i sitt tillsynsärende att socialtjänstens individ- och familjenämnds handläggning saknade den struktur som krävdes för att uppfylla kraven på god kvalitet. Socialstyrelsen ansåg att det i ärendet framgick att kvinnan var utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck men att det i utredningen knappt nämndes. Den bristande kompetens som rådde, om hur hedersrelaterat våld tar sig uttryck, var därför anmärkningsvärt. I ärendet brast det på struktur och helhetssyn saknades. Med hjälp av en genomgripande utredning med analys, vårdplan och genomförandeplan hade man kunnat få en tydligare helhetsbild av situationen. Vid våld mot närstående är det speciellt viktigt att en risk- och

---

²³⁸ Mål nr 1137-12.

²³⁹ Mål nr 3243-12, mål nr 6590-12 samt mål nr 3717-12.

²⁴⁰ Mål nr 4901-12.

²⁴¹ Mål nr 1471-12, se vidare avsnitt 4.3.6.

²⁴² Socialstyrelsen har till uppgift att granska att verksamheten som avses i kapitlets första paragraf lever upp till krav och mål enligt lagar och andra föreskrifter som ska efterföljas. Det anges i 3 kap. 3 § SoL att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. Personalen ska ha lämplig utbildning och erfarenhet.

²⁴³ Se kapitel 5.4.

säkerhetsbedömning görs. Socialnämnden är enligt 5 kap. 11 § skyldig att särskilt beakta att kvinnor som blir utsatta för våld av närstående kan vara i behov och hjälp för att förändra situationen. I denna fråga brast socialnämndens handläggning i ärendet. Andra brister som lyftes fram i tillsynsärendet var för många personalbyten, brister i genomförandet av insatserna och brister i uppföljning av insatserna.

Individ- och familjeförvaltningen (nedan förvaltningen) fick tillfälle att uttala sig om vad de ansåg om den sammanfattning Socialstyrelsen hade gjort i ärendet. Socialstyrelsen påpekade i sammanfattningen att det i ärendet saknades tydliga risk- och säkerhetsbedömningar kopplade till hedersproblematiken. Enligt förvaltningen var detta korrekt eftersom de inte gjorde någon riskanalys direkt kopplad till hedersproblematiken. I ärendet kopplades inte kvinnans problem till att vara hedersrelaterade utan ärendet bedömdes som ”ett relationsorienterat ungdomsärende i en familj med utländsk bakgrund”. Problematiken låg i en ung kvinnas vilja att leva ett fritt liv, vilket gick emot hennes familjs önskningar kring hennes liv. Kvinnan hoppades därför på att få hjälp och stöd av socialtjänsten med detta. Handläggarna på förvaltningen erbjöd därför kvinnan skyddat boende på annan ort men kvinnan var inte intresserad av den typ av skydd och restriktioner då det var viktigt för henne att kunna göra sina egna livsval.

Förvaltningen framförde att de gjorde bedömningar och fattade beslut utefter de uppgifter de hade tillgång till. Förvaltningen hade under ärendets gång varit i kontakt med den ideella föreningen ”Tänk om”. Förvaltningen ansåg att föreningen inte informerade dem om den typ av hotbild som i efterhand har uppkommit förelåg mot kvinnan. De uttryckte därför att om de hade fått information om denna hotbild och kvinnans rädsla och oro, hade en riskbedömning kunnat leda till andra insatser. Förvaltningen beklagade slutligen att man inte haft kännedom om kvinnans situation och tolkat den på annat sätt vilket hade kunnat leda till kvinnans död hade undvikits.²⁴⁴

---

²⁴⁴ Socialstyrelsens tillsynsärende Dnr 9.1- 23836/2012.

5 Analys

5.1 Inledning

Syftet med denna uppsats har varit att utreda vad som sker med flickor som blir hotade och utsatta för våld av sina familjer som lever enligt normer och värderingar som styrs av en hederskultur. Uppsatsen har avsett att undersöka och redogöra för i vilken mån samhället och socialtjänsten tillgodoser dessa flickor skydd. I kommande analys kommer det föras en diskussion kring det som har tagits upp i uppsatsen med syfte att besvara de frågeställningar som ställts upp. Jag kommer således att diskutera vad flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck har för möjligheter till hjälp enligt den socialrättsliga lagstiftningen. Det kommer att föras en diskussion kring hur lagstiftningens utformning och om det finns behov av en omarbeting av lagstiftningen. Hur socialtjänsten arbetar i dessa frågor har undersökts i den empiriska delen och kommer att diskuteras och till viss del kritiserats under ett avsnitt. Detta avsnitt avser att besvara när, hur och i vilken omfattning socialnämndens ansvar aktualiseras i hedersrelaterade ärenden. I den empiriska studien har även granskats domar i LVU- mål från Förvaltningsrätten i Malmö och Förvaltningsrätten i Göteborg. I analysen kommer jag att diskutera domstolens arbete i dessa mål och framföra om jag anser att domstolens arbete i dessa frågor tycks fungera bra.

I analysen kommer frågan om ett ”barns rätt till familj” kan tillgodoses då en flicka blir utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck att diskuteras. Jag anser att det är viktigt att i denna analys diskutera detta begrepp då denna rättighet ställs på sin spets när vårdnadshavare och syskon utövar våld i heders namn mot en annan familjemedlem.

Analysen och uppsatsen kommer att avslutas med en diskussion kring frågan om i vilken mån samhället, socialnämnden samt domstolen tillgodoser flickors rätt till skydd vid hedersrelaterat våld och förtryck.

5.2 Definition

Företeelsen hedersrelaterat våld och förtryck uppmärksammades på allvar först på 1990- talet. Myndigheter och rättsväsendet har därför svårt att hantera detta rättsliga nya problem. Det finns anledning att kritisera att det saknas en definition på hedersrelaterat våld och förtryck. En enhetlig definition borde sammanställas för att underlätta för myndigheter som arbetar med dessa frågor. Framförallt borde det existera en juridisk definition på företeelsen. En definition skulle hjälpa personal inom rättsväsendet, personal på socialtjänsten, polisen etc. att hantera dessa frågor. Efter att ha studerat begreppet och samhällets arbete i frågan är det tydligt att en stor problematik ligger i myndigheternas okunskap i ämnet. I de studerade domarna uttrycker domstolen mycket sällan att ett fall är hedersrelaterat, trots att det enligt min mening verkar tydligt att det är det. En definition skulle hjälpa personal som arbetar med frågan att våga närma sig problematiken i frågan och därmed våga uttala när det är frågan om hedersrelaterat våld och förtryck. Lagstiftarna borde definiera begreppet för att man lättare ska komma åt fallen av brott i hederns namn.

5.3 Gällande rätt

I och med lagändringen som trädde i kraft den 1 januari 2013 har det gjorts ett antal ändringar och tillägg i både SoL och LVU. Dessa tillägg och ändringar kommer bland annat att diskuteras nedan. Uppsatsens tredje kapitel redogör för vad flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck har för möjlighet till stöd och skydd enligt lag. Detta avsnitt avser dels att diskutera det som har framförts i tredje kapitlet och dels om det finns ett behov av omarbetning av lagstiftningen.

5.3.1 Flickors möjligheter till stöd enligt SoL

De lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2013 stärker barnrättsperspektivet genom att ge barn och ungdomar som är i behov av stöd ett starkare skydd. Barnets bästa och barnets egen uppfattning stärks i lagstiftningen och vid tillämpningen av lagen.

Lagstiftaren tycks enligt min mening ha en viss uppfattning om vad för typ av speciella hänsynstaganden som måste tas i ärenden med en hederskontext. Ett exempel på det är bestämmelsen som reglerar att socialnämnden inte omedelbart behöver underrätta en vårdnadshavare om att en utredning har inletts om särskilda skäl talar emot en underrättelse. I förarbeten anges att ett sådant särskilt skäl kan vara då ett barn blir utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. Ett annat exempel är den nya bestämmelsen i 14 kap. 1a § som anger att socialnämnden kan erbjuda ett möte med inblandade parter. Detta ska dock inte ske då särskilda skäl föreligger som talar emot det, såsom i ärenden av hedersrelaterad karaktär.

Lagändringarna har även resulterat i att det idag finns angivet i lagen att en förhandsbedömning ska färdigställas inom två veckor. Förhoppningarna är att socialsekreterarnas arbete genom detta ska bli mer effektivt och metodiskt. Att en tidsangivelse nu finns införd i lagen är positivt för flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld då dessa fall ofta är allvarliga och därför är det viktigt att man agerar snabbt. Jag anser att denna tidsangivelse är nödvändig för att man ska kunna ge utsatta barn bästa möjliga skydd.

Andra bestämmelser som visar att lagändringarna ger barnen ett starkare skydd är bestämmelserna som reglerar socialnämndens möjligheter att följa upp ett barns situation trots att ett ärende läggs ned. Samma möjlighet ska socialnämnden ha då ett barns placering i ett familjehem eller hem för vård eller boende upphör. Om socialnämnden använder sig av dessa bestämmelser skyddas barnet ytterligare då socialnämnden under två månader kan kontrollera om barnets hemsituation fungerar och se till att barnet inte far illa i hemmet. Detta är speciellt viktigt i situationer där flickor utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck då det finns en risk att ärenden läggs ned på grund av okunskap hos socialarbetarna. Det är även vanligt att en flicka tar tillbaka uppgifter och att det därför blir svårare att fullfölja ärendet. Det förekommer att flickorna återvänder hem efter vården och uppger att allt är bra på grund av påtryckningar från familjen och släkten. Då är det viktigt att socialnämnden fortsätter kontrollera flickans situation för att undersöka om situationen i hemmet verkligen har förändrats. Dock anser jag att istället för att ge socialnämnden denna möjlighet borde socialnämnden ha en skyldighet att följa upp ärendena.

5.3.1.1 Slutsats

Lagändringarna som trädde i kraft 1 januari 2013 i SoL har lett till att barnens rättsliga ställning har stärkts. Enligt min mening finns det stora möjligheter att stöda och skydda flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck med stöd av SoL. Viss omarbetning skulle dock kunna ske för att skydda flickorna ytterligare. Som nämnts borde socialnämnden exempelvis ha en skyldighet att följa upp ärendena istället för att endast ge socialnämnden denna möjlighet.

5.3.2 Flickors möjligheter till stöd enligt LVU

LVU fungerar som ett komplement till SoL då frivillig vård inte kan komma till stånd. LVU finns till för att socialnämnden ska kunna tillgodose barn och ungdomar det skydd och stöd som de har rätt till. Frivillig vård blir i hedersrelaterade ärenden sällan aktuellt på grund av att samtycke inte getts alternativt inte anses tillförlitligt och därför är tvångsvården enligt LVU mycket viktig.

2 § LVU anger ett antal villkor som ska vara uppfyllda för att man ska kunna bereda ett barn vård med stöd av LVU. Omyndiga flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck har enligt min åsikt en möjlighet att få stöd enligt denna paragraf. Den innefattar rekvisiten misshandel, brist i omsorgen, otillbörligt utnyttjande samt annat förhållande i hemmet är därmed relativt heltäckande. Då det går att bevisa att flickan exempelvis har blivit utsatt för hot, våld eller kontroll har hon rätt att få stöd och hjälp i enlighet med 2 § LVU. Det ska vidare finnas ett vårdbehov på grund av att flickans hälsa och utveckling skadas.

Kritik som riktas mot LVU är den risk som föreligger att myndiga flickors rätt till skydd inte tillgodoses. Flickor fyllda 18 år kan inte beredas vård med stöd av 2 § LVU. I de fall villkoren enligt 3 § LVU är uppfyllda kan myndiga flickor beredas vård med stöd av denna paragraf eftersom att vård i beteendefallen ges barn upp till 20 år. Att man är utsatt för hedersrelaterat våld resulterar dock inte automatiskt i att man faller under beteendefallen. I hedersrelaterade ärenden bereds vård oftare med stöd av 2 § än 3 § LVU.²⁴⁵ Det kan konstateras att det finns en lucka i lagstiftningen för dessa flickor. Socialsekreterarna har under intervjuerna berättat att det är vanligt att flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld inte uppsöker hjälp förrän de fyllt 18 år. Flickorna är medvetna om att socialtjänsten inte behöver underrätta deras vårdnadshavare då de är myndiga. Socialtjänsten har enligt SoL en möjlighet att erbjuda flickorna skyddat boende eller annan typ av stöd trots att flickorna är 18 år men det förekommer att flickorna tackar nej till hjälpen. Socialtjänsten är skyldig att ge flickorna bästa möjliga skydd och det bästa för flickorna är i de flesta fall ett boende som inte ligger i staden där flickan och flickans familj bor. Det kan föreligga en stor risk att låta flickan bor kvar i samma stad. Det är dock vanligt att flickorna nekar till denna typ av skyddat boende. Flickorna är av olika anledningar inte beredda och villiga att lämna staden de bor i och väljer då hellre att bo kvar hemma. I dessa fall har socialtjänsten inte rätt att ingripa och tvångsomhänderta flickan eftersom hon är över 18 år. Socialarbetarna kan inte göra annat än att erbjuda dem stöd och skydd, de kan inte tvinga flickorna att ta emot hjälpen.

---

²⁴⁵ Se domar från Förvaltningsrätten i Malmö och Förvaltningsrätten i Göteborg.

Min åsikt är att det finns ett behov att höja åldersgränsen i 2 § LVU. Flickor borde i miljöfallen, precis som i beteendefallen, kunna omhändertas upp till att de fyllt 20 år. 2 § LVU ska skydda barnen i miljöfallen, de ska omhändertas då de lever i en skadlig omgivning. För flickor som lever i en familj präglad av en hederskultur kvarstår problemen även efter att flickorna blivit myndiga. Att flickorna blir myndiga ska inte få innebära att flickorna förlorar sin rätt till skydd. Som exempel kan nämnas en dom från Förvaltningsrätten i Malmö där rätten beredde en 17-årig flicka vård på grund av det var klarlagt att det fanns en påtaglig risk att flickans hälsa och utveckling skulle skadas om flickan bodde kvar hemma. Flickan hade under ärendets gång tagit tillbaka tidigare lämnade uppgifter som visade på att flickan var utsatt för hot, våld och kontroll. Trots att flickan tog tillbaka uppgifterna beslutade domstolen att bereda flickan vård. Domen överklagas av flickan och hennes moder. Kammarrätten avskrev målet på grund av att flickan hade fyllt 18 år och kunde därför inte längre beredas vård med stöd av 2 § LVU.²⁴⁶ Om flickan hade kunnat beredas vård med stöd av 2 § upp till 20 år hade kammarrätten troligtvis dömt likadant som förvaltningsrätten. Detta på grund av att den historia flickan hade lämnat inledningsvis bedömdes tillförlitlig. I ärendet framkom det att flickan hade ändrat sin historia efter en tid på det skyddade boende i samband med att hon hade mött sin broder på centralstationen. Mycket tydde på att flickan blivit hotad till att säga att hon tidigare hade ljutit. Flickan kunde följaktligen inte längre beredas vård med stöd av 2 § LVU på grund av att hon nu var myndig. Med detta sagt ser jag att det finns ett behov av att höja åldersgränsen i 2 § LVU för att även kunna tillgodose flickor över 18 år skydd. Det bör dock tilläggas att det kan finnas en risk med att höja åldersgränsen till 20 år. En följd av det skulle kunna vara att flickorna väntar med att söka hjälp tills de fyllt 20 år på grund av att de inte vill tvångsomhändertas.

Schlytter kritiserar att en flicka med självdestruktivt beteende inte tillgodoses skydd med stöd av 3 § LVU. I endast tre av de nitton domar som har granskats har socialnämnden ansökt om vård med stöd av 3 § LVU, i två av dessa fall i kombination med 2 § LVU. I de fall där domstolen tar ställning till om flickan ska beredas vård enligt denna paragraf föreligger inte sådana omständigheter som Schlytter talar om, såsom självmordsrisk eller anorexi. Flickorna agerar i dessa fall utåt genom att antingen återvända hem eller använda sig av våld mot personal som tar hand om henne. Domstolen anser, i de flesta fall, att detta beteende ska bedömas som sådant socialt nedbrytande beteende som avses i 3 § LVU. Det som Schlytter kritiserar har inte styrks i de granskade domarna eftersom flickorna i dessa fall inte har ett inåtvänt självdestruktivt beteende. Dock anser jag att det är viktigt att diskutera detta i denna analys på grund av att en flicka som utsätts för hedersvåld skulle kunna ha ett inåtvänt destruktivt beteende.

Viss problematik kan uppkomma vid tillämpning av paragrafen då inåtvänt destruktivt beteende enligt lagens förarbete inte omfattas av ”socialt nedbrytande beteende”. Det saknas således lagstöd att omhänderta ett barn med inåtvänt självdestruktivt beteende. Att inte inåtvänt självdestruktivt beteende anses falla under annat socialt nedbrytande beteende är enligt min uppfattning felaktig. Här brister det i lagstiftningen då 3 § LVU är bättre anpassad till barn med utagerande beteende än barn med inåtvänt självdestruktivt beteende. Denna typ av beteende borde därför innefattas av rekvisitet socialt nedbrytande beteende. En flicka med självmordstankar är i behov av psykiatrisk hjälp men detta ska enligt min mening

---

²⁴⁶ Mål nr 12236- 11 och mål nr 1137- 12.

inte innebära att hon nekas hjälp från socialtjänsten. Om hon har en allvarligare psykisk störning kan ett omhändertagande med stöd av LPT bli aktuellt. Enligt 3 § LPT ska dock många villkor vara uppfyllda för att vård med stöd av LPT ska beredas. Därför tror jag att ett omhändertagande av flickor med destruktivt beteende med stöd av LPT är ovanligt. En flicka med dessa problem borde ha rätt till hjälp både från socialtjänst och psykiatri. Om ett barn med psykiska problem inte får hjälp enligt LVU finns risken att följderna av den psykiska störningen blir att barnet istället exempelvis börjar missbruka och först då har rätt till vård med stöd av 3 § LVU.

Kritiken Schlytter riktar mot 3 § LVU har även uppmärksammats av regeringen. Regeringen har tillsatt en utredning som ska göra en översyn av LVU. En granskning av gränsdragningen mellan LVU och LPT ska göras då det har framkommit att det finns en risk att barn och unga med ”endast” en psykisk störning inte kan få stöd enligt lag. Det är viktigt att regeringen ser denna problematik och utredningen nu ska granska hur detta fungerar i praktiken. Det är givetvis viktigt att även barn med en mindre allvarlig störning kan få skydd genom LVU.

5.3.2.1 Slutsats

Enligt min mening finns det ett antal brister i LVU- lagstiftningen. Det finns följaktligen ett behov av viss omarbetning av denna lagstiftning. Villkoren som ställs upp i 2 § LVU ger inte flickorna ett heltäckande skydd. Flickor över 18 år riskerar att falla utanför lagen då socialtjänsten inte kan tvångsomhänderta dessa med stöd av 2 § LVU. Jag anser vidare att viss kritik måste riktas mot 3 § LVU då det finns en risk att en flicka med självdestruktivt beteende inte kan tillgodose skydd med stöd av 3 § LVU. För att lagstiftning ska kunna tillgodose flickornas rätt till skydd fullt ut krävs således en omarbetning av LVU- lagstiftningen.

Som nämnts tidigare har det av regeringen tillsatts en LVU- utredare som ska göra en översyn av bestämmelserna i LVU. I kommittédirektivet anges vad som speciellt ska undersökas. Det uttrycks att det ska undersökas ”om särskilda åtgärder behöver vidtas för att säkerställa en god och säker vård för barn och unga som på grund av hedersrelaterat våld och förtryck bereds vård enligt 2 § LVU”.²⁴⁷ Förhoppningsvis kommer konsekvensen av denna utredning bli att flickornas skydd stärks. Att det särskilt anges att det ska undersökas om särskilda åtgärder ska vidtas i hedersrelaterade ärenden tyder på att lagstiftaren börjar öppna upp ögonen för problematiken. Förhoppningarna om att flickorna kommer att skyddas ytterligare samt att barnrättsperspektivet kommer att stärkas ytterligare är därför stora.

Utöver den kritik som nu har redogjorts för är min åsikt att möjligheterna till att skydda flickorna enligt LVU finns men då gäller att man tillämpar och tolkar lagen på det sätt som den är skriven.

---

²⁴⁷ Kommittédirektiv 2012:79.

5.4 Empirisk studie

5.4.1 Socialnämndens tillämpning

En av uppsatsens frågeställningar är; när, hur och i vilken omfattning socialnämndens ansvar aktualiseras i dessa frågor. Detta avsnitt ämnar diskutera dessa frågor utefter vad som uppkommit i uppsatsens fjärde kapitel.

I situationer då flickor utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är socialnämnden en av aktörerna som har ett långtgående ansvar över att se till att flickorna får hjälp. Det är svårt för personer som inte lever efter värderingar som präglas av ett hederstänkande att relatera till dessa frågor. Man har svårt att förstå varför en familjemedlem kan utsätta en annan familjemedlem för våld, hot och kontroll. Det är inte nödvändigt att kunna relatera till dessa värderingar och normer men nödvändigt är att förstå sig på problematiken för att våga närma sig frågorna. Det kan vara skrämmande att ta itu med dessa problem då problemen egentligen ligger utanför vad man kan ha förståelse för. Socialsekreteraren A uttrycker att det är ”nödvändigt att förstå för att kunna förändra”. I arbetet för att hjälpa utsatta flickor är det således mycket viktigt att våga bemöta problematiken och familjerna.

Jag har efter intervjuerna kommit till insikt om att något som är av stor betydelse i frågan om flickors rätt till skydd tillgodoses, är hur kunniga och engagerade socialarbetarna är i ämnet. Socialarbetare som har kunskap i ämnet vet vad som kännetecknar våld i hederns namn och är då medvetna om hur de ska hantera ett sådant ärende för att ge flickan rätt skydd. Därför är det viktigt att socialarbetarna kontinuerligt utbildas i frågan om hedersbrott.

De socialsekreterare jag har varit i kontakt med har arbetat olika mycket med problematiken. Vid sökandet efter socialarbetare som ville ställa upp på intervju söktes efter socialsekreterare med erfarenhet i ämnet och jag upplevde att samtliga hade erfarenhet i frågan. Efter att ha talat med socialsekreterarna fick jag uppfattningen om att de gör allt i sin makt för att tillgodose flickorna skydd och att de i de flesta fall lyckas med detta. Detta på grund av att de jag har talat med är kunniga i frågan.

Dock är det viktigt att påpeka att det nyss nämnda inte gäller alla socialsekreterare. Det är mycket beklagligt att det verkar finnas ett stort antal socialarbetare som inte vet hur dessa ärenden ska hanteras. Det finns många socialkontor i Sverige där det brister i kunskapen om ämnet. Som exempel kan nämnas Landskronas socialkontors handläggning i ärendet gällande den unga kvinnan som senare blev mördad. Socialstyrelsen riktade kritik mot socialkontoret för att ha brustit i handläggningen. Efter Socialstyrelsens granskning hade avslutats uttalade Newroz Zeynep Ötunc följande: ”Man kunde inte se de allvarliga hoten som riktades mot Maria Barin under vissa perioder och man ansåg också att man kunde fullfölja den säkerhetsbedömning man hade gjort. Vi kan idag i Socialstyrelsens rapport se att det förkommit väldigt mycket brister i riskbedömningen när det gäller hennes utsatthet.”²⁴⁸ Detta ärende tycks vara ett tydligt exempel på när socialarbetare misslyckas med att hanteringen av ärendet.

---

²⁴⁸ Newroz Zeynep Ötunc, TV4 Nyheter 2012-10-01.

Enligt min mening verkar det som om socialarbetarna har haft otillräcklig kunskap om företeelsen och därför har de inte tagit rätt typ av hänsynstaganden i ärendet.

Vidare kan nämnas ”Töreboda-fallet” där två unga systrar kontaktade socialtjänsten för stöd och hjälp efter att ha polisanmält deras pappa och kusin för misshandel och hot. Flickorna upplevde att de blev svikna av myndigheterna. Socialtjänsten försökte tvinga flickorna att återvända till sin pappa och till Töreboda, detta trots att polisens hot- och riskbedömning talade för hög risk för flickorna.²⁴⁹ Enligt Mohammad, ordförande på Riksorganisationen ”Glöm Aldrig Pela och Fadime” (GAPF) samt Hellmark, sekreterare och styrelseledamot GAPF, är socialtjänstens bemötande mot flickorna i detta ärende inte ovanligt eller något unikt för dem. De uttrycker att detta bekräftar ”vad vi inom GAPF bevittnar i våra dagliga kontakter med de utsatta i Sverige 2012, nämligen kränkande samtal, ovilja att hjälpa, misstrogenhet och negligering av risker i myndighetskontakter”. De påpekar dock att de även sett fall där ungdomar får oerhört värdefull hjälp.²⁵⁰

Kritik har riktats mot att chefer och ledning inte har kunskap i frågan och att socialarbetarna därför i vissa fall har svårt att få gehör, stöd och hjälp. Det här anser jag är under all kritik. För att arbetet i frågan ska skötas på rätt sätt är det nödvändigt att samtliga tjänstemän på myndigheterna är kunniga i ämnet. Det är varje socialnämnds skyldighet att se till att socialarbetarna har tydliga riktlinjer att följa. Det är socialnämnden som ska se till att tjänstemän på socialtjänsten utbildas i hur de ska hantera ärenden som är hedersrelaterade. Varför kunskapen kring hedersfrågor är så ojämnt utspridd på Sveriges är något som borde undersökas och förändras.

Själva arbetet i hedersrelaterade frågor ser olika ut från socialkontor till socialkontor. På vissa socialkontor arbetar man med familjearbete. Denna metod har både fått positiv och negativ kritik. Jag kan se att det i vissa fall kan finnas en risk att arbeta utefter denna metod då det kan vara svårt att förändra attityden i familjerna, det kan föreligga en risk att flickans situation förvärras. Dock tror jag att i de fall där familjearbete fungerar är detta den bästa lösningen för flickan. Socialarbetare som arbetar utefter denna metod måste dock vara mycket kunniga och engagerade för att veta hur de ska hantera situationen. Om inte socialarbetare har tillräcklig kunskap om företeelsen finns en risk att familjen manipuleras dem. Denna typ av arbete kräver att socialkontoren har resurser till arbetet då det tidsmässigt är ett mycket krävande arbete.

För att tillgodose flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck rätt typ av skydd och stöd är det en nödvändighet att personal som arbetar med dessa flickor vet hur de ska använda sig av lagstiftningen. Lagstiftningen måste tolkas och tillämpas på rätt sätt. Sveriges lagstiftning ändras och förbättras kontinuerligt och därför måste personal som arbetar med frågan kontinuerligt utbildas. Kompetensfrågan är central i frågor gällande heder. Det är viktigt att problematisera företeelsen hedersrelaterat våld och förtryck istället för att blunda för den. Kunskap om våldet och hotet måste spridas och sedan hanteras på rätt sätt.

---

²⁴⁹ TV4 Kalla Fakta sänd 2012-10-31. Mohammad och Hellmark, ”Sveket som visades i Kalla Fakta måste få ett slut”.

²⁵⁰ Mohammad och Hellmark, ”Sveket som visades i Kalla Fakta måste få ett slut”.

5.4.1.1 Slutsats

Hur Sveriges socialnämnder arbetar varierar från kommun till kommun. Socialsekreterarnas kunnsighet, mod, engagemang, förståelse och medkänsla i frågan är viktiga faktorer som påverkar om socialarbetarnas arbete ger gott resultat. Socialarbetare som arbetar med dessa frågor på ett bra sätt existerar givetvis men det brister i de kommuner där man inte vet hur man ska hantera dessa frågor. Det är mycket viktigt att arbeta med frågorna på rätt sätt och att ärenden läggs ned på grund av okunskap är oacceptabelt. Det är outrett i vilken omfattning hedersrelaterade ärenden läggs ned men jag fruktar att antalet är stort. När och hur socialnämndens ansvar aktualiseras/ borde aktualiseras i dessa ärenden har redogjorts för i uppsatsens tredje och fjärde kapitel.²⁵¹ Problematiken ligger dock i att alla socialkontor inte tar det ansvar de är skyldiga att göra enligt lag. Alternativt tar de ansvar men de hanterar frågorna på ett felaktigt sätt på grund av okunskap. I vilken omfattning socialnämndens ansvar aktualiseras är inte helt utrett men mycket tyder på att socialnämnden borde ta ansvar i större omfattning än vad som sker. Frågan om socialnämnden tillgodoser flickornas rätt till skydd är svår att svara på då vissa kommuner utför arbetet på rätt sätt och lyckas därmed tillgodose flickorna skydd. I andra kommuner saknas kunskap och engagemang i frågan vilket kan leda till att flickorna inte får det stöd de har rätt till och behov av.

5.4.2 Domstolens tillämpning

Det har redogjorts för hur domstolen dömer i LVU- mål som är hedersrelaterade i uppsatsens fjärde kapitel. I detta avsnitt kommer mina tankar och reflektioner kring domstolens bedömningar framföras.

Min åsikt är att domstolen generellt sätt verkar göra korrekta bedömningar vad det gäller flickornas vårdbehov. Dock är det här viktigt att framföra att vi inte kan vara säkra på att domarna från Förvaltningsrätten i Göteborg och Förvaltningsrätten i Malmö är representativa för hur denna typ av LVU-mål bedöms i övriga förvaltningsrätter. I samtliga domar gör domstolarna bedömningen att flickan ska beredas vård. Endast i ett fall bifalles vårdnadshavarnas överklagan i kammarrätten. Det är komplicerat för domstolen att döma i hedersrelaterade ärenden då många omständigheter försvårar bedömningen.

Under rubriken ”Sammanfattning och analys av studerade domar”²⁵² görs en redogörelse för hur och när domstolen använder sig av de olika rekvisiten i LVU-mål. I huvudsak bereds vård med stöd av LVU på grund av att det finns en risk att flickans hälsa och utveckling skadas på grund av att hon utsätts för av psykisk och/eller fysisk misshandel. Domstolen bedömer i de flesta fall att vård ska beredas endast på grund av att dessa villkor är uppfyllda, alternativt i kombination med villkoret ”brist i omsorg”. Det är inte förvånande att detta är fallet då brott i hederns namn framförallt handlar om att utöva fysisk eller psykisk misshandel mot flickorna. Enligt min mening är det inte nödvändigt att gå in på någon djupare diskussion om hur domstolen resonerar och förhåller sig till rekvisiten på grund av

---

²⁵¹ Se kapitel 3 som redogör för gällande rätt angående socialtjänstens ansvar att ge stöd och skydd åt barn som får illa , avsnitt 4.1 som redogör för hur intervjuade socialsekreterare ser på sitt ansvar samt avsnitt 4.4 om det uppmärksammade tillsynsärendet.

²⁵² Se avsnitt 4.4.8.

att rekvisiten misshandel och brist i omsorgen går till viss del in i varandra. Psykisk och fysisk misshandel leder till brist i omsorgen. Domstolen beskriver i de flesta fall tydligt varför de väljer att döma som de gör.

36 § LVU anger att ett barn över 15 år har rätt att föra sin egen talan. Man ska även ta hänsyn till vad en flicka under 15 år har för inställning i fallet och låta exempelvis en ställföreträdare framföra hennes vilja. Domstolen låter flickan i de granskade fallen framföra sin talan, precis enligt lag. Som framförts ovan innebär inte detta att domstolen är tvungen att ta hänsyn till flickans talan. I många fall gör domstolen bedömningen att det finns ett vårdbehov trots att flickan inte anser att det gör det. Det är dock mycket viktigt att man alltid lyssnar till vad flickan har att säga och detta tycks domstolen göra.

Domstolen är noggrann med att poängtera att LVU verkar som skyddslagstiftning och på grund av detta kan man exempelvis inte ställa lika höga krav på bevisningen i fall som gäller unga. Att bevisningen ofta är svag i dessa fall får inte leda till att barns rätt till skydd försvagas, den ungas behov av skydd är det primära. Det är enligt min mening rimligt att man gör bedömningen att inte ställa höga krav på bevisning i dessa fall. Omständigheterna måste inte alltid styrkas med exempelvis ett läkarintyg utan man ser istället till om flickans utsaga är trovärdig och om det finns en rimlig förklaring till varför flickan skulle ljuga. Domstolen verkar vara införstådda med hur viktigt det är att ta flickans historia på allvar och bedömer i de flesta fall att flickans utsaga är den mest trovärdiga och sanningsenliga. I de situationer då flickan tar tillbaka tidigare lämnade uppgifter måste domstolen bedöma om man kan bortse från de tidigare uppgifterna eller inte. Eftersom LVU verkar som skyddslagstiftning bedömer domstolen att i de fall då tidigare uppgifter har bedömts trovärdiga kan man inte bortse från dessa. Domstolen verkar i dessa fall vara medveten om att det kan finnas en risk att flickan har blivit utsatt för ytterligare våld och hot och att familjen har fått henne att ta tillbaka vad hon tidigare har sagt.

Att domstolen verkar vara införstådda med att det finns en risk att flickan återigen blivit utsatt för våld och hot visar sig också i de fall där flickorna uttrycker en tydlig vilja. I ett antal domar uttrycker nämligen flickan en tydlig vilja om att återvända hem igen. Domstolen dömer, förutom i ett fall, ut vård trots att flickan uppger att hon vill återvända hem. Domstolen bedömer ofta situationen utefter vad flickan har uppgett i inledningsskedet. Dessa bedömningar anser jag är korrekta då jag har svårt att tänka mig att flickorna skulle ljuga om sin situation i första skedet. Troligtvis är anledningen till tillbakatagandet att flickan inte längre vågar stå för det hon har sagt på grund av att hon har utsatts för ytterligare hot. Domstolen måste vara medveten om att risken för att flickan tar tillbaka tidigare lämnade uppgifter är stor.

Det finns anledning att diskutera Kammarrätten i Göteborgs bedömningar i några av domarna. Det har ovan redogjorts för hur domstolen dömde i domarna benämnda ”Dom 3” och ”Dom 4”. Enligt min mening är omständigheterna i fallen förhållandevis lika varandra. Flickorna har i båda fallen först lämnat en utsaga som de sedan har tagit tillbaka. De har uppgett att de vill återvända hem till sina föräldrar. I dom 3 gjorde domstolen bedömningen att man inte kunde bortse från flickans tidigare lämnade uppgifter eftersom de verkade trovärdiga. Ett vårdbehov ansågs alltså finnas. I dom 4 kunde ett vårdbehov inte styrkas. Domstolen ansåg att man inte kunde bortse från flickans vilja och känslor och därmed bortsåg rätten

från vad flickan tidigare hade uppgett. Kammarrätten framförde att på grund av flickans ålder, 14 år, var man tvungen att ta hänsyn till vad hon själv vill. I dom 3 var flickan 17 år och där tog domstolen inte hänsyn till flickans egen vilja. Det är enligt min mening värt att beakta och diskutera att en och samma domstol bedömer två fall med relativt liknande omständigheter på två helt olika sätt. Fritz och Alfvengren har hittat två fall från förvaltningsrätten i Falun, där domstolens domar, trots att liknande omständigheter föreligger, får två helt olika utgångar. De menar att det föreligger ett behov av praxis som klarlägger det oklara rättsläget.²⁵³ Det nyss nämnda visar på att Sveriges domstolar i vissa fall har svårt att veta vad som gäller och hur de ska döma. Därför är behovet av praxis som kan leda och hjälpa domstolarna stort.

I de fall då vårdnadshavarna lämnar ett samtycke till vård måste domstolen ta ställning till om detta samtycke är trovärdigt. Man kan tänka sig att vårdnadshavarna samtycker till vård på grund av att de är införstådda med att insatser med stöd av LVU är mer omfattande än insatserna som blir aktuella vid vård med stöd av SoL. Därför är det viktigt att domstolen bedömer samtyckets trovärdighet. Detta för att avgöra om barnets rätt till skydd kan tillgodoses genom vård med stöd av SoL. Domstolen har inte i något av de fall där vårdnadshavarna har gett samtycke till vård bedömt samtycket trovärdigt och har därför bortsett från detta. Vårdnadshavarna har troligtvis en förhoppning om att flickan kan bo kvar i familjen med hjälp av socialtjänstens stöd och skydd och samtycker därför till vård. I hedersrelaterade fall kan ett sådant beslut dock vara förödande för flickan. Konsekvensen av ett sådant beslut kan bli att situationen förvärras för flickan. Allvarigare hot kan uppkomma då vårdnadshavarna kan bli mycket besvikna och arga på flickan för att hon varit i kontakt med socialtjänsten. Det finns även en stor risk att flickorna blir bortgifta i föräldrarnas ursprungsland. Därför är det viktigt att domstolen noggrant överväger om samtycket kan bedömas trovärdigt eller inte. Att domstolen kan döma ut vård enligt LVU trots att ett samtycke föreligger är en viktig bestämmelse som ger flickorna ett starkare skydd, speciellt i ärenden som är hedersrelaterade.

Det är även intressant att diskutera den beaktansvärt stora skillnaden på antalet funna domar från Förvaltningsrätten i Göteborg och Förvaltningsrätten i Malmö. Att antalet skiljer sig förvånar mig och förvånade även de intervjuade socialsekreterarna. Hagbergs teori om varför det ser ut som det gör kan mycket troligt vara en förklaring. Fallet kan vara att socialförvaltningarna i Göteborgs förvaltningsrätts upptagningsområde ligger ett steg före socialförvaltningarna i Skåne. Fallet kan vara att socialkontoren i Göteborgsområdet generellt sett, har utvecklat och arbetat kring hedersrelaterat våld och förtryck i större utsträckning än i Malmöområdet och att de därför är bättre på att lyfta frågorna och hantera dem på rätt sätt. Det finns dock socialkontor i Skåne, där socialarbetarna är mycket kunniga på ämnet. Det finns socialkontor som arbetar utifrån en familjemetod som syftar till att försöka lösa flickans situation i hemmet istället för att ansöka om vård enligt LVU. En annan förklaring till den stora skillnaden kan således vara att socialarbetarna i Göteborgsområdet ofta ansöker om vård enligt LVU medans man i Skåne istället försöker hitta andra lösningar på problemet. Fallet kan vidare vara att det slumpmässigt har fallit sig på detta sätt just året 2012. En jämförelse med andra år har inte gjorts och därför är det inte utrett om detta är en tillfällighet eller inte.

---

²⁵³ Fritz och Alfvengren, <http://www.advokatfritz.com/?p=874>.

5.4.2.1 Slutsats

Domstolarna tar enligt min mening hänsyn till den hedersproblematik som framträtt i domarna. Rätten uttrycker sällan att ärendet är hedersrelaterat men de verkar trots detta förstå allvaret i frågorna. Domstolarna tycks vara medvetna om vad som är viktigt att ta hänsyn till i frågorna. Jag tror dock att arbetet hade varit lättare och lett till större tydlighet om rätten hade en definition på företeelsen hedersrelaterat våld att utgå ifrån. Chansen att rätten hade vågat uttrycka att det rör sig om hedersrelaterat våld hade troligtvis då varit större. Trots att det i vissa fall har visat sig att det finns behov av praxis på området som kan vägleda domstolen anser jag att domstolen generellt sett tillgodoser flickornas rätt till stöd och skydd.

5.5 Barns rätt till familj

Både nationell och internationell rätt strävar sedan länge efter att tillförsäkra familjen som enhet ett rättsligt skydd. Rätt till familj har man både som barn och förälder. Denna rättighet anses grundläggande enligt flera internationella konventioner, bland annat enligt BK och art. 8 i EKMR som båda reglerar ”rätten till respekt för privat- och familjeliv”.²⁵⁴ I svensk rätt regleras begreppet familj i regeringsformen, som anger att man ska värna om den enskildes privat- och familjeliv.²⁵⁵ Ett barn har rätt att tillhöra och växa upp i en familj. Innebörden av vad rätt till familj innebär varierar.²⁵⁶

I de flesta världens samhällen anses familjen vara samhällets kärna. Familjen har olika funktioner på olika plan. På det känslomässiga planet ger familjen trygghet, tillhörighet och förståelse. På det samhälleliga planet bidrar familjen med samhällelig utveckling och välstånd, samt fortplantning. Familjen har även en rättslig funktion; varje individ i en familj har rättigheter och skyldigheter. En vårdnadshavare har exempelvis skyldigheter gentemot sitt barn.²⁵⁷

Mattsson framför att vad som innefattas i familjelivsbegreppet har diskuterats i rättspraxis och doktrin. Bland annat har det fastställts att i den utvidgade familjen kan exempelvis mor- och farföräldrar ingå.²⁵⁸ Vidare framför Mattsson att det i praxis och doktrin har uttalats att familjehemsföräldrar kan innefattas i ett barns familjeliv. Dock upphör inte familjelivet med barnets vårdnadshavare på grund av en placering i ett familjehem eller på en institution. Europadomstolen har fastställt att då ett barn placeras i ett familjehem uppstår en relation mellan barnet och familjehemsföräldrarna som rör deras privatliv. Detta måste inte innebära att familjehemsföräldrarna ingår i barnets familjeliv men det kan innebära det.²⁵⁹ I

---

²⁵⁴ Mattsson (2010) s. 48.

²⁵⁵ Mattsson (2010) s. 11.

²⁵⁶ Mattsson (2010) s. 49.

²⁵⁷ Mattsson (2010) s. 28, En enhetlig definition på begreppet familj saknas men det framkommer tydligt i BK att ”familjen” är den grundläggande utgångspunkten för ett barns utveckling och uppväxt. (Mattsson, s. 69) Enligt art. 1 BK avses med ett barn en person under 18 år. Vad det gäller i relation till föräldrarna innefattas biologiska barn, adoptivbarn, styvbarn och fosterbarn i begreppet barn (Singer, 2000, s. 100).

²⁵⁸ Mattsson (2010), s. 59 Se vidare Vermeire mot Belgien, Marckx mot Belgien, Bronnda mot Italien.

²⁵⁹ Mattsson (2010) s. 61.

europadomstolens dom Görgülü mot Tyskland konstaterade domstolen att barnets rätt till familjeliv ska inkludera rätten till att ha en relation med både vårdnadshavare och familjehemsföräldrar. Det är viktigt att arbeta för lösningar för att detta ska kunna vara möjligt. Gör man inte det kränker man art. 8 EKMR. Mattsson framför att praxis har visat på att man generellt sett inte kränker rätten till familjeliv genom att placera ett barn i ett familjehem, då rättigheten kan tillgodoses genom båda familjerna.²⁶⁰

5.5.1 Rätten till familj vid omhändertagande

Mattsson diskuterar i boken ”Rätten till familj” i vilken mån ett barns rätt till familj tillgodoses då ett barn bereds vård med stöd av LVU. Exempel på faktorer som påverkar om rätten till familjeliv tillgodoses är placeringens längd, kontakten med vårdnadshavarna och vad barnet själv har för uppfattning av situationen. Det är viktigt att arbeta för att det placerade barnet upprätthåller kontakt med andra familjemedlemmar och släktingar. För att rätten till familj ska anses tillgodoses krävs att barnet lever under familjeliknande förhållanden i det nya hemmet. Hur dessa förhållanden ser ut beror på hur den individuella överenskommelsen ser ut mellan vårdnadshavare, socialtjänst och barnet själv. Man ska arbeta för att hitta det mest lämpliga boendet för varje enskild individ. Det är av betydelse att personkemin fungerar mellan barnet och familjeföräldrarna samt att vården kommer att kunna fortlöpa som planerat. Det är vidare viktigt att familjehemsföräldrarna förstår vad den unge går igenom. Då ett barn vistas i ett hem för vård eller boende är det särskilt viktigt att upprätthålla kontakten med den ursprungliga familjen då förutsättningarna för att tillgodose barns rätt till familj i de fallen är svårare.²⁶¹

LVU-placeringar varar ofta längre än placeringar med stöd av SoL. Vård med stöd av LVU innebär att vården inte kan avbrytas av föräldrarna vilket enligt Mattsson ökar chanserna att knyta band till den nya familjen. Vid placering med stöd av LVU saknas oftast samtycke till vården och därför kan det i dessa fall vara svårt att upprätthålla en kontakt med vårdnadshavarna samt svårare att se till att barnet senare återförenas med sin familj. Fallet kan vara att vårdnadshavarna väljer att inte ha kontakt med barnet. Mattsson framför att då ett barn tvångsomhändertas mot föräldrarnas vilja ställs stora krav på socialnämnden vad det gäller att arbeta för att barnet ska kunna återvända till sin familj. Mattsson uttrycker vidare att precis som vid vård med stöd av SoL finns det vid vård med stöd av LVU en möjlighet att tillgodose ett barns rätt till familj genom en familjehemsplacering.²⁶²

5.5.2 Tillgodoses flickors rätt till familj?

När en flicka blir utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck av sin familj och släktingar ställs rättigheten ”rätten till familj” på sin spets. Det är viktigt att diskutera i vilken mån en flickas rätt till familj tillgodoses då flickan utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

Att en flicka placeras i ett familjehem innebär inte i sig att flickans rätt till familj kränks. Mattsson framför att det i praxis och doktrin har uttalats att även

---

²⁶⁰ Mattsson (2010) s. 62.

²⁶¹ Mattsson (2010) s. 85 ff.

²⁶² Mattsson (2010) s. 91 ff.

familjehemsföräldrar kan innefattas i ett barns familjeliv. För att tillgodose ett barns rätt till familj ska dock ett antal kriterier vara uppfyllda. Det handlar om upprätthållande av kontakt med vårdnadshavarna, leva under familjeliknande förhållanden, personkemi, lämpligt boende, vården ska kunna fortlöpa som planerat samt att det är viktigt att familjehemsföräldrarna förstår vad barnet går igenom. Det kan bli svårt att tillgodose flickor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck den rätt de har till familj. Det kan i dessa fall vara svårt att uppfylla nämnda kriterier. Att upprätthålla kontakt med vårdnadshavarna kan innebära en risk för den placerade flickan. Det är vanligt att uppgifter kring flickans nya boende sekretessbeläggs för att hennes familj och släkt inte ska kunna hålla någon form av kontakt med henne. Det kan vara svårt för familjehemsföräldrar med annan bakgrund att förstå vad flickan har för problem och vad de går igenom. På grund av detta kan det bli svårt att få personkemin att fungera mellan parterna och därför kan det bli svårt för flickan att knyta an till den nya familjen. Vården ska kunna fortlöpa som planerat men i dessa fall föreligger en stor risk att flickan av olika anledningar avviker från familjehemmet vilket leder till att den planerade vården inte fortlöper som planerat. En anledning kan vara att hon saknar sina syskon eller att hennes familj har sökt upp henne och att de med hjälp av olika påtryckningar får henne att återvända hem. Sammantaget kan nämnda anledningar resultera i att flickans rätt till familj inte tillgodoses. Om kriterierna inte är uppfyllda kan flickan inte anses leva under sådana familjeliknande förhållanden som krävs för att inte kränka flickans rätt till familj.

Jag hävdar alltså att just i hedersrelaterade fall kan det bli svårt att tillgodose barnen denna rätt. I övrigt är jag enig med Mattsson att det finns en möjlighet att tillgodose ett barns rätt till familj trots att barnet omhändertas med stöd av LVU. Jag anser att Europadomstolen har gjort helt rätt bedömning att innefatta familjehemsföräldrar i familjebegreppet. Om det endast vore ursprungsfamiljen som ansågs ingå i begreppet hade det varit svårt att tillgodose barnens rätt till familj.

5.6 Avslutning

5.6.1 Tillgodoses flickors rätt till skydd?

Uppsatsens huvudsyfte har varit att undersöka och redogöra för i vilken mån samhället och socialtjänsten tillgodoser utsatta flickor skydd. För att kunna svara på om flickors rätt till skydd tillgodoses är det nödvändigt att se till lagstiftningens utformning, socialnämndens arbete samt domstolens arbete. Enligt min uppfattning har samhället endast en viss möjlighet att tillgodose flickors rätt till skydd. Om man för det första endast ser till domstolens arbete tycks flickornas yttre skydd tillgodoses. För det andra lyckas vissa socialkontor tillgodose flickorna skydd, ofta på grund av socialsekreterarnas kunskap och engagemang i ämnet. Dessvärre verkar det dock vara relativt vanligt att flickor felbehandlas vid möte med socialtjänsten samt att handläggning inte sköts korrekt. För det tredje finns det enligt min mening ett behov av omarbetning av LVU- lagstiftningen. Som lagstiftningen ser ut idag kan den inte tillgodose flickornas rätt till skydd fullt ut. Slutsatsen blir följaktligen att i dagsläget lyckas samhället och socialtjänsten generellt sett inte tillgodose flickornas rätt till skydd.

5.6.2 Avslutande reflektioner

Hedersproblematiken är en fråga som måste diskuteras på många plan. Dels är det en fråga om integration. Det är viktigt att hjälpa och informera familjer som kommer från utlandet om det svenska samhället. Detta för att underlätta för dessa familjers integration i det svenska samhället. Man behöver upplysa dem om vad för regler och lagar som råder i samhället, om värderingar och normer, om jämställdhetsfrågor samt om barnuppfostran. Alla familjer som lever med en stark prägel av heder är inte medvetna om att det enligt svenska normer och värderingar anses vara fel att utsätta sina egna barn för hedersbrott, därför är det mycket viktigt att dessa familjer blir informerade om detta. Utöver integrationsfrågan är detta en fråga som rör jämställdhetspolitiken, socialpolitiken samt rättsväsendet.

Som uppsatsen redogjort för utsätts varje år många flickor för våld och hot i hederns namn. Ett stort problem är att det stora mörkertalet som mycket troligt förekommer i vårt samhälle. Ett stort antal flickor som lever under ständigt hot och våld kommer aldrig i kontakt med socialtjänst eller polisen. För att bekämpa våldet och skydda flickorna är det viktigt att tala om våldet av denna specifika karaktär och sprida kunskap om det. Det är inte ovanligt att nya sociala problem är svårhanterliga till en början. Man måste dock våga närma sig problemen för att se hur man kan hjälpa och stödja flickor som är utsatta för våldet. För att hjälpa flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck krävs långsiktiga lösningar.

Åtgärder för att stärka flickornas skydd måste därför vidtas på många olika plan. För att stärka flickornas skydd borde sammanfattningsvis en definition av företeelsen sammanställas och mer utbildning ges till den personal som arbetar med hedersrelaterade frågor. Vidare är det nödvändigt med en mer noggrann hantering av ärendena under handläggningsarbetet, en viss omarbetning av LVU krävs samt uppföljning av de utsatta flickornas situation är nödvändig för att hjälpa flickorna att finna en inre trygghet.

Hedersrelaterade ärenden rör unga flickors utsatthet och det är oerhört viktigt att samhället, socialtjänsten och rättsväsendet gör allt i sin makt för att skydda dessa flickor. Flickor som blir utsatta för våld och förtryck i hederns namn är en speciellt utsatt grupp med särskilda behov. En utsatt flicka står utan stöd från sina nära och kära då det är hennes närmsta som utför våldet mot henne. I de flesta fall känner sig flickorna hjälplösa och ensamma. Det är därför mycket viktigt att flickorna får den hjälp de har rätt till då de söker stöd och hjälp av samhället och socialtjänsten. Handläggningen och bedömningar i ärendena får inte gå på rutin utan dessa ska göras noggrant. Hänsyn och respekt ska visas varje utsatt flicka då allas livssituationer, trots att problematiken bottnar i samma grund, ser olika ut. Stora förändringar har skett de senaste åren, dock måste man fortsätta diskutera företeelsen för att tydliggöra att hedersrelaterat våld och förtryck inte accepteras. Flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck har samma rätt till familj och rätt till skydd som andra barn och ungdomar. Det är samhällets, socialnämndens och rättsväsendets skyldighet att se till dessa rättigheter tillgodoses.

Bilaga A

Intervjuunderlag för intervju med Maria Hagberg

1. Har myndigheter som arbetar med frågor kring hedersrelaterat våld och förtryck förståelse för problematiken kring hedersrelaterade ärenden?
2. Vad anser du om socialsekreterarnas kunskap om företeelsen?
3. Tar man hänsyn till problematiken eller undviker man det för att det till viss grad är tabulagt?
4. Hur arbetar socialsekreterarna? Har de tydliga riktlinjer att följa?
5. Finns det en medvetenhet om problemen som man kan komma att stöta på under utredningens gång? Bemöts problematiken på ett adekvat sätt?
6. Hur fortsätter socialsekreterare, utifrån vad du har sett, att arbeta då en flicka tar tillbaka uppgifter? Tanke och önskan? Är en flickans inställning avgörande? Läggs ärenden ner då flickorna tar tillbaka uppgifter och på grund av ord mot ord situationer?
7. Vad är viktigt att tänka på vid arbete med dessa flickor? Vad brukar du ge för tips till socialsekreterarna?
8. Har det skett någon förändring angående hedersrelaterade ärenden tid? Arbetar socialsekreterarna annorlunda?
9. Vad anser du om ”Familjearbete” som vissa socialförvaltningar arbetar utefter?
10. Hur mår flickorna som placeras? Yttre/inre skydd.
11. Vad anser du är den bästa långsiktiga lösningen för flickorna?
12. Hur fungerar samverkan med andra myndigheter och grupper som arbetar med dessa frågor, så som polis, skola, organisationer?
13. Hur ska man komma åt mörkertalet?
14. Jag har studerat domar i LVU-mål gällande hedersrelaterat våld. Från Förvaltningsrätten i Malmö år 2012 hittade jag fyra stycken och från Förvaltningsrätten i Göteborg hittade jag femton stycken. Vad kan detta bero på?
15. Enligt dig, tillgodoser dagens lagstiftning barns rätt till skydd? Tillgodoser socialtjänsten/samhället barnets rätt till skydd?

Intervjuunderlag för intervju med socialsekreterare

1. Hur länge har du arbetat som socialsekreterare?
2. Beskrivning på när du uppmärksammade förekomsten hedersrelaterat våld och förtryck för första gången. Första ärendet?
3. Vad är tydliga tecken på att en flicka blir utsatt för hedersrelaterat våld?
4. Tillvägagångssätt vid "vanligt" LVU-mål/ tillvägagångssätt hedersrelaterat LVU-mål. Skillnader och likheter.
5. Finns det tydliga riktlinjer att följa?
6. Har man förståelse för problematiken kring hedersrelaterade ärenden?
7. Tar man hänsyn till problematiken eller undviker man det för att det till viss grad är tabulagt?
8. Vad jag har sett är det vanligt att flickorna tar tillbaka tidigare lämnade uppgifter. Hur fortsätter du jobba då en flicka tar tillbaka uppgifter? Är en flickans inställning avgörande?
9. Ord – mot ord- fall- hur resonerar du? Bedömning av trovärdighet.
10. Är det många fall som läggs ner då flickorna tar tillbaka uppgifter och på grund av ord mot ord situationer?
11. Är rädslan stor för att göra fel vilket leder till att flickan råkar illa ut?
12. Har det skett någon förändring angående hedersrelaterade LVU-mål över tid? Arbetar du som socialsekreterare annorlunda? Vågar man idag prata mer om den typen av våld?
13. Hur fungerar samverkan med andra myndigheter och grupper som arbetar med dessa frågor, såsom polis, skola, organisationer?
14. Uppfattning om ärendenas omfattning?
15. LVU-mål, domar Malmö/Göteborg- varför så stor skillnad i antal?
16. Sammanfattningsvis: hur ser du som socialsekreterare på ditt ansvar i dessa frågor?

Käll- och litteraturförteckning

Artiklar

Mahmoudi, Said, "Om hedersmord", JT 2002-03, s. 242-247

Ryrstedt, Eva, *Barnets rätt att komma till tals i frågor om vårdnad, boende eller umgänge*, JT 2005-06, s. 303- 348

Litteratur

Bremer Sevil, Brendler-Lindqvist Monica, Wrangsjö Björn (2006), *Ungdomar och hedersrelaterat våld. Om transkulturellt behandlingsarbete*, 1a uppl. Rädda barnen, Stockholm

Clevesköld, Lars, LVU (12 juni 2003, Karnov) *Kommentaren till 2 och 3 § LVU*.

Hagberg, Maria (2009) *Vid 20 börjar den ruttna. Om hedersvåld och modiga kvinnor*, Premiss förlag, Stockholm

Mattsson, Titti (2002) *Barnet och rättsprocessen. Rättssäkerhet, integritetsskydd och autonomi i samband med beslut om tvångsvård*, Juristförlaget i Lund

Mattsson, Titti (2010) *Rätten till familj*, 1a uppl. Liber AB, Malmö

Peczenik, Aleksander (2005) *Juridikens teori och metod*, Fritzes Förlag AB, Göteborg

Schiratzki, Johanna (2001) *Muslimsk familjerätt i svenskt perspektiv*, Norstedts Juridik Stockholm

Schlytter, Astrid och Linell, Hanna (2008) *Hedersrelaterade traditioner i en svensk kontext. En studie om omhändertagna flickor*, FoU Nordväst i Stockholms län, Sollentuna

Schlytter, Astrid (2004) *Rätten att själv få välja*, Studentlitteratur, Lund

Singer, Anna (2000) *Föräldraskap i rättslig belysning*, Iustus Förlag AB, Uppsala

Spång, Mikael (2009) *Kommunernas ansvar för att förverkliga mänskliga rättigheter- en kartläggning av 16 kommuner i Sverige*, Institutionen för globala politiska studier, Malmö Högskola

Thunved, Anders (2012) *Nya Sociallagarna. Med kommentarer, lagar och förordningar som de lyder den 1 januari 2012*, 25:e uppl. Norstedts juridik, Stockholm,

Wikan, Unni (2004) *En fråga om heder*, Ordfront förlag, Stockholm

Wikan, Unni (2009) *Om heder*, Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg

Offentligt tryck

Kommittédirektiv

Dir. 2012:79 *Översyn av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, m.m.*

Propositioner:

Prop. 1989/90:28 *Vård i vissa fall av barn och ungdomar*

Prop. 1994/95:224 *Barns rätt att komma till tals*

Prop. 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer*

Prop. 2006/07:38 *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*

Prop. 2012/13:10 *Stärkt stöd och skydd för barn och unga*

Statens offentliga utredningar:

SoU 1979/80:44 *Med anledning av bl.a. proposition 1979/80:1 som socialtjänsten*

SOU 2000:77 *Omhändertagen. Samhällets ansvar för utsatta barn och unga*

2002/03:SOU15 *Socialutskottet betänkande, Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.*

SOU 2006:65 *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*

SOU 2009:68 *Lag om stöd och skydd för unga*

Övrigt

Nationella myndighetsdokument

BRÅ, rapport 2010:18 *Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*

Integrations- och jämställdhetsdepartementet, *Insatser för ungdomar som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck januari, 2007. faktablad IJ 07.03,*

Integrations- och jämställdhetsdepartementet, *Regeringens insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck 2007-2010, 2010*

Länsrätten i Skåne län, *Utsatta flickor i patriarkala familjer - om behov av skyddat boende och andra insatser, 2002-23*

Länsstyrelsen i Stockholms län, *Riskbedömningar i ärenden med hedersrelaterat våld- Metodstöd för socialsekreterare som arbetar med barn och ungdomar*, 2009

Regeringens skrivelse 2003/04:47, *Utveckling av den nationella strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter*

Regeringen, skrivelse 2007/08:39, *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*

Regeringskansliet, rapport, *Patriarkalt våld som hot mot mänsklig säkerhet– en kartläggning av åtgärder mot patriarkalt våld och förtryck, särskilt i hederns namn, mot kvinnor och homo- och bisexuella samt transpersoner*, 2006

Socialstyrelsen, Handbok ”Barn och unga i socialtjänsten, utreda, planera och följa upp i beslutade insatser”, 2006

SOSFS 2006:12, *Socialstyrelsens allmänna råd om handläggning och dokumentation av ärenden som rör barn och unga*

SOSFS 2009:22 *Socialstyrelsens allmänna råd om socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor samt barn som bevittnat våld*

Socialstyrelsen, *Våld- Handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld*, 2011

Socialstyrelsen, tillsynsärende: Dnr 9.1-23836/2012

Åklagarmyndighetens utvecklingscentrums i Göteborg, *Handbok om hedersrelaterat våld*, Göteborg, 2006

Elektroniska källor

Amnesty.se, <http://www.amnesty.se/vad-gor-vi/kvinnors-rattigheter/hedersmord//>, Hämtad 2012- 10- 25

Hagberg, Maria, <http://www.socialtoolbox.se/>, Hämtad 2012-10-28

Kvinnojouren.se, <http://www.kvinnojouren.se/manifestation-mot-hedersvald-till-minne-av-maria-barin-baro>, Hämtad 2012-10-10

Massi Fritz, Elisabeth och Alfvegren, Veronica, <http://www.advokatfritz.com/?p=874>, Hämtad 2012-11-27

Mohammad, Sara och Hellmark, *Virpi, Sveket som visades i Kalla Fakta måste få ett slut*, <http://www.newsmill.se/artikel/2012/11/01/sveket-som-visades-i-kalla-fakta-m-ste-f-ett-slut>. Hämtad 2012- 11- 25

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/lang/empiri>, Hämtad 2012-12-01

Nationellt centrum för kvinnofrid, <http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Hedersrelaterat>

[vald_och_fortryck/Hedersrelaterat_vald_och_fortryck_Kunskapsbankens_ammes_guide_](#) / Hämtad 2012- 10- 28

TV4 Kalla Fakta, sänt 2012-10-31, 21.30

TV4 Nyheter, sänt 2012-10-01, 22.00

Intervjuer

Socialsekreterare A och B, 2012-11-08

Socialsekreterare C, 2012-11-05

Socialsekreterare D, 2012- 12- 06

Maria Hagberg, 2012-11-13

Rättsfallsförteckning

Europadomstolen

Marckx mot Belgium (dom 13.06.79)

Högsta förvaltningsdomstolen

HFD 6725-11

HFD 2011 ref. 6

HFD 2011 ref. 78

RÅ 1982 2:74

RÅ 1983 2:87

RÅ 2000 ref. 33

RÅ 2008 ref. 55

RÅ 2010 ref. 24

Förvaltningsrätten i Göteborg

1. Mål nr 1388-12
2. Mål nr 9630-12
3. Mål nr 6948-12
4. Mål nr 6951-12
5. Mål nr 7498-12
6. Mål nr 7718-12
7. Mål nr 7720-12
8. Mål nr 6805-12
9. Mål nr 7901-12
10. Mål nr 7985-12
11. Mål nr 3556-12
12. Mål nr 6104-12
13. Mål nr 2105-12
14. Mål nr 15386-11
15. Mål nr 16402-11

Förvaltningsrätten i Malmö

1. Mål nr 7168-12
2. Mål nr 6065-12
3. Mål nr 5124-12
4. Mål nr 12236-11

Kammarrätten i Göteborg

1. Mål nr 3243-12
2. Mål nr 6590-12
3. Mål nr 4901-12
4. Mål nr 3717-12
5. Mål nr 1471-12
6. Mål nr 1137-12
7. Mål nr 84-11